

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TRABZON'DA RESİM KURSUNA GİDEN ÇOCUKLARIN KÜLTÜREL
SERMAYELERİNİN DÖNÜŞÜMÜNE EBEVEYNLERİNİN BAKIŞI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Burcu AYDOĞDU

EYLÜL - 2023

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TRABZON'DA RESİM KURSUNA GİDEN ÇOCUKLARIN KÜLTÜREL
SERMAYELERİNİN DÖNÜŞÜMÜNE EBEVEYNLERİNİN BAKIŞI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Burcu AYDOĞDU

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bayram SEVİNÇ

EYLÜL - 2023

TRABZON

ONAY

Burcu AYDOĞDU tarafından hazırlanan “Trabzon’da Resim Kursuna Giden Çocukların Kültürel Sermayelerinin Dönüşümüne Ebeveynlerinin Bakışı” adlı bu Çalışma 26.02.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı’nda **yüksek lisans tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi		Karar		İmza
Unvanı - Adı ve Soyadı	Görevi	Kabul	Ret	
Prof. Dr. Bayram SEVİNÇ	Başkan	☐	☐	
Doç. Dr. Muammer AK	Üye	☐	☐	
Dr. Öğr. Serdal FİDAN	Üye	☐	☐	

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

Prof. Dr. Tülay İLHAN NAS
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca KTÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu'na uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Burcu AYDOĞDU

29.09.2023

ÖNSÖZ

Günümüz modern toplumlarının dinamiklerini açıklamada kültür merkezli analizler önem kazanmıştır. Bu anlamda Pierre Bourdieu toplumun sosyal sınıflardan oluştuğunu ve insanların sınıfsal engellerle karşılaştığını dile getirmektedir. Toplumsal yaşamdaki bu engellerin yapısını ve sürecini açıklamak için kültürel sermaye kavramını literatüre katmış ve toplumsal sınıf ilişkilerinin kültürel boyutunu vurgulamıştır. Toplumsal yaşam ekonomiyi, kültürü ve sosyal yaşantıları derinden etkilemekte ve toplumsal dönüşümü sağlamaktadır. Eğitim kurumu ise toplumsal dönüşümün merkezinde yer alan unsurlardan biri olarak ayrıntılı analizlerin odağı olmaktadır. Günümüzde okullarda verilen sanat eğitiminin yanı sıra sanat kurslarına olan ilgi de bir hayli artmıştır. Araştırma resim kursları özelinde ebeveynlerin bu söz konusu ilgisine sebep olan unsurları Bourdieu'nün toplumsal sınıf anlayışı ile birlikte ele almıştır. Bourdieu'nün orta sınıfın kültürel mekanizmalarına yönelik analizleri baz alınarak gerçekleştirilmiş olan bu çalışmada, çocuklarını resim kursuna gönderen orta sınıf ailelerin kültürel dönüşümünü ve çocuğun kültürel sermayesinin zenginleştirilmesi yönündeki pratikleri detaylı bir şekilde irdelenmiştir.

Araştırma süresi boyunca, tavsiyeleri ve desteği ile bana bu yolda rehber olan çok saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Bayram SEVİNÇ'e teşekkür ederim. Ayrıca tez çalışmam boyunca verdikleri psikolojik destek ile hep yanımda olan aileme minnettarım.

Eylül, 2023

Burcu AYDOĞDU

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	V
ÖZET.....	VII
ABSTRACT	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR LİSTESİ	X

GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	2-9
1.1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı	2
1.2. Araştırmanın Amaç ve Önemi	3
1.3. Araştırmanın Problemi.....	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılığı	5
1.5. Araştırmanın Yöntemi.....	5
1.6. Veri Toplama Teknikleri ve Süreci.....	7
1.7. Çalışma Grubu	8

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE	10-42
2.1. Kültür	10
2.1.1. Kültürel Değişim ve Dönüşüm	12
2.1.2. Toplumsal Tabaka ve Toplumsal Sınıf	13
2.1.2.1. Karl Marx, Emile Durkheim ve Max Weber'in Toplumsal Sınıf Anlayışları	19
2.1.3. Küreselleşme ve Kültür.....	20
2.2. Sanat Eğitimi.....	24
2.2.1. Sanatın Toplumsal Alandaki Yeri.....	24
2.2.2. Aile Kurumu ve Sanat Eğitimi.....	27

2.2.3. Türkiye’de Sanat Eğitimi	30
2.2.4. Trabzon’da Sanat Eğitimi	32
2.3. Araştırmanın Kuramsal Perspektifi.....	33
2.3.1. Pierre Bourdieu Sosyolojisi ve Kavramları	33
2.3.1.1. Habitus.....	36
2.3.1.2. Alan	36
2.3.1.3. Sermaye	37
2.3.1.3.1. Ekonomik Sermaye	37
2.3.1.3.2. Sosyal Sermaye	37
2.3.1.3.3. Simgesel Sermaye	38
2.3.1.3.4. Kültürel Sermaye.....	38
2.3.2. Pierre Bourdieu’nün Eğitime Bakışı	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR VE TARTIŞMA	43-74
3.1. Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri	43
3.2. Çocukları Sanat Kurslarına Göndermedeki Temel Motivasyon	44
3.3. Resim Kursundan Beklentiler ve Hedefler.....	53
3.4. Kültürel Sermaye Kazanmanın Akademik Başarıya Olan Etkisi.....	58
3.5. Kültürel Sermaye ve Gündelik Yaşam Pratikleri	61
3.6. Orta Sınıf Ailelerin Sanat Alanında Meslek Edinmeye Bakış Açısı.....	64
3.7. Resim Kurslarının Beğeni ve Tercihlere Etkisi.....	69
3.8. Değerlendirme.....	71
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	75
KAYNAKÇA	77
EKLER.....	83
ÖZGEÇMİŞ.....	86

ÖZET

Bourdieu kuramsal çalışmalarında toplumsal sınıflara ve bu sınıfların kültürel yaşantılarına özel önem atfetmiştir. Ona göre her toplumsal sınıfın ekonomik, toplumsal ve kültürel alanda belli birikimleri vardır. Bu birikimler yoluyla maddi imkânların yanında saygınlık, statü ve iktidar elde edilmektedir. Sahip olunan tüm birikimler kişinin sermayesini oluşturur. Böylece bireyin sahip olduğu sermaye ne kadar kapsamlıysa toplumsal arenadaki yeri ve statüsü o kadar yüksek olacaktır. Toplumsal arenayı bir oyun alanına benzeten Bourdieu, oyun içerisindeki aktörlerin sahip oldukları sermayeyi farklı alanlarda kullanarak avantaj elde edebileceğini öne sürer. Bourdieu'nün orta sınıfın kültürel mekanizmalarına yönelik analizleri baz alınarak gerçekleştirilen bu saha araştırması, ailelerin çocuklarını okulda verilen sanat eğitime ek olarak sanat kurslarına yönlendirmesinin altında yatan nedenleri irdelemektedir. Beğeni küçük yaşlarda şekillendiği için bu kurslar biyografinin oluşmasında önemli ve ek bir pedagojik işlev görmektedir. Bu tez nitel bir nitel araştırmadır. Trabzon'da ikamet eden, çocuklarını resim kursuna gönderen ve son beş yıl içerisinde göndermiş olan orta sınıf ebeveynleri kapsamaktadır. Yarı-yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmış, hazırlanan sorular görüşülen kişilere sorulmuştur. Çalışmada ilk olarak Bourdieu kavramları üzerinde durulmuş, sonrasında elde edilen bulgular açıklanarak sonuçlar tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Sermaye, Sanat Eğitimi, Habitus

ABSTRACT

In his theoretical studies, Bourdieu attaches special importance to social classes and the cultural lives of these classes. According to him, every social class has certain accumulations in economic, social and cultural fields. Through these savings, not only financial means but also prestige, status and power are achieved. All savings owned constitute a person's capital. Thus, the more comprehensive the capital the individual has, the higher his place and status in the social arena will be. Comparing the social arena to a playground, Bourdieu argues that the actors in the game can gain advantage by using the capital they have in different areas. It emphasizes that there are different forms of capital as well as different fields such as the field of power, the field of science, and the intellectual field. Bourdieu defined three types of capital in his studies: economic capital, social capital and cultural capital. This field research, based on Bourdieu's analysis of the cultural mechanisms of the middle class, examines the underlying reasons why families direct their children to art courses in addition to the art education given at school. Since taste is shaped at an early age, these courses serve an important and additional pedagogical function in the formation of biography. This thesis is an example of qualitative research. It includes middle-class parents residing in Trabzon who send their children to art courses and have sent them in the last five years. Semi-structured interview technique was used and prepared questions were asked to the interviewees. In the study, Bourdieu's concepts were first emphasized, and then the findings were explained and the results were discussed.

Keywords: Cultural Capital, Art Education, Habitus

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo Nr.	Tablo Adı	Sayfa Nr.
1	Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri.....	43

KISALTMALAR LİSTESİ

Ed	: Editör
GÜSAD	: Güzel Sanatlar Derneği
KTÜ	: Karadeniz Teknik Üniversitesi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TAMEV	: Trabzon Araştırmaları Merkezi Vakfı
TAKSAV	: Toplumsal Araştırmalar Kültür ve Sanat İçin Vakıf
TRÜ	: Trabzon Üniversitesi
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
yy	: Yüzyıl

GİRİŞ

Bourdieu kuramsal çalışmalarında toplumsal sınıflara ve bu sınıfların kültürel yaşantılarına özel önem atfetmiştir. Her toplumsal sınıfın ekonomik, toplumsal ve kültürel alanda belli birikimleri vardır. Bu birikimler yoluyla maddi imkanların yanında saygınlık, statü ve iktidar elde edilmektedir. Sahip olunan tüm birikimler kişinin sermayesini oluşturur. Böylece bireyin sahip olduğu sermaye ne kadar kapsamlı ise toplumsal arenadaki yeri ve statüsü o kadar yüksek olacaktır. Toplumsal arenayı bir oyun alanına benzeten Bourdieu, oyun içerisindeki aktörlerin sahip oldukları sermayeyi farklı alanlarda kullanarak avantaj elde edebileceğini öne sürer.

Bu kapsamda kültürel sermaye birikim aracı olarak sanat eğitiminin orta sınıf aileler üzerindeki rolünü açıklığa kavuşturmak üzere Bourdieu'nun orta sınıfın kültürel mekanizmalarına yönelik analizleri baz alınarak bir saha araştırması gerçekleştirilmiştir. Ailelerin çocuklarını okulda verilen sanat eğitime ek olarak sanat kurslarına yönlendirmesinin altında yatan nedenleri irdellemek amaçlanmıştır.

Bu doğrultuda üç bölümden oluşan araştırmanın birinci bölümünde, araştırmanın metodolojisi yer almaktadır. Burada araştırmanın konusu, amacı, önemi, problematiği, yöntemi, sınırlıkları, çalışma grubu, veri toplama süreci, veri toplama tekniği ve veri analiz tekniğinden söz edilmektedir.

İkinci bölümde ise kültür ve kültürün toplumsal sınıflara etkisinin yanında sanat eğitimi ve ailenin konumu üzerinde durulmuş, Türkiye ve Trabzon özelinde sanat eğitimi irdelenmiştir. Sonrasında ise Bourdieu'nün toplumsal sınıf analizleri ve eğitim sistemine dair görüşleri baz alınarak kültürel sermaye kavramına yer verilmiştir.

Araştırmanın üçüncü ve son bölümünde çocuklarını sanat kursuna gönderen veya son beş yıl içerisinde göndermiş olan Trabzon'da ikamet eden orta sınıf ebeveynler ile yapılan mülakatlar sonucunda elde edilen veriler analiz edilmiştir. Veriler verilen cevaplar doğrultusunda yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1. Araştırmanın Konusu ve Kapsamı

Günümüz modern toplumlarının dinamiklerini açıklamada kültür merkezli analizler önem kazanmıştır. Fransız sosyolog Pierre Bourdieu bireylerin gündelik hayatta pek çok alanda sınıfsal engellerle karşılaştıklarını dile getirmektedir. Beğenilerimizden davranışlarımıza, hobilerimizden yaşam tarzımıza kadar birçok kişisel tercihimiz esasında sınıfsal kodlarımıza bağlıdır. Bu anlamda Bourdieu habitus kavramı ile her bir sınıfın sahip olduğu belirli somutlaşmış tavırların varlığını vurgular. Habitusu sahip olan birey bunu iş hayatında, sporda, okulda vb. kullanacaktır. Böylece belli davranış kalıpları nesilden nesle aktarılacaktır. Bourdieu'ye göre orta sınıf bireyler üst sınıf davranış kalıplarına sahip olmak için çabalamaktadır fakat sürekli engellerle karşılaşmaktadırlar. Bu engellerin yapısını ve sürecini açıklamak için “kültürel sermaye” kavramını literatüre katmış ve toplumsal sınıf ilişkilerinin kültürel boyutunu vurgulamıştır (Bourdieu, 2015a).

Bu araştırmada esas olarak Pierre Bourdieu'nün kültürel sermaye kavramı merkeze alınmaktadır. Kültürel sermaye aileden alınan veya okuldaki eğitim kapsamında edinilen entelektüel niteliklerin toplamıdır. Kültürel sermayeye sahip olan çocuklar eğitim hayatlarında diğerlerine oranla daha başarılı olmaktadır. Daha az kültürel sermayesi olan öğrencilerin ise öğrenim sistemi içerisinde dezavantajlı konumda olduğu gözlemlenmiştir. Bunun sonucunda maddi imkanı yüksek mesleklere sahip olma olasılığını artmakta ve kişinin sınıfsal olarak ayrıcalıklı noktalara taşınmasını desteklenmektedir. Ayrıca ebeveynlerin ekonomik durumları ve eğitim seviyeleri de çocukların ileride kendilerine kuracakları mesleki veya akademik hayatı oldukça etkilemektedir (Cansız vd., 2018).

Bu çalışma sanatsal nitelikler edinme aracılığıyla kazanılan kültürel sermayeye vurgu yapmakta ve Türkiye'deki orta sınıf ailelerin ebeveyn olma pratiklerinin yanında çocuk yetiştirme stillerini konu edinmektedir. Bourdieu'nün kuramsal yaklaşımını içerecek şekilde sınıfsal yapının kültürel boyutları incelenmektedir. Toplumsallaşma sürecinde bireyin kültürel anlamda kendine yer edinebilmesi için kişisel yeteneklerini ortaya koymasının yanında çevresinden edindiği kültürel değerleri benimsemesi ve onlarla bütünleşmesi de gerekmektedir. Toplumun mevcut kültürel değerlerini edinme aşamasında biriktirilen her bir kazanım kişinin kendi kültürel sermayesinin oluşumunu sağlamaktadır. Fransız sosyolog Bourdieu'nün literatüre kazandırdığı bir kavram olan

kültürel sermaye, pek çok farklı biçimlerde varlık bulabilir. Diğer insanların karşısında rahatça konuşabilmek gibi bedene bağlı bir eğilim şeklinde, ünlü ressamın tablolarına sahip olma yoluyla kültürel meta edinerek veya okul ünvanları, diplomalar vb. belli kurumlar tarafından onaylanma yoluyla kültürel sermaye birikimi sağlanabilmektedir (Bourdieu, 1979'dan aktaran: Ünal, 2004: 116). Bu kültürel sermaye edinme biçimlerinden ilk ikisi aile gibi bireyin sosyalleştiği ortamlarda edinilirken üçüncü kültürel sermaye biçimi resmi kurumlarla bağlantılıdır. Bu çalışmada bireylerin kültürel sermaye biriktirme süreçlerini içerek şekilde aile ve sanat eğitimi veren kurumlar arasındaki ilişkiler incelenmektedir. Araştırma kültürel sermaye olgusundan yola çıkarak resim kursuna giden veya son 5 yıl içerisinde resim kursuna gitmiş olan çocukların ebeveynleri ile yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlar kapsamında gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar Trabzon'da ikamet eden aileleri içermektedir.

1.2. Araştırmanın Amaç ve Önemi

Sanat, eğitim ve kültür ilişkisinin en güçlü olduğu alanlardan biridir. Sanat eğitimi görmek, anlamak, empati duygusu geliştirmek ve eleştirel düşünebilme yeteneğini ortaya çıkarmak bakımından oldukça önemli bir olgudur. Sanat eğitimi sadece bireylerin kişisel gelişimlerine destek vermekle kalmaz, aynı zamanda kolektif anlamda kültürün gelişimine de katkı sağlar. Bu anlamda sanat eğitimi, toplumlarda kültürün dönüşümü ve gelişimi açısından bireylerin davranış kalıplarında olumlu yönde değişikliklere neden olması bağlamında eğitim kurumu içerisinde kendine önemli bir yer edinmektedir (Akkol, 2021: 159-160). Bu araştırmanın amacı, çocuklarını resim kursuna gönderen orta sınıf ailelerin kültürel dönüşümünü ve çocuğun kültürel sermayesinin zenginleştirilmesi yönündeki pratikleri, Pierre Bourdieu'nün kültürel sermaye kavramı dahilinde incelemektir. Gerçekleştirilecek olan görüşmelerde 10 soruluk yarı yapılandırılmış bir mülakat formu uygulanarak elde edilen veriler aracılığıyla Bourdieu'nün toplumsal sınıf analizinin kültürel boyutu kapsamında derinlikli bir nitel araştırma ortaya konulmaktadır.

Pierre Bourdieu, toplumda edebiyat, hobiler, müzik, resim vb. çeşitli kültürel adetlerle ilgilenen bireylerin dağılımına dair yaptığı saha çalışmalarında, kültürel ve sanatsal birikim ile toplumsal sınıf arasında oldukça yakın ilişkiler bulunduğunu ortaya koymuştur. Bireyler sadece okullarda aldıkları eğitimle değil, toplumsal kökenlerinin ve aile yaşantılarından edindikleri kültürel birikimlere göre de tanımlanmaktadır. Okullarda öğrenciler temel matematik, dil bilgisi, coğrafya benzeri bilimsel alanlarda belli düzeyde bilgi edinirken popüler iç dekorasyon ürünleri, ünlü ressamın hayat hikayeleri veya yeni çıkan tiyatro oyunları gibi kültürel bilgilere ulaşamamaktadır. Bourdieu'ya göre bu türden bilgiler çocuklara yetiştirilmesi sürecinde aileleri tarafından ya da ailelerin çocuklarını yönlendirmesi ile gittikleri kurslar, geziler, yaşantılar ile sağlanmaktadır. Ekonomik olarak yeterli imkanlara sahip üst sınıf üyeleri, çocuklarının kültürel sermayelerinin de birikimine katkı sağlayabilmektedir. Üst kesim ekonomik sermayenin büyük bölümünü ellerinde tutmaktadır. Bourdieu'ya göre okul yaşamı, kültürel sermayeyi besleyen ve üst kesimin yararına olacak şekilde

öğrencileri yetiştiren bir kurumdur. Üst sınıfa mensup bir ailenin çocuğu henüz öğrenciyken bazı potansiyel yeteneklerini geliştirme yönünde hayata diğer bireylerin önde başlarlar. Bunun yanında Bourdieu toplumdaki tüm kültürel etkinliklerin çoğunlukla aydın sınıfın tekelinde olduğu vurgulamaktadır. Dolayısıyla kültürel alanda bir eşitlikten bahsetmek mümkün değildir. Orta sınıf dinamiklerine bakıldığında ise çocuklarının kültürel ve sanatsal alanda kendini geliştirmesini hedefleyen ebeveynler okulda verilen eğitimin yanı sıra farklı seçeneklere yönelmek durumunda kalmaktadır. Bunlar çocukları çeşitli kurslara yazdırmak, resim sergilerine ve müze gezilerine ailece katılım sağlamak, boş zamanlarda mevcut sanatsal bilgileri içeren kitaplar, konferanslar, yayınlarla vakit geçirmek gibi pek çok faaliyet yoluyla gerçekleştirebilmektedir. Böylece çocuklar aydın kesimin denetiminde ilerleyen kültürel gündemlere ayak uydurabilecek düzeye ulaşacaklar ve akademik, mesleki, sosyal yaşamlarında kendilerini ön plana çıkarabileceklerdir (Jourdain ve Naulin, 2016: 50-69).

Kültürel beğeni küçük yaşlarda şekillendiği için sanat kursları çocukların biyografilerinin oluşmasında önemli ve ek pedagojik işlev görmektedir. Halk eğitim merkezleri, spor kursları veya sanata yönelik eğitim veren kurslar birer yaygın eğitim kurumu olarak belli amaçlara sahiptir. Bunlar temel eğitim kazandırmak, mesleki bilgi ve yetenek kazandırmak ve mevcut yetenekleri geliştirmek şeklindedir. Yaygın eğitim kişiyi sadece çağımızın üretim ve tüketim biçimlerinin isteklerine göre eğitmeye yöneltmez. Aynı zamanda bireyin yaratıcı işlere yönelmesi ve yeni projeler üretmeye teşvik edilmesi bakımından da yardımcı olmaktadır. Toplumun birçok kesimine yönelik eğitim olanakları sağlayan çeşitli kurslar mesleki eğitimin verilmesi, toplumsal farkındalık yaratma ve her kesimden bireyin sosyal kabulünü sağlama anlamında önemli bir rol üstlenmektedir. Yaygın eğitim bir yandan okullarda verilen temel eğitim eksikliğini kapatmaya çalışırken bir yandan da bireyi yeni teknolojilerin kullanımından haberdar etme ve bu anlamda kişinin ileriye dönük girişimci yaklaşımlar edinmesini sağlamaktadır (Yaman ve Yavuz, 2023: 98; Dalgıç, 1977: 5-7).

Bourdieu'nün orta sınıfın kültürel mekanizmalarına yönelik analizleri baz alınarak gerçekleştirilen saha araştırması, ailelerin çocuklarını okulda verilen sanat eğitimine ek olarak birer yaygın eğitim merkezleri olan sanat kurslarına yönlendirmesinin altında yatan nedenleri irdelemeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın teorik kısmında yer alan kültürel sermaye kavramının somut toplumsal yaşantıya uyarlandığı bir saha araştırması söz konusudur. Ayrıca araştırma, çocukların resim kurslarından edindikleri belli bilgi ve davranışları ev ortamına yansıtması ile beraber ebeveynlerin kültürel dönüşümlerinde gerçekleştirebilecek farklılıkları da çözümlemeyi hedeflemektedir.

1.3. Araştırmanın Problemi

Toplumun en küçük birimi olan aile, pek çok sosyolog tarafından incelenmiş ve sosyal, ekonomik, siyasi yönden defalarca ele alınmıştır. Fransız sosyolog Bourdieu'nün çalışmalarında ise

aile ve eğitim kurumu arasındaki ilişkiler toplumsal sınıf olgusu içerisinde incelenmektedir. Araştırmanın kavramsal çerçevesi kapsamında yer alan kültürel sermaye olgusu, ailelerin kültürel dönüşümleri bağlamında irdelenmektedir. Bu anlamda kültürel sermaye birikim aracı olarak sanat eğitiminin orta sınıf aileler üzerindeki rolünü açıklığa kavuşturmak üzere yapılan bu araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Bir kültürel birikim aracı olarak resim kurslarında verilen sanat eğitimi, Trabzon'da yaşayan orta sınıf ebeveynlerin kültürel dönüşümüne ve kursa gönderilen çocuğun kültürel sermayesinin gelişimine nasıl etki etmektedir?
2. Söz konusu ebeveynler sanat eğitimi veren kursların çocuklarının akademik ve kariyer hayatlarına ileride ne tür katkılar sağlayacağını düşünmektedirler?
3. Resim kurslarına giden çocukların her türlü kültürel faaliyetlere olan ilgisi bakımından ne tür değişiklikler gözlemlenmektedir?

1.4. Araştırmanın Sınırlılığı

Sanat eğitimi üzerine yoğunlaşan saha araştırması, Trabzon'da yaşayan ve çocuklarını resim kursuna gönderen veya son beş yıl içerisinde göndermiş olan orta sınıf ebeveynleri ve onların çocuklarını kapsamaktadır. Araştırma süresince yapılacak olan mülakatlar Trabzon'da ikamet etmekte olan ebeveynler ile gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla araştırma Trabzon'daki aileler ile sınırlıdır.

Bunun yanında yapılan mülakatlar için seçilen örneklem içerisinde zamansal olarak son beş yılda kurslara gitmiş olan ve halihazırda gitmekte olan çocukların ebeveynleri ile görüşülmüştür. Sene bazında bu tür bir daraltmaya gitmenin esas amacı, toplumsal hayatın hızla değişen dinamiklerinde güncel kültürel yönelimleri tespit etmek ve kültürel sermayenin dolaşımı açısından özellikle son yıllarda ne tür bir değişim yaşandığını irdelemektir. Bu bakımdan araştırmanın verileri son beş yıl ile sınırlıdır.

1.5. Araştırmanın Yöntemi

Nitel desene sahip bu araştırma, kuramsal ve ampirik boyutları kapsayan bir kombinasyonu içermektedir. Nitel araştırma, bir bakış açısı belirlendikten sonra belgeler, gözlemler, yazıya dökülmüş konuşmalar vb. veri toplama süreçlerinden yola çıkılarak kavramlar, temalar ve genellemelere ulaşılmasıdır. Bu tür araştırmalarda araştırmacının yaptığı, konu ile ilgili anlamı keşfetmek ve toplanan verilerden tutarlı bir çalışma ortaya koymaktır (Neuman, 2012: 233). Kültür analizi, olgubilim (fenomenoloji), kuram oluşturma, durum çalışması ve eylem araştırması olmak üzere beş kategoriye ayrılan nitel araştırma desenleri sistematik şekillerde elde edilen ve sınırları açıkça belirlenmiş bir süreci anlatmaktadır. Nitel desenler araştırmacıya belirledikleri konu ile ilgili

yön göstermekle beraber nicel araştırma desenleri gibi keskin çizgiler çizmemektedir. Nitel araştırmalar daha esnektir. Her bir nitel araştırma deseni, farklı yaklaşımları yansıtmaktadır. Bununla beraber farklı bilim dallarında belli nitel desenler sıklıkla kullanılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 75).

Bu araştırma fenomenolojik nitel desen ile oluşturulmuştur. Olgubilim de denilen fenomenolojik nitel desen, bireylerin yaşantılarından elde ettikleri deneyimlerin, algıların ve yönelimlerin yani söz konusu olan fenomenlerin bizzat kaynağından alındığı bir desendir. Genellikle kaynağını felsefe ve psikoloji alanından almaktadır. Bu araştırma deseni mülakat yolu ile veri toplanmasına müsaittir. Fenomenoloji belli bir kavram veya düşünceyi ele alması bakımından tek bir fenomene odaklanmaktadır. Belirlenen kavram veya düşünceyi bütün yönleriyle deneyimlemiş bir grup birey ile gerçekleştirilen çalışmaları içeren fenomenoloji, bireylerin nasıl hem öznel deneyimlere sahip olduğunu hem de toplumda ortak olan nesnel deneyimlerin içinde bulunabileceklerini vurgular. Kişilerin deneyimlerini tarafsız bakış açısıyla irdeleyen araştırmacı bu nitel desende detaylı betimlemeler ve sistematik bir süreç izlemelidir (Creswell, 2017: 14; 2018: 78-79). Bu anlamda resim kurslarına giden çocukların ve onları resim kurslarına gönderen ebeveynlerin sanatsal ve kültürel yaşantılarını yarı yapılandırılmış mülakatlar yolu ile inceleyecek olan bu araştırmada fenomenolojik araştırma desenin kullanılması uygun görülmüştür.

Araştırma kapsamında toplanan veriler betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Betimsel analiz çoğunlukla fazla sayıda birimden elde edilen verileri özetlemeyi ve niteliklerine göre ayırmayı amaçlamaktadır. Öncelikle araştırmacının çalıştığı alan ve çalışma için belirlediği kavram baz alınarak veri analizi bağlamında bir çerçeve oluşturulmaktadır. Toplanmış verilerin okunması ve önemli görülen verilerin tanımlanarak anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde düzenlenmesi süreci tamamlandıktan sonra bulguların tanımlanması başlamaktadır. Elde edilen bulguları doğrudan alıntılar da kullanarak düzenlenmiş hale getirmeyi amaçlayan betimsel analizde veriler sistematik ve net bir şekilde betimlenmektedir. Sonrasında ise bu betimlemeler neden-sonuç ilişkisi içerisinde açıklanır, yorumlanır ve son aşama belli sonuçlara ulaşılır. Sürecin sonucunda araştırmacı, ortaya çıkacak temalar yoluyla ilişkilendirmeler ve ileriye yönelik tahminler yapabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 256-257). Sosyoloji literatüründe önemli bir yer tutan kültürel sermaye kavramı baz alınarak oluşturulan bu araştırmada görüşmeler yoluyla elde edilen verilerin işlenmesi betimsel analiz aracılığıyla gerçekleşmiştir.

Kavramsal ve kuramsal çerçevede, Pierre Bourdieu'nün çalışmalarında yetkin bir sunumla ortaya koyduğu özgün kavramı kültürel sermaye incelenecektir. Araştırmanın diğer sac ayağı ise, çocuklarını resim kursuna gönderen veya son 5 yıl içerisinde kursa göndermiş olan orta sınıf ebeveynlerle gerçekleştirilecek olan yarı-yapılandırılmış mülakatlardır. Bu araştırmada toplumsal olgulara dair derin bir anlayışı hedefleyen nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Toplumsal olgular bireylerin ve kurumların karşılıklı etkileşimi ile meydana gelir. Araştırmada kuramsal temeli, kültür

ve sınıf analizini içeren bir kavram olan kültürel sermaye oluşturulacağı için aile kurumundaki bireylerin tercihleri ve davranışlarını onların gözünden anlamanın ve yorumlamanın daha uygun olacağı düşünülmüştür.

1.6. Veri Toplama Teknikleri ve Süreci

Saha araştırması mantığına uygun olarak yürütülecek olan araştırmada yarı-yapılandırılmış mülakat tekniğine başvurulmuştur. Yarı yapılandırılmış mülakat tekniği, katılımcının görüşlerini genişçe ifade etmesine imkan tanınması açısından yapılandırılmamış mülakat tekniğinin avantajını taşıırken araştırmacının konuşma akışında kontrolü kaybetmemesi ve esas konudan çok uzaklaşmamış olma açısından yapılandırılmış mülakatın avantajlarını taşıyan bir tekniktir (Büyüköztürk vd., 2014: 152).

Araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanan 10 soruluk bir görüşme formu uygulanmaktadır. Böylece hem katılımcıların kendilerini ayrıntılı olarak ifade etmesine olanak tanınacak hem de baz alınan kavramsal olgudan sapmadan derinlemesine veri akışı sağlanmaktadır. Görüşmelerde araştırmanın kavramsal ve kuramsal yapısına uygun olarak, açık uçlu sorular yöneltilerek önceden yoğunlaşmış olan konular üzerinde durulmaktadır. Veriler, görüşmenin doğal sürecine uygun olarak sohbet tarzında ilerleyen bir konuşma akışı içinde toplanmaktadır. Alınan ses kayıtları dijital ortamda araştırmacının sabit disk ve harici diskinde beş yıl saklandıktan sonra araştırmacı tarafından imha edilecektir. Bu bilgiler üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Çalışmada veri toplama tekniği olarak yarı yapılandırılmış mülakat tercih edilmiştir. Sözlü iletişim yoluyla soruşturma anlamına gelen görüşme (mülakat), genellikle yüz yüze yapılsa da telefon araması veya görüntülü arama gibi ses ve video kaydedicilerle de gerçekleştirilebilmektedir. Görüşme tekniği, veri toplanırken ek açıklamalar sunulabilmesi, tüm belirsiz noktaların araştırmacının anında sorabileceği sorularla aydınlığa kavuşturulması, yazılı veri toplama tekniklerine oranla daha az zaman alması, araştırmadan bağımsız olan cevapların ayıklanabilmesi ve katılımcıların ses tonu, beden dili, mimikleri vb. incelenerek verilen cevapların yüzeyselliği veya derinliği hakkında anlam çıkartılabilmesi bakımından avantajlıdır. Her türden eğitim düzeyine sahip olan insana uygulanabilirliği, değişen koşullara uyabilme esnekliği ve katılımcının soruları başka birine danışmadan yanıtladığı için cevaplarda bireyselliğin korunuyor olması da görüşme tekniğinin kuvvetli yönlerindendir. Zayıf yönü ise yanlılığa açık olabilmesi, süreçte yeterli sayıda katılımcı bulunamamasından kaynaklı yetersiz veri ile sonuca gitme eğilimi yaratabilmesidir (Karasar, 2005: 165-175).

Kişilerden belli bir konuda duygu ve düşünce edinebilme etkinliği olan mülakatlar üç kategoriye ayrılmaktadır: Yapılandırılmış (formel), yapılandırılmamış (informel) ve yarı yapılandırılmış (yarı formel). Yapılandırılmış mülakatlarda sorular araştırmacı tarafından önceden

net şekilde belirlenmiştir ve görüşme esnasında katılımcının herhangi bir denetimi yoktur. Yapılandırılmamış mülakatlarda ise görüşme araştırmacı ve katılımcılar arasında geçen resmi olmayan konuşmalar şeklindedir ve amaçlı bir sohbet niteliğindedir. Bu araştırmada kullanılan teknik olan yarı-yapılandırılmış mülakat, yukarıda tanımlanmış olan iki tür tekniğin belli özelliklerine sahiptir. Bu teknikte sorular önceden belirlenmişse de araştırmacı ile katılımcı arasında bazı sorular yeniden düzenlenebilmekte, görüşmenin gidişatına göre bazı konulara araştırmanın konusunun dışına çıkmadan ek sorular yöneltilebilmektedir (Sönmez ve Alacapınar, 2019: 187-188).

Yapılan mülakatlarda katılımcılara öncelikle onam formları verilmiş ve araştırmanın konusu genel çerçevede anlatılarak imzalı onay alınmıştır. Böylece katılımcıların kişisel verileri güvence altına alınmış ve bilimsel veri gizliliğiyle korunmuştur. Mülakat süresi boyunca katılımcılara herhangi bir yönlendirme yapılmamış, düşüncelerini özgürce ifade etmeleri sağlanmıştır. Görüşmeler tamamlandıktan sonra elde edilmiş veriler dikkatele dinlenip tarafsızlık ilkesi doğrultusunda yorumlanarak bilimsel sonuçlara varılmıştır. Görüşmelerin büyük bir kısmı yüz yüze gerçekleştirilmiş olup bir kısmı da telefon görüşmesi ile tamamlanmıştır. Gerçekleştirilen mülakatların tamamı ses kaydı ile kaydedilmiştir. Yapılan kayıtlar sonrasında bilgisayar ortamında yazıya dökülmüş ve araştırma için kullanılır hale getirilmiştir. Mülakatlar ortalama olarak 10 dakika sürmüştür. Bunlardan en az süren mülakat 6 dakika, en fazla süren ise 12 dakikadır.

1.7. Çalışma Grubu

Nitel araştırma şeklinde hazırlanan çalışmada katılımcılara yarı yapılandırılmış mülakat tekniğiyle oluşturulan sorular sorulmuş, çıkan veriler bilgisayar ortamına aktararak incelenmiş ve ardından yorumlanmıştır. Mülakatlar çocuklarını resim kursuna gönderen veya son beş yıl içerisinde göndermiş olan ebeveynler arasından Trabzon'da yaşayan 23 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırma evreni Trabzon'da ikamet eden, çocuklarını resim kursuna gönderen veya son beş yıl içerisinde göndermiş olan orta sınıfa mensup ebeveynlerdir. Örneklem seçiminde kartopu tekniğine başvurulmuştur. Kartopu tekniği kullanılan araştırma sürecinde katılımcı listesi çok kısıtlı iken gittikçe daha fazla birey eklenecek ve araştırmacı katılımcılar arasından daha kritik olan bireylere yönelebilecektir. Böylece elde edilen isimler kartopu misali büyüterek araştırmacıya doygun bir liste verecektir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 139-140). İlk aşamada araştırma kapsamında istenilen özellikleri taşıyan bireyler saptanarak onlarla görüşmeler gerçekleştirilir. Sonrasında mevcut katılımcılar örnekleme girecek yeni katılımcılara referans olarak alınarak diğer bilgi kaynaklarına ulaşılır. Gittikçe çoğalan katılımcı sayısı farklı insanlara yönlendirerek örneklemin hacmini büyütür. Böylece araştırma için hedef evrenden seçilen kitle tanımlanmış olur ve bütünü içinden belirlenmiş olan bu temsili parça incelenerek araştırma sorusu çizgisinde analiz edilmektedir (Balcı, 2006: 90-91). Araştırmada öncelikle bir ebeveyn ile görüşüldükten sonra tavsiye ve referans yoluyla diğer ebeveynlere ulaşılmıştır. Böylece süreç ilerledikçe katılımcı listesine daha fazla birey eklenmiştir.

Böylece daha sonraki aşamada bu katılımcı listesinden öne çıkan, kritik ve zengin içerikli bilgi kaynaklarına ulaşma fırsatına sahip olunmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kültür

Kültür alanında yapılan çalışmaların başında her daim yer edinen kültür kavramı tanımlanması zor bir olgudur. En bilindik şekli ile kültür, her bir toplumun kendine özgü yaşayış biçimini ifade etmektedir (Tezcan, 2008: 4). Bunun yanında Sedat Veyis Örnek (1971: 148) kültürü “bir halkın ya da bir toplumun maddi ve manevi alanlarda oluşturduğu ürünlerin tümü” olarak nitelendirmektedir. Amerikalı sosyolog ve “Popüler kültür ve Yüksek Kültür” kitabının yazarı olan Herbert J. Gans (2020: 21) ise kültürü şöyle tanımlamaktadır:

Benim tanımım yalnızca, ister eğitim amacıyla, ister estetik amaçla, ister manevi nedenlerle, isterse de eğlenmek ve vakit geçirmek için kullanılsın, kabaca “sanat” diye sınıflandırılan (edebiyat, müzik, mimarlık ve tasarımın yanı sıra, basılı medya, elektronik medya, vb. medyanın tüm ürünlerini de içeren) eylemleri, malları ve fikirleri kapsıyor. Kültür aynı zamanda, mefruşat, giyim, aletler, otomobiller ve tekneler gibi, çoğunlukla boş zamanları geçirmekte kullanılan ve geçimlik olmayan başka simgesel ürünleri de içeriyor.

Kültürü yaşayış biçimleri farklılık gösterse de özellikle moda sektörü ve tüketim biçimlerinin evrensel boyutta yayılmış olmasından kaynaklanan ortak bir davranış örüntüsü de bulunmaktadır. Bu durum kendisini en net olarak boş vakit geçirme aktivitelerinde gösterir. Rekabetin had safhada olduğu iş, eğitim ve kariyer hayatından arta kalan vakitlerde insanlar somutta veya dijital ortamda tüketim odaklı yaşamaktadır (Öztaş ve Kıyılıoğlu, 2021: 355-356).

Kültür kavramını açıklığa kavuşturmaya çalışan tüm bu tanımlardan çıkarılacak ortak nokta, onun hem giyecek, araç-gereç, ev, saban, makine vb. beş duyu ile algılanabilir nesnelerden oluşabileceği, hem de hukuk, gelenek-görenek, inanç, politik düzen, davranış biçimleri, değerler vb. soyut unsurlardan meydana gelebileceğidir (Tezcan, 2008: 5). İngilizce’deki ilk kullanımlarında kültür kelimesi hayvanların ve ekinlerin yetiştirilmesi ile ilgiliydi. Doğanın sunduğu araziye ekim yapan, doğru yöntemlerle sulayan, zehirli otları ayıklayan, ilaçlayan kısacası toprağı işleyen çiftçinin maksatlı etkinliği bir kültür faaliyetiydi. Tüm ziraat pratiklerini hayata geçiren kişi kültürlü olarak nitelendirilmekteydi. Bununla birlikte ilerleyen medeniyet Sanayi Devrimi ile birlikte kültürü bir tür ruhani gelişim anlamında da kullanmaya başlamıştır. Terim uygarlık kelimesiyle paralel manada kullanılmaya başlanarak bir toplumun gelişimini açıklayan tipik özellik olarak tanımlanmıştır (Smith, 2007: 13-14).

Her kültür bireylerin karşılaştığı sorunlara çözüm üretmeye yarayan düşünce ve eylemler için birer kılavuz niteliğindedir. Bir toplumun bireylerinin birbirleriyle paylaşarak davranış haline getirdiği tüm değerleri, algıları ve görüşleri içerek kültürün bazı temel özellikleri bulunmaktadır. Bunlar kültürün paylaşılabılır ve öğrenilebilir olması, simgelere dayanması, bütünleştirici ve devingen niteliğinin var olması şeklindedir. Kültür ilk olarak paylaşılabılır özelliğine sahiptir. Bireyler üyesi olduğu topluluğun belli koşullarda kimin nasıl davranış sergileyeceğini hangi duruma ne tepki verebileceğini kestirebilirler. Toplum ortak bir dili, dış görünüşü, aile yapısını vb. paylaşan bir insan grubudur. Bunun yanında aynı kültürün içerisinde örneğin biyolojik cinsiyet, yaş, etnik köken vb. bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Farklı insan niteliklerinin toplum içinde farklı roller üretmesi doğal bir durumdur. Tüm bu farklılıklara rağmen bireyler sosyal örgütlenme bakımından tek bir çerçevede buluşarak ortak paylaşım faaliyetlerine girebilmektedir. Bunun yanında kültür, öğrenilebilir unsurlardan oluşmaktadır. Kültürel değerlerin nesilden nesile aktarılması yoluyla gerçekleşen süreçte bir tür öğrenim söz konusudur. Kültür doğuştan gelmez. Her birey ilk önce ailesi aracılığıyla sonrasında da okullarda verilen eğitim doğrultusunda kültürlenmektedir. Kültürlenme sayesinde bireyler yiyecek, korunma, kendini savunma gibi biyolojik gereksinimleri ve toplum içinde nasıl davranılacağı, arkadaşlık ilişkileri, gelenek-göreneklerin uygulanması gibi soyut kültürel dinamikleri öğrenmiş olur (Haviland vd., 2008: 102-115).

Kültür, insan müdahalesi bulunmaksızın var olan doğal düzenin yerine tasarlanmış, yapay bir biçimin dayatılmasıdır. Bu anlamda kültür maksatlı bir insan etkinliğidir. Dolayısıyla kültürlenme de insan yapımı olguların kabul edilmesi ve gündelik yaşantının içerisinde yer edinmesi anlamına gelir. Günümüzdeki mevcut güzellik algıları bu konuda uygun bir örnek teşkil etmektedir. Dünyadaki doğal düzene bakıldığında insan yüzleri sayısız şekilde çeşitlilik göstermektedir. Fakat son yıllarda bu durum tek tip bir görüntüye indirgenmiştir. Artık bir insanın gözlerinin iri, elmacık kemiklerinin çıkık, burnunun küçük ve düz olması gibi standart görünüşler toplumda normal ve arzulanan özelliklerdir. Dolayısıyla bu özelliklere doğuştan sahip olmayan birey, estetik ameliyatlar ile birlikte “en iyi” görüntüye ulaşmaya çalışmaktadır. Neyin nasıl olması gerektiği hakkındaki bilgileri empoze eden kültür, insanların gözünde çoğunlukla doğa yasaları misali katı bir gerçeklik olarak algılanmaktadır (Bauman, 2014: 161-175).

Aynı zamanda kültür simgelere dayalıdır. Sembeler işaretler, nişanlar, amblemler, ünvanlar vb. toplumsal niteliklerin anlamlı bir biçimde yansıtılmasını sağlar. Bu bakımdan insanlar arası iletişimi kolaylaştırma görevi de üstlenmektedirler. Örnek vermek gerekirse, Hristiyan inancındaki haç sembolü, onu üzerinde taşıyan kişinin inancı ve yaşayışı hakkında bize bilgi sunmaktadır. Kültürün simgesel boyutunda en dikkat çekici unsur ise dildir. Olaylar, durumlar, duygular ve düşünceler dil aracılığıyla gerçekliğe taşınmaktadır. Her toplumun kültürü, dili ile paralellik göstermektedir. Kültür bütünleştirici bir nitelik de taşımaktadır. Kültürel yapı üç sınıfta incelenmektedir: Alt yapı (ekonomik temel veya geçim yöntemleri), toplumsal yapı (sosyal örgütlenme) ve üst yapı (toplumun dünyayı

algılayış biçimi). Toplumun üyelerini bir arada tutan bu üç unsur arasındaki bütünlük, kültürün temel niteliklerinden birini oluşturmaktadır. Son olarak kültürün devingenliğinden bahsetmek mümkündür. Bir sosyal yapı değişken dış etkenlere ve içsel düzensizliklere karşı esnek olmalıdır. Esasında çoğu kültür değişikliklere uyum sağlayabilmektedir. Eğer ki bir toplum çok katı kültürel değerlere sahipse ve bir tür değişikliğe uğramaktaysa orada mevcut kültürün yaşaması beklenemez (Haviland vd., 2008: 115-122).

2.1.1. Kültürel Değişim ve Dönüşüm

Öğrenilmiş davranış kalıplarının nesilden nesile aktarılması ve bireyin kazandığı sosyal davranış biçimlerinin standartlaşması ile oluşan kültürün maddi ve manevi her unsurunun arka planında inanç ve değerler bütünüün yer aldığını unutmamak gerekir. Dolayısıyla her sosyal değişimin toplumun temel zihniyeti, değerleri ve kültürü üzerinde etkisi söz konusudur. Farklı kültürlerle ait unsurların karşılaşması veya bireylerin ihtiyaçlarına yeterli olmayan durumlar yeni bir yaşantı arayışına sebep olmaktadır. Bunun sonucunda kültürel etkileşimler yaşanabilmektedir. Sosyal yapıda ve insan ilişkilerinde meydana gelen farklılaşmaların tüm toplumu kuşatması durumuna kültürel değişme denmektedir (Turhan, 1987: 48).

Kültürel sistemlerin bir kısmı hızla değişirken bazı parçaları geri kalmakta ya da değişmiyor gibi görünmektedir. Yine de hangi nedenlerle olursa olsun kültürel yapının bütünüün az ya da çok değişip dönüştüğünü söylemek mümkündür. Kültürel değişim bireylerin bilinçli istekleriyle medyadan gelebileceği gibi dış kültürel temaslarla da gerçekleşebilmektedir. Sanayi Devrimi ile başlayan süreç ele alındığında, üretim ilişkilerindeki işçi-patron ayrımının yansımaları toplumun kültürel yapısında köklü dönüşümlere zemin hazırlamıştır. Günümüzde ise kitle iletişim araçlarının getirdiği yenilikler kültürün dinamik şekilde dönüşüme uğramasına sebebiyet vermiştir. Sosyalleşmenin artması ve sosyal medya kullanımının yaygınlaşması ile birlikte modern dünyada sürekli bir değişim söz konusu olmaya başlamıştır. Bu duruma paralel olarak kültürel hayatın da değişip dönüşmesi kaçınılmazdır (Türkdoğan, 2007: 107-110).

Kültürel değişim ve dönüşüm ile ilgili analizler, sosyal hareketleri de kapsamaktadır. Tarih çizgisinin herhangi bir dönemindeki bir toplum incelenmek istenirse, o toplumdaki belli başlı grupların mücadelelerini aktaran anlatılara mutlaka rastlanılacaktır. Bu gruplar, içinde yaşanılan toplumun benimsediği kültürün problem yaratan bazı yönlerini ayıklamak ve onların yerine yeni kültürel değerler üretmek amacıyla hareket etmektedirler. Sosyal hareketler, hızla değişen toplumların karşılaştıkları problemlere gösterdikleri kolektif eylemlerle tanımlanmaktadır. Özellikle sosyal bunalım dönemlerinde mevcut toplumsal rahatsızlıkların sonucunda bireyler, beklentileri dile getirme, çözüm yolu arayışlarına girme ve olanı iyileştirme gibi stratejilerle norm ve değerlerin değiştirilmesini talep eder. Kısacası toplumsal gerçekler ile bireylerin istekleri arasındaki dengesizlikler nedeniyle beliren farklılaşmalar bir tür sosyal huzursuzluk ortamı yarattığında

toplumsal hareketler baş göstermektedir. Günümüzde kolektif bir davranış bütününün kişilerce benimsenmesi ve böylece örgütlenerek toplumsal harekete dönüşmesi sürecinde teknolojik gelişmelerin rolü oldukça artmıştır. Fransız İhtilali sonrası demokratikleşme hareketlerinin yanında kentleşme ve nüfus artışlarının yaşandığı modern dönem köklü toplumsal hareketlerle yakından ilişkilidir. Çünkü modern dönem iş bölümü, mesleki uzmanlaşma, siyasi-etnik gruplaşmalar, trafik problemleri vb. birçok olgunun bir araya toplandığı bir zaman dilimini ifade etmektedir. Dolayısıyla sosyal hareketler yeni bir hayat tarzı oluşturma güdüsü ile gerçekleşmektedir (Türkdoğan, 2013: 25-28).

Yakın dönemlere gelindiğinde sosyal hareketlerin bireysel ve kolektif kimlik arayışları çerçevesinde olduğu gözlemlenmektedir. Toplumun değişken karakteristik yapısı, bireylerin gündelik hayatlarındaki örgütlenme biçimlerinde yeni nitelikler katmaktadır. Geçmişin işçi-patron ikiliği ekseninde gerçekleşen sınıf çatışmaları odaklı kolektif davranış biçimlerinde ana nokta ekonomik durumlarıdır. Yeni sosyal hareketler ise kimlik sorunlarıyla ilişki olarak kültürel konuları merkezine almaktadır. Ayrıca yeni sosyal hareketleri burjuva-proleterya, muhafazakar-liberal, kapitalist-sosyalist gibi karşıt ideolojilerle sınırlamak zordur. Değerler ve fikirler günümüz hareketlerinde çoğulculuk göstermektedir. Toplumsal örgütlenme stratejileri ise işçi sınıfı hareketlerinin merkezi biçiminin aksine dağınık olma eğilimi içerisindedir. Bunun yanı sıra günümüz sosyal hareketleri ile katılımcıların toplumsal rolleri arasında net bir ilişki bulunmamaktadır. Sınıfsal yapıyı aşan örgütlenmeler söz konusudur. Örneğin: Ekoloji hareketleri, anti-nükleer hareketler ve hayvan hakları savunuculuğu her sınıftan katılımcıya sahiptir (Johnston vd., 1999: 134-138).

Yeni sosyal hareketlerin bir başka niteliği de bireysel ve kolektif arasındaki bağın bulanıklaşmasıdır. Kişi gruplar aracılığıyla kendi kimliğini yansıtmakta ve toplumsal hareketleri kendini odak alarak savunmaktadır. Bu yönüyle öğrenci hareketleri bireysle kimliği yansıtmada konusunda uygun bir örnek teşkil etmektedir. İnsan hayatının kişisel yönlerini ön plana çıkaran yeni toplumsal hareketler, bu yönüyle günlük yaşamın her alanına sızmaktadır. Toplumsal hareketlerin oluşumunda bireyler katkılar ve kişisel kimlik algıları göz ardı edilemez. Fakat bunun yanı sıra dayanışma ve grup üyeliği gibi kolektif organizasyonlar da oldukça önem arz etmektedir. Esasında sosyal hareketleri oluşturan süreçte bireylerin davranışlarını güdüleyen ana etken kök salmış toplumsal değer ve normlardır. Zihnimizde her bir mevcut duruma uygulanabilecek, idealize edilmiş bir davranış kalıbı bulunmaktadır. Bu anlamda dışsal toplumsal olgular aracılığıyla tanımlanan belirli bir kolektif kimlik de söz konusudur. Sonuç olarak toplumsal hareketler, üyesi olunan kalabalık grubun kimliğiyle özdeşleşme eğilimi ile işlerlik kazanmaktadır (Johnston vd., 1999: 140-147).

2.1.2. Toplumsal Tabaka ve Toplumsal Sınıf

Toplumsallaşma sürecinde birey, içinde bulunduğu çevrenin maddi ve manevi kültürel değerlerini öğrenerek toplumun bir üyesi haline gelir. Böylece diğer üyelerle benzer davranış

kalıplarını içselleştirir ve kendine toplumsal bir kimlik inşa eder. Toplumun kültürel bilgi birikimleriyle donatılan birey aynı zamanda bu bilgileri kuşaktan kuşağa da aktarmakla da görevlidir (Bozkurt, 2013: 111-112). Toplumsal miras olarak geleceğe taşınan her bir kültürel değer, değişken toplumsal dinamiklerin gereksinimlerine yanıt vermeye çalışmaktadır. Bu dinamiklerin arasında toplumsal tabakalaşma, insanlığın kitleler halinde yaşamaya başladığı dönemlerden bu yana mevcudiyetini sürdürmektedir. Hemen her toplum bünyesinde ayrıcalıklara sahip olanlar ve olmayanlar şeklinde belli tabakalar bulundurmaktadır. Niteliksel ve niceliksel açıdan sürekli devinim halinde olan toplumsal yaşamda cinsiyet, statü, ırk, etnik köken, sınıf, eğitim düzeyi gibi farklılıklar gözlemlenmekte ve bu dinamik yapının içerisinde her bir birey yer aldığı katmanın standartları içerisinde kendinde yer bulmaya çalışmaktadır. (İnce, 2017). Esasında toplumsal tabakalar, eşit yaşam şartlarına sahip olmayan insan topluluklarının kategorileştirilmiş halidir.

Toplumsallaşma sürecinin belli araçları bulunmaktadır. Bunlar başta aile olmak üzere arkadaş çevresi, medya ve okuldur. Aile toplumun en küçük birimi olarak sosyal yaşamın en küçük temsili niteliğindedir. Eğitim, politika, din vb. diğer tüm kurumlardaki davranış kalıplarımızın kökeni aile hayatında başlamaktadır. Toplumsal yaşamının istikrarı için gerekli olan tüm kültürel değerler, kurallar, ve normlar aile yaşamı içerisinde edinilmektedir. İç yapısı kültürden kültüre değişim gösterse de ailede her bir bireyinin belli rolleri ve yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu roller ve yükümlülükler tarih çizgisinde farklı biçimlere bürünmüştür. Örneğin: Monarşinin yaygın olduğu dönemlerde aile bir siyasi güç temsili olarak otoritenin nesilden nesile aktarımını sağlamaktaydı. Sonraki dönemlerde ise aile ekonomik, siyasi, dini vb. bazı işlevlerini devletin kontrolüne bırakmıştır. Bunlar arasından eğitim işlevine bakıldığında, ailenin çocukların topluma uyumlarını kolaylaştıracak davranış kalıplarını kazandırma konusunda başat rol oynadığı görülmektedir. Ebeveynler çocuklarını bilgi, görgülü tavırlar, sosyal beceri gibi değerlerle donatarak toplumsallaştırmaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2013: 83-88).

Ailede başlayan toplumsallaşma süreci, çocuğun okul hayatının başlaması ile devlet kurumları aracılığıyla devam eder. Okul aile ortamında çok daha katı kuralların uygulandığı bir mekandır. Çocuk okulda disiplinli olmayı, istenilen zamanda istenilen yerde bulunmayı, davranışlarını kontrol altına almayı ve rekabet etmeyi öğrenir. Diğer yandan iyi bir vatandaş olmak gerektiğini de içselleştirir. Gelecekteki yaşantısı bakımından ise meslek edinmeye giden akademik yolu çizmeye yönlendirilir. Okullar çocuklara teknik bilgiler ve entelektüel mirası aktararak onların toplumla bütünleşmesini sağlamaktadır. Bir başka toplumsallaşma aracı olan arkadaş grupları ise paylaşım yapma ve sosyal yaşama katılım işlevlerinin görüldüğü alandır. Aile ve okul içerisinde ilgi ve beğeniler konusunda ortak nokta bulamayan bir çocuk arkadaş ortamı sayesinde sevdiği alanlarda faaliyet gösterebilme imkanı yakalar. Son yüzyıllarda yaşamın merkezine oturan medya da toplumsallaşmada etkin bir rol üstlenmektedir. Günümüzde her insanın internete erişim sağlayabilmesi ve neredeyse her insanın bir telefona sahip olması topluma katılım bağlamında özellikle dijital medyayı ön plana çıkarmıştır. Dijital medya akademik bilgiler, aynı hobilere sahip

insan grupları, güncel haberler, kültürel gelişmeler vb. toplumsal yaşama dair pek çok unsurun toplandığı sonsuz genişlikte bir uzamdır. Bu anlamda dijital medya çocukların farkındalıklarını arttırmakta ve yetişkinlerin dünyasına girmede yardımcı olmaktadır (Bozkurt, 2013: 123-127).

Kültürü yaşayış biçimleri farklılık gösterse de özellikle moda sektörü ve tüketim biçimlerinin evrensel boyutta yayılmış olmasından kaynaklanan ortak bir davranış örüntüsü de bulunmaktadır. Bu durum kendisini en net olarak boş vakit geçirme aktivitelerinde gösterir. Rekabetin had safhada olduğu iş, eğitim ve kariyer hayatından arta kalan vakitlerde insanlar kendilerini somut düzlem veya dijital ortam fark etmeksizin tüketim odaklı yaşantılara bırakmaktadır (Öztaş ve Kıyılıoğlu, 2021: 355-356).

Yer aldıkları döneme ve kültüre göre değişkenlik gösterse de temelde dört toplumsal tabakalaşma biçimi tespit edilmiştir: Kölelik, kast, zümre ve modern toplum dinamiklerini açıklamada yaygın bir şekilde kullanılan toplumsal sınıf. Toplumsal tabakalar arasında köleliğin ne zaman başladığı tam olarak bilinmemekle birlikte M.Ö. 4000 yıllarında Eski Mısır'da ortaya çıktığı düşünülmektedir. Kölelik insanlığın göçebe yaşamdan yerleşik hayata geçişiyle oluşmaya başlamıştır. Tarım merkezli toplumlara geçişle birlikte toplumsal yapı içerisinde farklılaşan roller ve statüler belli bir topluluğun güç ve prestij elde ederek toplumun organizasyonunda etkin hale gelmeye başlamasına yol açmıştır. Bu bakımdan eski çağın imtiyazlı kesimi, kendisi dışındakilerin köle olarak yaratıldıklarına inanmaktaydı. Örneğin: Antik Yunan medeniyetindeki toplumsal tabakalaşma sisteminde yasa koyucular insanları belli sınıflara ayırmış ve köleliği tüm sınıfların en alt katmanına yerleştirmiştir. Onlara göre bu katman egemen sınıfın ihtiyaçlarını karşılamak ve iş gücü sağlama mahiyetinde varlık bulmaktaydı (Gözlü ve Yılmazcan, 2017: 132).

Kölelik, günümüz dünyasında çok az bulunmakla beraber tarih sahnesinde varlığını 20. yüzyılın sonlarına kadar sürdürmüştür. Kölelik, toplumsal eşitsizliğin en bariz yaşandığı tabaka sistemidir. Mezopotamya, Yunan-Roma, Orta Asya toplulukları, Mısır gibi tarım ve ticaretle uğraşan en eski uygarlıklarda gündelik hayatın normal bir olgusu olarak kabul edilmekteydi. Kölelik tıpkı sahiplik veya efendilik gibi çoğunlukla doğuştan elde edilen bir sosyal konumdu ve bu konumun dışına çıkmak o dönemin koşullarında büyük ceza yaptırımları ile karşılanmaktaydı. Bunun dışında bazı ülkelerde köleler belirli görevleri yerine getirdikten sonra serbest bırakılmıştır. Yine Antik Meksika gibi bazı uygarlıklarda kölelerin evlatları özgür birey kategorisindedir. Fakat her koşulda ve ülke yapısında yönetici grup kölelerin emekleriyle hayatlarını geçindirmektedirler. Bu anlamda sahiplerinden çok daha kötü yaşam koşullarında hayatta kalmaya çalışan köleler bir tür ticari ürün işlevi görmektedir (Ünal, 2014: 13-15).

İçinde bulundukları koşullar açısından keskin sınırlar çizilmemiş olan kölelik kurumunun aksine kast sistemi çok net çizgilerle birbirinden ayrılmış insan gruplarını işaret eder. Bu tabakalaşma biçiminde toplumsal konum doğuştan gelmekte ve yaşamı boyunca kişinin hayatını

şekillendirmektedir. Kast sisteminde yapılanma çoğunlukla ten rengi, soyu ve etnik bağı esas alan kişisel niteliklere ve atalardan gelen dini inanışlara dayanmaktadır. Kökleri Hindistan coğrafyasının binlerce yıl öncesine uzanan kast sistemi bugün tarım odaklı yaşayan, gelişmemiş kapitalist sanayi toplumlarında hala mevcudiyetini sürdürmektedir (Giddens, 2012: 341-342).

Etkisi azalsa da kast sistemi Hint toplumunda hala geçerli olan bir sistemdir. Toplumsal piramidin hiyerarşik olarak en geçit vermez hali olan bu toplumsal tabakalaşma biçiminde her bir insan grubunun ne yapacağı, nasıl yaşayacağı ve öleceği aşağı yukarı bellidir. Piramidin en üstünde yönetici olarak yer alan brahmanlar, Hint toplumundaki din adamlarını kapsamaktadır. Din adamları ulusun çok az bir kesimini kapsamaktadır. İnanışa göre toplumun kutsal düzenini brahmanlar sağlamaktadır. Bu bakımdan kast sistemi dinin hakim olduğu bir yapılanmadır. Brahmanların bir alt tabakasında kahatriyas adını verdikleri savaşçılar bulunmaktadır. Prens rütbesi altında askeri aristokrasiyi oluşturan bu kast grubu düzeni ve bilgiyi korumakla görevlidir. Vaisyalar, yani köylü, tüccar ve zanaatkar kesim savaşçılardan sonra gelmektedir. İlk üç kast dinsel açıdan temiz olarak nitelendirilmektedir. Fakat dördüncü kast olan paryalar kutsallıktan uzak ve kirlidirler. Bu yüzden hayatları boyunca yöneticilere hizmet etmek zorundadırlar. Kastlar arasında çok ender olarak geçiş yaşanmaktadır. Bireyler kendi kastları dışından kişilerle evlenmeyi tercih etmemektedirler. Genel olarak baktığımızda kast sistemi toplumsal hareketliliği en aza indiren, oldukça katı bir oluşumdur (Bozkurt, 2013: 197).

Bir diğer toplumsal tabaka sistemi olan zümre de kölelik ve kast gibi çoğunlukla aile bağları ve soy ile tanımlanan bir sosyal oluşumdur. Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu, Çin ve Japon İmparatorlukları vb. feodal karakteristik özelliklerini yansıtan toplumlarda mülk sahibi olmak önem kazanmıştır. Ortaçağ'da etkin olan zümre sisteminde iki toplumsal tabaka mevcuttur: Köylüler ve toprak sahipleri. Köylüler üst tabakanın himayesi altında giren kesim olarak efendilerinin emirlerini yerine getirip arazilerini işlemekle yükümlüydüler. Bu açıdan birer yarı-köle konumundaydılar. Eski uygarlıklarla olduğu gibi parayla alınıp satılmasalar da başlarındaki feodal bey tarafından başka bir feodal beye devredilebiliyorlardı. Himaye eden konumundaki lord ile köylü arasında bir tür karşılıklı sorumluluk mevcuttu. Kent yaşantısının önceki dönemlere oranla bir hayli gelişim gösterdiği zümre sisteminde hiyerarşinin en üstünde kral-kraliçe ya da imparator-imparatoriçe bulunmaktaydı. Bununla birlikte onlara bağlı olan feodal beyler de devletin egemenliğinde büyük rol oynamaktaydı. Bunun yanı sıra din adamları ve savaşçıların ayrıcalıklı bir konumu bulunmaktaydı. Rahipler ve Kilise mensupları eğitim hizmetlerinden mahkemelerde başkanlık görevini üstlenmeye kadar pek çok alanda etkindiler (Bal, 2014: 181-182). Zümre sistemi kölelik düzeninin kişiyi ticari ürün niteliğine indirgeyen bakış açısından daha insandır. Fakat yine de alt tabaka olarak köylülerin görevi, üst tabakalara besin üretmektir.

Diğer yandan kast sistemi ile karşılaştırıldığında zümre sisteminden toplumsal geçişlilik görece olarak daha kolaydır. Örnek vermek gerekirse, kan bağı ile soylu ünvanına sahip olmayan biri

kahramanlık göstererek şövalyeliğe yükselebilmektedir. Benzer şekilde alt sınıftan biri üst sınıftan bir soylu figür ile evlilik gerçekleştirerek toplumda yükselebilmektedir. Zümre sisteminin yükümlülükler, görevler ve haklar biçiminde yer alan dinamikleri, diğer tabakalaşma biçimlerinden farklı olarak bir tür toplumsal işbölümü içermektedir (Giddens, 2012: 343-344). Tarihsel süreç incelendiğinde sosyal tabakalar arasında gittikçe artan biçimde toplumsal etkileşim ve hareketlilik yaşandığı söylenebilir. Bugünün modern kapitalist toplumunda ise toplumsal tabakalaşma yerini toplumsal sınıf olgusuna bırakmıştır.

Toplumsal sınıf kavramı, Modern Çağ'ın bir toplumsal bölünme tarzı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kölelik, kast ve zümre sisteminden farklı olarak toplumsal sınıfta bireyler kesin çizgilerle ayrılmamışlardır. Toplumsal sınıflar kentleşmenin had safhaya çıktığı ve nüfusun tarihte hiç görülmediği kadar arttığı dönemde ortaya çıkmıştır. Bu bakımdan aynı sınıftan bireylerin birbirlerini tanımaları gerekmez. Toplumsal sınıflar kalabalık toplumsal arenada dağınık şekilde var olmaktadır. Diğer yandan tüm toplumsal sınıflar bir bütünü oluşturmaktadır. Toplumsal tabakalaşma ve toplumsal sınıf arasındaki temel fark, toplumsal sınıfların ekonomik ve kültürel hayata odaklı olmasıdır. Bu manada toplumsal sınıflar piyasa koşulları, ekonomik güç, mal ve hizmetler ve mülkiyete göre oluşmaktadır. Toplumsal tabakalaşma ise güç, statü, soyluluk ünvanı, otorite, hiyerarşik yapılanma vb. unsurlara bağlı olarak gerçekleşmektedir (İnce, 2017: 302-303).

Toplumsal sınıflarda her şeyden önce doğuştan gelen toplumsal niteliklerin ve ekonomik şartların yanında eğitim, meslek, kültürel yapı önem arz etmektedir. Sanayi Devrimi ile birlikte Ortaçağ'ın lonca zihniyeti, yaşam biçimleri, akla aykırı geleneksel yöntemleri tarih sahnesinden silinmiştir. Tüm bunların yerini sermaye, emek, piyasada kar sağlayacak koşullar ve bireyler arasındaki rekabet almıştır. Böylece endüstriyel toplumun akılcı yöntemleri ile yönetilen fabrikalarla birlikte makine devri başlamıştır. Makinelerin işleyişine paralel olarak da yeni çalışma sistemleri, yeni iş bölümü ve yeni kültürel değerler ortaya çıkmıştır. Fabrikaların bulunduğu sanayi kentlerine göç eden alt sınıf zorlu yaşam koşulları ile karşılaşmıştır. Bu toplumsal düzende üst sınıf ile alt sınıf arasında karşılıklı yükümlülük veya bireysel yakınlık bulunmamaktadır. Dolayısıyla durmaksızın kâr arayışında olan patronun emrinde çalışan kesim, insancıl ve ahlaki bakımdan göz ardı edilir. Böylece yeni bir toplum yapısı meydana gelir: Sermaye sahibi işverenler (patronlar, ekonomik düzeyleri yüksek olan kesimler), yeni orta sınıf (eğitilmiş beyaz yakalılar, küçük ticari işlerle uğraşanlar ve imalatçı kesimin varisleri), işçi sınıfı (uzun çalışma saatlerine sahip mavi yakalılar) ve alt sınıf (vasıfsız işçiler veya işsizler) (Hauser, 2006: 48-49).

Kölelik, kast sistemi ve zümreden sonra gelen toplumda sınıf, diğer tabakalaşma türlerinden oldukça farklıdır. Bunlardan ilki toplumsal sınıfların arasındaki sosyal hareketliliğin ve geçişlerin sıklığıdır. Modern toplumda bir bireyin farklı sınıfa dahil kişilerle evlenmesinin önünde bir engel yoktur. Endüstrileşme ile paralel olarak ulusal ve uluslararası düzeyde gelişen hukuk yasaları toplumsal yaşantıyı derinden etkilemiştir. Eşitlik ilkesinin küresel çapta yaygınlaşması ile daha

önceki dönemlerin dini hükümleri ile şekillenen toplumsal yapısında büyük dönüşümler meydana gelmiştir. Böylece bireylere sağlanan kişisel haklar onların toplum içerisinde ten rengi, cinsiyeti, etnik kökeni vb. özellikleri fark etmeksizin özgürce hareket edebilmelerini sağlamıştır. Bu toplumsal hareketlerin sonucunda sınırları net belirlenmemiş bir dünya vuku bulmuştur (Giddens, 2012: 344).

İkinci olarak, sınıfsal özelliklerin hepsi doğuştan kazanılmaz bazıları sonradan edinilmektedir. Toplumsal hareketlilik dikey ve yatay olmak üzere pek biçimde gerçekleşebilmektedir. Bu hareketliliğine imkan tanıyan unsur ise meslek sahibi kişilerin sayısındaki artış ve uzmanlık alanlarının detaylanıp kompleks bir bütüne dönüşmesidir. Özellikle ekonomik alanda yetenek ve zekanın devreye girmesiyle birlikte bireysel girişimciliğin önündeki engeller bir nevi kaldırılmıştır. Üçüncü farklılık, toplumsal sınıfların ekonomiyi diğer tabakalaşma türlerinden daha fazla merkeze almasıdır. Örneğin: Hint toplumunda dini inanışa göre askeri alanda etkin olan kast topluma karşı olan kutsal görevini ve önemini kan bağı ile edinmiştir ve yine kan bağı ile devam ettirecektir. Diğer yandan modern toplumda kişinin maddi imkanları onun sınıfsal konumunda büyük oynamalara yol açabilmektedir. Dördüncü olarak ise toplumsal sınıf düzenleri büyük bir kitleyi etkilemekle birlikte kişisellikten uzaktır. Bir meslek grubundaki çalışma koşulları, kanunlar veya ücret miktarındaki değişiklik tüm meslek sahiplerini etkilemektedir. Fakat zümre sisteminde toprak sahibi ile köylü arasındaki görevler ve yükümlülükler bireysel düzeyde gerçekleşmektedir (Giddens, 2012: 344).

Ülkelerdeki kitlesel sanayi üretimi ve sosyal devletle bağlantılı politik ekonomik yapı endüstriyel toplumlarının düzeninin inşasında büyük rol oynamıştır. Küreselleşmeye bağlı olarak metropol kentler dünya ekonomisinde yaşanan dönüşümün odak noktası haline gelmiştir. Toplumsal sınıf sistemine geçiş ile birlikte ulusların ekonomik, kültürel, siyasi alt yapıları revizyona uğramıştır. Bunun yanında teknolojik aletlerin gündelik yaşama getirdiği yenilikler kültürel manada devrim etkisi göstermiştir. Kültür endüstrisi, küreselleşen metropol kentlerin özellikle ekonomik yaşamlarını gittikçe artan biçimde kuşatarak toplumsal hayatın azımsanamaz bir parçası haline gelmiştir. Kültürün kent ekonomisindeki merkezi rolü sayesinde sermayenin, malların ve insanların dolaşımının ivme kazandığı bu yeni ekonomik modelde bilginin ve hizmetin önemi giderek artmaktadır. Küresel hareketlilik sebebiyle sayıları giderek artan eğitimli ve meslek sahibi toplumsal gruplar kent yaşamındaki rekabetin ana aktörleri haline gelmişlerdir. Tüm bu gelişmeler ekonomik ve kültürel canlanmayı destekleyerek tüketim kültürünün yaygınlaşmasına neden olmaktadır. Gerek seçkin sınıfın yaşadığı mekanları organize etme çabası ile gerekse ülkenin küresel imajını yansıtan modern yapıların tasarlanması ile sınıfsal toplum somut anlamda da yeniden yapılandırılmıştır (Geniş, 2011: 58-59).

Kentsel kültür sınıfsal ayrımlarla tanımlanmış bireylerin gündelik yaşam pratiklerinde köklü değişikliklere yol açmıştır. Tarih boyunca mekânsal hareketliliğin bu kadar hızlı nüfettiği bir dönem yaşanmamıştır. Özel otomobiller, metrolar, hızlı trenler vb. araçlar ve kent içindeki geniş yolların yanında kırsal mekânlara gidiş gelişin kolaylaşması ile insanlar neredeyse sınırsız ulaşım imkanlarına

sahip olmuştur. Fakat modern toplumun bu akışkan dolaşımında çelişkili bir sosyal yapı ortaya çıkmaktadır. Şehir yaşantısının gittikçe çoğalan kalabalığında yakın kişisel ilişkilerin oldukça az olduğu gözlemlenmektedir. Bedenen yakınlaşan ve bir araya gelen bireyler, soyut anlamda uzaklaşmakta ve kendi toplumsal çemberinden dışarıya çıkmamaktadır. Toplumsal sınıf bakımından bu kendini ayırıştırma durumu boş zaman geçirme faaliyetlerinde görülebilir. Yüksek kesim servetlerini dilediklerince harcayacakları boş zaman etkinliklerine yönelirken geriye kalan çoğunluk onları taklit etmeye çalışmaktadır fakat alt ve orta sınıf çalışma koşullarından dolayı boş zaman faaliyetlerine pek az vakit ayırabilmektedir (Sennett, 2016).

Modern toplumun yarattığı kent kültürünün bireysel boyutlarına bakıldığında, kişisel etkileşimlerin kırsal yaşamdakine oranla çok daha kısa ve seyrek olduğu görülmektedir. Binlerce insanın bir araya gelmesi ile oluşan modern ilişki biçimleri son derece karmaşıktır. Modern birey kent hayatının içerisinde kendi kişiliğini ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu anlamda çevrenin farklılıklara yönelik merakından yararlanarak metropol hayatına özgü tavırlar göstermeye başlar. Öncelikle kent hayatı para ekonomisini temel alan bir yapı olduğu için maddi gelire göre hareket edilmelidir. Geleneksel yöntemlerle üretilen al yapımı ev malzemelerinin veya temel besinlerin yerini fabrika ürünlerine bırakması sebebiyle her birey maddiyatını göz önünde alarak oldukça bilinçli hamlelerle alışveriş yapmalıdır. Dolayısıyla kent yaşamı duygularıyla veya istekleriyle değil mantıyla hareket etmek zorunda olan bir insan topluluğundan oluşmaktadır (Simmel, 2006: 85-102).

Toplumsal sınıflar sadece para ekonomisinin yönlendirdiği tüketim biçimleri açısından değil kültürel, siyasal ve sosyal ilişkiler bakımından da bulundukları toplumsal arenanın habitatına uyum sağlamak zorundadır. Toplumsal sınıflar arasındaki ekonomik ve kültürel eşitsizlikler derinleştikçe belli başlı ayrımlar giyim ve konuşma tarzı, konut alanlarının mimarisi, meslek seçimleri gibi pek çok alanda ifade bulmaya başlamıştır. Sosyal sınıflar arasındaki giderek artmakta olan toplumsal mesafe, eşitsizliği ve ayrımcılığı kabullenen toplumun var olduğu bir dinamığa doğru evrilmektedir. Resmi politik figürler ve üst sınıfa mensup bireyler ise bu ayrımcılığı besleyen stratejiler üreterek ve bunları bireylere empoze ederek toplumsal eşitsizliğe katkıda bulunmaktadır (Geniş, 2011: 59).

2.1.2.1. Karl Marx, Emile Durkheim ve Max Weber'in Toplumsal Sınıf Anlayışları

Karl Marx, Emile Durkheim ve Max Weber gibi klasik sosyoloji kuramcılarının toplumsal sınıf kuramlarına bakılırsa toplumsal eşitsizlik daha kapsamlı şekilde anlaşılabilir. Marx'a göre toplumsal sınıfların kitleler üzerindeki temel etkisini üretim araçları oluşturmaktadır. Üretim araçları kimin tekelinde ise o sınıf üstte yer almakta ve alt tabakayı yoksunlaştırmaktadır. Marx'ın kuramında özellikle kendi dönemindeki fabrikalaşma ve genel toplumsal işleyişe uygun olarak üst sınıf burjuva ve alt sınıf işçi sınıfıdır. Ona göre tarih mülkiyet çerçevesinde gösterilen mücadeleleri içermektedir. Max Weber'in düşüncesinde ise Marx kadar materyalist kesinlik yoktur. Ona göre toplumsal çıkarları yöneten unsur sadece ekonomi olamaz. Bu anlamda sınıf analizinde ekonomik gerçeklerin yanında

fikirler ve değerler önem kazanmaktadır. Toplumda siyasi iktidara sahip kümeleşmiş bazı gruplar mevcuttur ve bu kümelenmenin esası statüdür. Max Weber'in kuramında sınıf durumları toplumsallaşma temelinde vuku bulmaktadır. Statü kavramı da bir topluluk ile paylaşılan niteliklerle ilgili olduğundan dolayı sosyalleşme ve topluluklarla ilgilidir (Doğan, 2018: 174-176).

Durkheim'ın toplumsal sınıf anlayışında ise toplumdaki çatışmanın yanında işbölümüne vurgu yapılarak tabakalaşmanın toplumsal konumlar ve meslekler üzerinden değerlendirilmesi söz konusudur. Ona göre modern toplumlar da gelişmiş bir iş bölümü yapılanması mevcuttur. Tıpkı farklı organların farklı işlevleri görmesi gibi toplumda da farklı meslek grupları farklı niteliklere sahiptir. Bu anlamda toplumsal sınıfların oluşumu doğal bir durumu göstermektedir. Durkheim grupların dayanışması sonucunda ve nitelikli kişilerin en iyi meslekleri edinmesiyle birlikte o grubun en iyi konuma gelmelerini öngörmüştür. Ayrıca Durkheim'a göre toplumsal iş bölümü yabancılaştırıcı bir özellik değildir, aksine disipline edici ve toplumsal düzeni sağladığı için de yararlıdır (Köse ve Genç, 2021: 32-33).

Durkheim'ın okulların işlevi ve toplumsal ilişkiler hakkındaki düşüncelerinde odak noktası toplumsal düzen ve ahlaki değerlerin öğretilmesi ve sürdürülmesi şeklindedir. Ona göre eğitim kurumları toplumsal sınıfları yansıtmaktadır. Okullardaki disiplin bir sınıf ahlakını yansıtmaktadır ve eğitim sürecinde bu ahlakı genişleterek devam ettirmektedir. Durkheim öncelikle toplumun istikrarını ön plana almasından dolayı eğitim sisteminde de gelişen endüstriyel toplumlar için gerekli değer ve becerilerin sağlanmasını ön plana almıştır. Ayrıca onun düşüncesine göre eğitim devletin kontrolü altında olmalı ve özel çıkarlardan arınmış şekilde var olmalıdır (Ballantine vd., 2022: 25-26).

2.1.3. Küreselleşme ve Kültür

Sınıflı modern toplumların ortaya çıkışı küreselleşme olgusunu üretmiştir. Küreselleşme toplumsal yaşam ve örgütlenme biçimlerinde köklü değişimlere neden olmuş, bunun yanında teknolojiye de değişimle birlikte yeni tüketim alışkanlıkları, üretim sistemi, iletişim ağları ve zihinsel bakış açılarını ortaya çıkarmıştır. Böylece yeni bir insan tipi meydana gelmiştir. Son iki yüzyılda toplumsal değişimin hızı devasa bir artışa tanıklık ederken bireylerin nasıl düşündüğü de değişim geçirmiştir. Daha iyiye gitme, özgürlük, adalet, eşitlik, demokrasi idealleri başta olmak üzere yeni fikirler üretilerek geleneksel bağlardan kopulmuş ve dünyanın çoğu bölgesinde akıl odaklı düşünceler evrensel ve küresel boyut kazanmıştır (Giddens, 2012: 82-83). 1960'lı yıllarda ortaya çıkan küreselleşme kavramı muğlak yapıya sahiptir. Modernitenin bir ürünü olarak küreselleşme, teknik gelişmeler vasıtasıyla bilginin durmaksızın dolaşıma girdiği dünyayı anlatmaktadır. Enformasyonun dolaşımının yanında ticari eşyalar, gıda ve giyim ürünleri de her yere ulaşım sağlamaktadır. Bunun sonucunda farklı kültüre mensup oldukları halde pek çok ülkenin vatandaşı aynı türden yemekler, giysiler ve eşyalar kullanmaya ve tüketmeye başlamıştır. Bugün dünyanın iki

farklı ucuna yolculuk yapan herhangi birisinin dış görünüm itibariyle benzer insanlara rastlaması mümkündür (Kurt, 2015: 263-264).

Modern toplumların ekonomik yönden değişimini etkileyen temel unsur bilgi teknolojileridir. Son yıllarda bilgisayar tabanlı bilgi sistemleri geliştirilmiş ve sanal dünya üzerinden global boyutta ticari işler kurulmaya ve işletilmeye başlamıştır. Modern dönemdeki değişmeyi etkileyen bir diğer etken siyasal gelişmelerdir. Eskiden nüfusun büyük bölümü aristokrat bir aile ve kral tarafından tek bir elden yönetilmekteydi. Modern siyasal düzenler için bu durum geçerli değildir. Siyasal karar alma aşamaları, toplumun yöneticiler haricindeki kesimini fazlaca ilgilendirmektedir (Giddens, 2012: 83-85).

Küreselleşen dünyada toplumsal hareketler gittikçe artan biçimde ekonomik sistemlerden kültürel sistemlere kaymaktadır. Bunun yanında gündelik yaşamının içerisinde bilgi akışı ve haberleşme merkezli konuları yani enformasyonel işlemleri daha fazla görmekteyiz. Bilgi sistemleri artık çağdaş toplumların temel kaynağı olmuştur. Meslek veya uzmanlık alanı fark etmeksizin her tür bilginin toplanması, yapılandırılması ve transferi durmaksızın işlemektedir. Dolayısıyla toplumsal hayatın yapay ve sanal nitelikleri çoğalmaktadır. Bu anlamda bilginin aktarımı görevini üstlenmiş olan çeşitli medya türleri, günlük pratiklerimizi şekillendirerek davranış kalıplarımızı yeniden üretmemizi sağlamaktadır (Melucci, 1999: 94-95).

Toplumsal eşitsizliklerin, hoşnutsuzlukları ve düzen bozucu protesto biçimlerini ateşleyebileceği ve potansiyel olarak toplumsal değişimi ortaya çıkarabileceği bazı düşünürler tarafından geniş ölçüde iddia edildi. Bunun neden gerçekleşmemiş olduğuna dair en popüler açıklama, halkın fazlaca bir çoğunluğunun ideolojik manipülasyon yüzünden kapitalist sınıfı benimsemiş olmasıdır. Modernite ve postmodernite tartışmasında yer alan kapitalizmin küreselleşmesi, gelişmiş teknolojilerin yayılması, mesleklerin teknolojikleştirilmesi, tüketiciliğin artması, kentleşmenin yaşanması, işçi sınıfının parçalanması, politikanın çöküşü vb. önemli değişimlerin toplumsal sınıfların yeniden üretiminde önemli yer tuttuğu söylenebilir. Bu yeniden üretim, genellikle medyanın bizi gerçekte ihtiyacımız olmayan şeylere gereksinim duyar hale getirme gücü anlamında kullanılan ihtiyaçların manipülasyonu kavramı ile açıklanabilir. Hatta insanların büyük bir çoğunluğu, kapitalizm tarafından maruz bırakıldıkları manipülasyonların gayet farkındadır. İhtiyaçların manipülasyonu günümüz kültürünü çepeçevre sarmalayan bir olgudur. Kapitalist sistem doğası gereği sınıf ilişkileri tarafından şekillendirilmektedir. Bu anlamda kapitalist sınıfın potansiyel çatışmaları engellemek için devamlı ekonomik hamlelerde bulunması ve ihtiyaç algısında illüzyona başvurusu rastlantı değildir (Lodziak, 2003: 40-49).

Hakikate ilişkin düşüncelerimizi tanımlayan ve biçimlendiren medya araçları (televizyon, gazete, internet siteleri, sosyal medya vb.) mevcut kültürü gözle görülmez bir şekilde etkisi altına almaktadır. Tarihin eski dönemleri düşünüldüğünde hakikat, söz ve semboller ile aktarılmaktaydı.

Atasözleri, gelenek-görenekler, töre, kutsal tabletler vb. çoğunlukla yazıya bile aktarılmamış bu bilgiler, yıllardır süregelen toplumsal hakikat unsurları olarak varlığını sürdürmekte ve değişiklik göstermeden ya da çok az değişerek kendini ileriki nesillere bırakmaktaydı. Ortaçağ'ın ardından yükselen akılcı yaklaşımlar ve bilimsel gelişmeler bilginin işleyişini de büyük ölçüde değiştirmiştir. Modern dönemde yasalarla tanımlanan vatandaşlar iş hayatının yanında gündelik yaşamda da devletin kanunlarını hakikat kabul etmektedirler. Son yüzyıllarda ise küreselleşme, enformasyon sistemlerini etkisi altına alarak muazzam ölçüde değişime uğratmıştır. Günümüze geldiğinde gazeteler, dergiler gibi basılı söz ile aktarılan bilgi akışı gerilemiş, bunun yerine televizyon ve internetin ürettiği görüntüler, sesler ve videolar aracılığı ile bilgi dağıtımı sağlanmaya başlamıştır (Postman, 2014: 28-34).

Basılı veya dijital medya belli kültürel imajları bireylere aktarır ve bunları yaşamlarına uyarlayan bireyler kültürel bir gerçeklik yaratmış olur. Günümüzün küreselleşmiş dünyası istikrarlı bir şekilde kültür üretiminde bulunmaktadır. Bilginin dolaşımı üzerine kurulu modern toplum kültürel değerlerin yanı sıra zaman ve mekanı da yeniden tanımlamaktadır. Mekan artık sınırlarını yitirmiştir. Şehirler ve hatta ülkeler arasındaki ulaşım hayal edilemeyecek düzeyde gelişmiştir. Zaman ise son yıllarda o kadar hızlanmıştır ki herhangi bir bilgiyi analiz etmede bilgisayarlar insanlara kıyasla çok daha kısa sürede sonuç vermektedir. Mekan ve zamanın hızlanmasının dışında bilginin de hacmi küçülmüştür. Bugün bir kütüphane dolusu veriyi birkaç santimetre uzunluğundaki flash belleklere sığdırabilmekteyiz. Tüm bu teknolojik gelişmeler insan yaşamının doğum, ölüm, eğitim, ticaret, aile vb. kültürel yaşantıları kökünden değiştirmiştir (Melucci, 1999: 95-97).

Küreselleşen dünyada kültürün işlendiği alan da elle tutulabilir gözle görülebilir olandan dijital alana kaymaktadır. Geçtiğimiz yıllarda özellikle sosyal medya unsuru gündemimize oturmuştur. Bireyler sosyal medya aracılığıyla kendini ifade etmenin iletişimin rahat ve esnek yolu olduğunu ileri sürmektedir. Sanal medya ortamında özne aslında şekilsizdir. Kişi güncel duruma veya olaya, karşısındaki kişinin tavırlarına, kendi kültürüne göre pek çok farklı niteliğe göre farklı davranışlarda bulunabilir. Bunun yanında bireyler çok kısa sürede bir sosyal bağ kurup aynı hızda bağları koparabilmektedir. İletişim kurulan kişi sayıları somut yaşamda vuku bulan dinamikler kadar düzenli değildir. Sosyal medya uzamında birey artık dijital bir kimliktir. İçinde bulunduğu sanal grubun üyesi olarak kendinden beklenen davranışları da göstermeye çalışmaktadır. Son yıllarda sosyal medya uygulamalarının bu denli yayılması, toplumun üyelerini sosyal medyayı kullananlar ve kullanmayanlar olarak ayırabilmemize neden olmuştur. Bu anlamda sosyal medya kullanıcıları arasında gelir durumları ve eğitimleri yüksek seviyede olan kişiler hem iletileri anlamada hem de içerik üretebilmekte avantaj sağlamaktadır (Hazar: 2011: 159-160).

Sosyal medya yaşantılarına ek olarak üst sınıfın pek çok yaşam alanında avantaj sağladığı durumlarla karşılaşmaktadır. Belirli bir toplumsal tabakanın içinde yer alan bireyler birbirleriyle benzer imkanları paylaşmaktadırlar. Alt ve orta sınıflara baktığımızda bedensel özellikleri, sağlık

durumları, eğitim şartları, suça yönelimleri veya suçtan kaçınabilme olanakları gibi birçok bakımdan paralellik gösteren yaşantılar mevcuttur. Aynı şekilde üst sınıf üyeleri de eş değer yaşantılara sahiptir fakat onların avantajlı konumlar içermektedir. Bunlar şehrin avantajlı bölgelerinde ikamet etmek, istenilen mekanlara ulaşım kolaylığı, kaliteli eğitim fırsatları vb. birçok konuyu kapsayabilmektedir. Varlıklı bir ailenin üyesi doğuştan getirdiği yeteneklerini rahatça işleyebilme imkanına sahip iken alt ve orta sınıf bireyler aynı imkanları bulamamaktadır. Örnek vermek gerekirse, sözel yetilere sahip olan üst sınıf birey kendisini geliştirecek akademik öğrenim alanlarına kolayca erişebilmekte ve sanatsal alanda bir meslek edinme yolunda engelsiz veya çok az engele takılarak ilerleyebilmektedir. Bu bakımdan değişik tabakalarda bulunan bireylerin zeka seviyeleri üzerine yapılan araştırmalarda çıkan sonucun üst tabakanın lehine sonuçlanması şaşırtıcı değildir. Burada odaklanılması gereken nokta, kalıtsal zekanın dağılımının yanında alınan eğitimin niteliğinin açtığı farklılıklardır. Hemen hemen her toplumda eğitimin niteliği, bireylerin sosyal tabakalarına bağlı olarak derecelenmektedir (Ünal, 2014: 131-136).

Küreselleşme, çok katmanlı yapılanmış olan sınıfsal yapının kök salmasına ve sınıflar arasındaki uçurumun açılmasına sebebiyet vermektedir. Sermayenin uluslararası alandaki hareketliliği özellikle zengin ülkelerin standartlarını yükselterek mevcut elit tabakayı beslemekte fakat yoksul veya gelişmekte olan ülkelerin ekonomik durumunda zarara yol açabilmektedir. Küreselleşme, gelişmekte olan ülkeleri sosyal ve kültürel olarak da baskı altına almaktadır. Bununla beraber izlenen politikalar sadece gelişmiş ülkelere hizmet etmektedir. Örneğin: Gelişmekte olan bir ülkenin tarım ürünleri gelişmiş ülkelerin ihtiyaçlarını gidermek için ticari dolaşıma girmektedir. Bu nedenle devletlerin sosyal ve ekonomik politikalara yaklaşımı, dünya çapındaki yoksulluğun ve toplumsal sınıf sorunun çözümünde olumsuz bir sinyal vermektedir (Kılıç, 2008: 40-47). Ekonomik, sosyal, kültürel vb. pek çok alanda adaletin sağlanamadığı günümüz toplumsal koşullarını büyük oranda şekillenen küreselleşme, güvensiz ve eşitsiz bir ortam yaratmaktadır.

Modernleşme ve küreselleşme pek çok ülkede yeni kültürel kimlik arayışlarını gündeme getirmiştir. Göçmen bir kökene bağlı olma, etnik farklılıklar ve yaşanan bölgeler aracılığıyla tanımlanan toplumsal sınıf aidiyetleri tartışılmaya başlanmıştır. Küreselleşmenin kültürel dinamikler üzerindeki etkisine dair bir başka konu kültürlerarası iletişimdir. Kültürlerarası iletişim insanların karakterinden çok kültürel kimlikleri tarafından belirlenmektedir. Her birey farkında olmadan belli kültürel kodları, sembolleri ve davranış kalıplarını kullanmaktadır. Kişiler arası iletişimde de bu kodlar ve kalıplar aracılığıyla iletişimin akışı kolayca akmakta ya da tıkanmaktadır. Günümüzde farklı kültürel yaşantılara sahip bireylerin bir mekanda veya sanal ortamda karşılıklı etkileşime girme olasılığı oldukça yüksektir. Kültürlerarası iletişimin kaçınılmaz oluşunda üç ana neden bulunmaktadır. Birinci neden dünyanın her bir köşesine yolculuk etmenin kolaylaşmış olması ve dijital dünyanın haberleşme sistemlerinin yaygınlaşmasıdır. İkinci olarak dünya nüfusunun tarihte hiç olmadığı kadar artması, farklı kültürden bireylerin karşılaşma ihtimalini getirmektedir. Üçüncü

neden ise yeni ekonomik merkezlerin dünya çapında yükselmesi ile birlikte iş arenasındaki bireyleri bu noktalarda bir araya gelmesidir (Kartarı, 2001'den aktaran: Bal, 2013: 33-34).

Toplumsallaşma süreci genelde aile aracılığıyla gerçekleşmektedir. Fakat günümüzün dinamiklerinde aile faktörünün toplumsallaşmaya olan etkisinin azaldığı söylenebilir. Tarihsel süreç içinde kültür bireye ağırlıklı olarak aile ve arkadaşları aracılığıyla aktarılırken, ilerleyen dönemlerde resmi eğitimin ve kitle iletişim araçlarının etkisi ile birlikte sosyalleşme yoluyla aktarılmaya başlamıştır. Birey sosyal hayatın içinde çeşitli bilgi türlerine çok çabuk ulaşabilmektedir. İnsan ve makine arasındaki etkileşim, bireylerin toplumun diğer üyeleriyle etkileşimini minimum düzeye indirmektedir (Kurt, 2012: 2-3).

2.2. Sanat Eğitimi

2.2.1. Sanatın Toplumsal Alandaki Yeri

Sanat kavramı sadece müzelerde sergilenen tablolar, sanat eğitimi veren kurumlar, küratörler, sergiler, yayınevleri, dergiler, dernekler vb. ile tanımlanmaz. Sanatı toplumsal bir kurum olarak ele aldığımızda bu unsurların birleştiği ve hepsinin iç içe geçtiği uzamın sonunda dinamik bir bütün oluşturduğunu ve sanatı tanımladığı görülür. Sanat, toplumsal gerçekliğin inşa sürecinde belli rolleri olan bir kurumdur. Gerçekliğin yansıtılması en estetik şekilde sanatsal faaliyetlerde bulunur. Toplumsal kurumlar her zaman diğer kurumlarla bağlantılıdır. Sanat kurumu da ekonomi, siyaset, eğitim vb. kurumlarla etkileşim içerisinde kendini ortaya koyar. (Akman, 2013: 154). Her dönemde olduğu gibi bugün de sanat icra etmek ve sanatçı kimliği taşımak, içinde bulunulan toplumda önemli bir konuma ulaşma açısından istenilen bir durumdur. Sanatçıya bu şekilde bir ayrıcalık tanınmasının temelinde ise sanatın her insanın iç dünyasında mevcut olan coşkuları, tutkuları ve incelikleri içermesidir (Sam, 2007: 70). Sanat sosyolojisinin temel görevi, sanatsal sistemin hareket halindeki öğelerini, etkileşim alanlarını ve merkezi faktörleri tespit ederek neyin, nasıl ve niçin sanat olarak betimlendiğini açıklamaktır. Sanat, insanın kendini ifade etmesine ve kendini gerçekleştirmesine hizmet eden bir sembolik dil, manevi dünyasını ifade etmekte kullanılan teknik bir icattır. Dolayısıyla kültürün anlamlı sembolizminin bir bölümünü teşkil etmektedir (Ulusoy, 2005: 10).

Devlet, aile, din vb. kurumların her biri sanatı kendi bakış açıları ve ihtiyaçları bağlamında algılar, yargılar ve eleştirir. Tarihin bir noktasında bir sanat eseri hoş karşılanmazken başka bir yerinde göklere çıkarıldığına şahit olunmuştur. Örneğin, kilise resimlerinde önemli dini figürlerin daha büyük çizilerek belli bir hiyerarşi ile konumlandırılmış olması tesadüf değildir. Toplumun kültürel alt-yapısıyla tanımlanmış sanatçının dönemin dini ve sosyal etkisinin sonucudur. Bu anlamda tarihsel çizgide ya da toplumsal yapı ve kültür farklılıklarından dolayı sanatın rolü, kurumlar arası etkileşimi, temel görevi, kimlerin sanat eseri üretebileceği vb. hususlarda her daim farklılıklar gözlemlenmiştir. Sanat eserlerinden tutun sanatçı kimliklerine kadar sanat alanındaki her olgu

asında ona atfedilen anlam ile sınırlıdır. Sosyolojik çerçeveden bakıldığında sanat ve sanatın diğer toplumsal kurumlarla olan ilişkilerini tespit etmek gerekmektedir. Çünkü zaman ve mekana bağımlı olan kültürel yönelimler kapsamında sanat kavramının anlamı da değişmektedir (Ulusoy, 2005: 12-14).

Rönesans'tan beri süregelen zanaat ve sanat kavramları modern dönemle birlikte farklı bir alana taşınır. Endüstrileşme ile birlikte sanat üretim-tüketim ilişkiler içerisinde değerlendirilmeye başlamıştır. Sanat, sermaye ve uluslararası kurumlar aracılığıyla üretilen bir olguya dönüşmüştür. Dünyayı keskin algılarla algılayıp farklı şekillerde yeniden üretme yetisine sahip olan sanatçı tüketim süreçleriyle tanımlanan bir konuma gelmiştir. Sanat ve politika arasındaki ilişki Fransız Devrimi'nden bu yana baskın olarak kendini göstermektedir. Bu bakımdan siyasetin yönlendirdiği şekilde tekdüze ve tek biçimli sanat ürünlerinin piyasaya sürülmesi durumu oluşmaktadır. Aslında sanatçı yaşantılarını düşünüp, onları zihninde anlamlandırmaya çalışan ve sonrasında boyalar ve tuval benzeri malzemelerle üç boyutlu olarak veya dijital ortama aktararak tüm bunları somutlaştıran kişidir (İnal, 2015). Sanayi Devrimi'nin etkisini göstermesi ile birlikte insanlar kentlere göç ederek fabrika gibi iş yerlerinde yoğun tempoyla çalışmaya zorlanmışlardır. Fransız Devrimi'nin gerçekleşmesi ise sanatın siyaset ve ticarete yönelik kullanılması durumu ortaya çıkmıştır. Sanatçılar bu yeni toplumu vatandaşlık kavramını güçlendirecek şekilde yönlendirerek birlik duygusunu arttırmışlardır. Günümüze yaklaştıkça sanat artık ayrı ayrı bireylere seslenen bir araç olur. Bu dönemde tüm haklar ve yetenekler para ile ölçülmeye başlanmıştır. On dokuzuncu yüzyıldan itibaren başlayarak bugüne kadar teknolojinin gelişiminde büyük çaplı değişiklikler gerçekleşmiş, alışkanlıkların dönüşümü ile birlikte estetik algısı ve beğeniler de hızla değişmeye başlamıştır (Hauser, 2006).

Modern yaşamda artık sanat yapıtları da geleneksel bakış açısından kurtulmuştur. Yeni sanat araçları ve uluslararası festivaller ve sergiler vb. büyük ölçekli sanat etkinlikleri ile sanat yapıtları dünyanın her yerinden geniş kitlelere ulaşabilmektedir. Bunun yanında grafik tasarım, dijital illüstrasyon, yerleştirme sanatı, performans sanatları gibi dallar geleneksel resim-heykel dallarıyla birlikte ilerlemektedir (Dikmen, 2012: 143). Modern dönem geleneksel yaşam biçimlerini yok ederken nesnelerin değersizleşmesi ile paralel olarak sanat yapıtlarına verilen değere de bir darbe vurmuştur. Walter Benjamin'e göre modern yeniden üretim teknikleri birbirinin aynısı olan sanat nesnelerinin üretimini sağlayarak sanatın eski görkemli halesini söndürmüştür. Bir manzara görüntüsü oluşturabilmek adına el becerisini kullanarak tuvalinin başında haftalar geçiren ressamın yerine fotoğraf makinesinin düğmesine basmak gibi otomatik tek biçimci hareketlerle istenilen görüntüyü yakalayabilen dijital sanatçılar türemiştir (Benjamin, 1995: 155-162).

Toplumsal sınıflarla sanat arasındaki etkileşim göz önüne alındığında, çok karmaşık ve farklı sosyal yapılar içinde var olan sanatçının hangi davranışları, duyguları ve değerleri taşıdığı kadar, kime ne kadar itaat ettiği ya da karşı çıktığını, bunun yanında politik, ekonomik ve toplumsal gücü

kimden aldığının da önemli olduğunu görürüz. Çünkü her sanatçı ait olduğu toplumsal sınıfın kültür kodlarını ve davranış biçimlerini zorunlu olarak taşır. Sanatla uğraşanları çağdaşlarıyla birlikte değerlendirmenin daha doğru olabileceği söylenebilir. İnsani var oluşun etnik bir kimlik, dini inançlar, aile vb. içerisinde gerçekleşmesi her insan gibi sanatçının da toplumsallığını göstermektedir. Toplum her bireyin yaşantısına ve zihin dünyasına doğal biçimde sızmaktadır. Ekonomik (üretim biçiminin), siyasal ya da kültürel (ideolojik, bilimsel, teknolojik vs.) değişime koşut olarak sanatın toplumsal konumu ve fonksiyonları da değişmektedir. Bu durumu en açık bir biçimde feodal üretim biçiminden kapitalist üretim biçimine geçişle birlikte bilimsel teknik gelişmelere bağlı olarak yeni sanat ürünlerinin nasıl ortaya çıktığı ve gittikçe sanat üretiminin, nasıl bir kâr endüstrisi haline dönüştürüldüğünde görebiliriz. Üretim biçimi olarak ekonominin, siyasetin veya kültürün dönüşümü ile paralel olarak değişen sanatın toplumsal konumu da farklılaşmaktadır. Örneğin, feodal dönemden kapitalist üretim biçime doğru gidildikçe sanatsal ürünler kompleks hale gelmiş, teknolojik gelişmelerle orantılı olarak da yeni sanat türleri ortaya çıkmıştır (Çağan, 2006: 16-22).

Bir toplumdaki değerler o toplumun kurallarının da kaynağıdır. Toplumsal kurallar değişse de özgün değerler ayakta kalacaktır. Bir toplumda bazı değerler ve kurallar yüceltilirken başka bir toplum içerisinde aşağılanabilir. Bunun yanında bireyler bazı değerleri içselleştirip kabul ederlerken bazı değerleri de farkında olmadan alışkanlık edinmişlerdir. Çağımızda, sanatçı ekonomik anlamda çok daha bağımsız olsa da serbest pazar ekonomisi ile çok daha fazla karşı karşıyadır. Artık sanat eseri ticari bir ürün niteliğini kazanmıştır. Çünkü kuşkusuz sanatçının da yaşaması ve geçimini sağlaması için ekonomik destek gerekmektedir. Dolayısıyla sanatçı, kültürel potansiyelleri, bireysel hayalleri, kendini estetik manada ifade edişi ve ekonomik şartlar arasında bir denge kurmak zorundadır (Ulusoy, 2005: 55-56).

Bunun yanında farklı sınıflardan olan bireylerin kültürel seçimleri gittikçe birbirine benzemektedir. Mesela alt-orta sınıfta dahil olan bireyler artık ziyaret rekoru kıran sergileri ve müzeleri sıklıkla ziyaret etmektedir. Veya sanat filmlerini önceden sadece üst kesim entelektüeller tercih ederken günümüzde her kesimden kişi sanat filmleri izlemektedir. Artık daha çok sayıda insan kitap türleri, filmler ve televizyon programları, sanat sergileri vb. farklı beğeniler arasında seçim yapabilecek boş zamana ve maddi imkâna sahiptir. Bu anlamda insanlara kültürel ürünler arasından daha fazla seçim yapma imkânı sunulmaktadır. Özellikle üniversite mezunlarının sayısındaki artış sanatsal ve kültürel faaliyetlere olan yönelimde baskın artışa neden olmuştur. Ayrıca iyi iş imkanları için kültürel alt-yapıya sahip olmak da statü açısından önem arz etmektedir (Gans, 2020: 28-35).

Sanat eserleri hiçbir zaman salt estetik değildirler. Aynı zamanda iktidar ve sınıf mücadelesini de içlerinde barındıran bir olgudur. Nitekim bugün için sanat kurumunun ciddi bir endüstri kolu olduğu söylenebilir. Artık sanat, pazar içindeki ekonomik değeri itibarıyla çok büyük parasal değerlere karşılık gelmektedir. Sanatın özellikle popüler kültür içindeki belirleyiciliğini göz önüne

alındığında bu durum daha kolay anlaşılacaktır. Yüksek miktarda para yatırılan anlaşmalarda kitlelere ulaşan müzik, kitap ve film piyasasının varlığı hatırlandığında, bu tablonun ekonomik göstergeler üzerindeki belirleyiciliği anlaşılacaktır (Çağan, 2006: 22-27).

Yönetici sınıfların tarih boyunca süregelen egemenliğinin doğal bir şekilde vuku bulduğu ve devamlılık gösterdiği düşünülmektedir. Hiyerarşik düzene paralel olarak yüzyıllar boyunca biriken kültürel değerlerin de süreklilik arz ettiği ve değiştirilemeyeceği düşüncesi mevcuttur. Bu düşünceye karşı çıkan Walter Benjamin'e göre kültürün değişmezliği de tıpkı tarihin ve toplumsal sınıfların değişmezliği gibi yönetici sınıflar tarafından oluşturulmuş bir yapıdır. Ona göre geçmişten bugüne uzanan süreçte birbirinin mirasçısı olan bütün egemen sınıflar, köklü eşitsizlikler içeren kültürel birikimleri kolektifin omuzlarına yıkmaktadır (Benjamin, 1995: 140-146).

2.2.2. Aile Kurumu ve Sanat Eğitimi

Günümüzde aile kurumun işlevlerinde değişiklikler vuku bulmuştur. Eskiden siyaset soydan gelen çocuk ile belirleniyordu. Sanayi Devrimi'nden sonra aile ekonomik üretimden de ayrılmıştır. Böylece başlarda ekonomi, siyasi, sosyal ve kültürel işlevleri yerine getiren aile kurumu zamanla bunlardan ayrılmıştır. Bugüne gelindiğinde ise aile kurumunun temel işlevleri, neslin devamını sağlamak ve aile bireylerinin psikolojik yaşantılarına katkı sağlamaktadır (Canatan ve Yıldırım, 2013: 85). Çocuk yetiştirme uygulamaları da dönüşüme dahil olmuş ve esasında toplumun kültürü tarafından belirlenmiştir. Eğitimin kültürlenme ile bağlantısı çok güçlüdür. Eğitimin kültür aktarıcı rolünü hesaba kattığımızda toplumsal yaşamda bireylerin üzerindeki etkisini daha iyi kavrayabiliriz. Aslında eğitim kurumları aracılığıyla bir tür toplumsal denetim sağlanmaktadır. Bununla beraber küçük yaşlardan itibaren yani anaokulu ve ilkokulda başlayan bir eğitim sürecine giren çocuk mevcut kültürün ideallerinden oluşan kişilikler üretir. Bu anlamda içinde bulunulan kültürel koşullar çocuğun kişiliği üzerine damgasını vurmaktadır (Tezcan, 2008: 100-108).

Toplumun en küçük birimi olarak tanımlanan aile kurumunun yasalarla saptanan görevleri yanında toplumun gelenek- göreneklerine bağlı pek çok işlevi de vardır. Aile, toplumun değer yargılarını, beğenilerini, inançlarını kısacası kültürünü yansıtmaktadır. Bunun yanında özel bir iç dinamiği ve kendine özgü bir işleyişi bulunmaktadır. Bu anlamda toplumla sürekli alışveriş içinde olan bir kurum olarak çalışmaktadır. Bir toplumun kültürünün kuşaktan kuşağa aktarımı ailede başlar. Okulda ve sonrasında meslek ve kariyer hayatı gibi diğer alanlarda devam eder. Aile aynı zamanda çocuğun yeteneklerinin gelişmesine de yardım etmektedir. Çocuğun özgürce oyun oynadığı, deneyimler edindiği, bilgiler öğrendiği bir çevre sağlamak da ailenin işlevlerinden bir tanesidir. Ebeveynler yol gösterip, kuralları öğretmek çocukların davranışına yön verirler. Bunun yanında güç durumlarda yanında olur ve desteklerler. Gerekteğinde de denetleyerek, sınırlar çekerek kurallara uymasını sağlarlar. Aile kurumu insan ilişkilerinin sergilendiği bir sahneye benzetilirse,

çocuğun bu sahnede anlaşma, sadakat, işbirliği gibi nitelikleri gözlemleyen birey olarak yer aldığı söylenebilir (Yörükoğlu, 2002: 122-126).

Sosyolojik olarak her kültürel varlığın çevre, aktörler, statüler gibi sosyal unsurlarla bağlantısı bulunmaktadır. Aile kurumu içerisindeki bireyler de çeşitli kişi, grup veya örgütlerle sosyal etkileşimler içerisine girmektedir. Bu etkileşimler arasında çocuğun okula başlaması, meslek edinmesi, evlenmesi vb. konular belli dönemeçlerdir. Çekirdek ailenin sistematik yapısına bakıldığında anne-baba ve çocuklar olarak iki gruba ayrılan bir dinamik söz konusudur ve iç düzeninde her bir üye diğerinin fiziksel korunmasında veya psikolojik desteğin sağlanmasında önemli bir rol üstlenmektedir (Aydın, 2014: 75-76).

Modern toplumlardaki hızlı değişmeye paralel olarak, aile yapısı da önemli ölçüde dönüşüm geçirmiştir. Her şeyden önce kentleşme ve sanayileşme geniş aile yapısını büyük ölçüde yok etmiş, ailedeki birey sayısını azaltmıştır. Geleneksel ailelerdeki bağımlılık ve büyüğe boyun eğme durumları yerini nispeten daha özgür bir ortama bırakmıştır. Bunların yanı sıra ebeveynlerin çocuklara karşı sorumlulukları da daha titiz şekilde ele alınmaya başlamıştır. Geçmişle kıyaslandığında günümüz ailesi yapısında bazı değişiklikler gözlemlenmektedir. Bunlar akrabalar arasındaki dayanışmanın azaldığını ve buna paralel olarak çekirdek ailenin bağımsız şekilde hareket edebildiğini, kadınların eğitim düzeylerinin yükselmesi ile birlikte çalışan anne sayısında artış yaşanması, ailede çocuk sayısı azalsa bile çocuğa verilen değerin artması şeklindedir (Yörükoğlu, 2002: 130-132).

Bunun yanında okul çağına gelmiş bir aile birey aile ve okul olmak üzere iki farklı yaşam alanı ile karşılaşır ve burada ailenin çocuk üzerindeki baskın etkisi eğitim kurumuyla paylaşılmaya başlanır. Bu çerçevede aile sosyal-kültürel olarak soyun sürdürülmesi ve çocuğun hayat arenasına hazırlanmasını sağlarken eğitim toplumun kültürünün devamını sağlamayı amaç edinir. Her toplumsal kurum arasında olduğu gibi eğitim ve aile kurumu da belli ilişkiler halinde bulunurlar. Günümüzde eğitimin oldukça yaygınlaşmış ve yasalara tabi tutulmuş olduğu düşünüldüğünde eğitim verme bağlamında ailenin müdahalesi söz konusu olmamaktadır. Fakat yine de okulda verilen eğitime destek olan veya ek fırsat sunan kapıları açmak ebeveynlerin elindedir (Aydın, 2014: 265-266).

Eğitimin topluma olan hizmetlerini doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki grupta toplamak mümkündür. Doğrudan hizmetleri arasında milli kültürü koruma ve yaşatma yoluyla milli kültürü yeni nesle aşılama, çocuğun sosyalleştirilmesi ile birlikte topluma kazandırılması, siyasi alanda vasıflı devlet adamları yetiştirme, ülkenin ekonomik yönden gelişebilmesi için gerekli olan uzman ihtiyacının karşılanması, devletin kalkınmasına yönelik bilimsel ve teknolojik alanlarda görev alacak bireylerin yetişmesi ve resim, müzik, tiyatro gibi özel kabiliyet gerektiren alanlara yönelimi olan bireyleri desteklemek bulunmaktadır. Eğitimin dolaylı yani gizli işlevleri ise statü kazandırmak,

eğitim mekanlarının birer sosyal merkez olması nedeniyle bireyin arkadaşlık ve eş seçiminde gerekli olan tanıdık çevresinin genişletilmesi yönünde ortam hazırlanması, geçici işsizliği önleme ve bireyin akla dayalı hayat tarzı edinmesini sağlayarak huzurlu ve emniyetli bir yaşam sunmasıdır (Çelikkaya, 2014: 58-68).

Parsons'a göre modern sistemler birçok alt sistemlerden oluşmakta ve her bir parça toplumu oluşturan bütüne hizmet etmektedir. Modern toplum uzmanlaşmış sistemlerden ve içinde kümelere ayrılmış alt sistemlerden oluşmaktadır. Örneğin, eğitim ve ekonomi sistemi birbirine gereksinim duyan iki oluşumdur. Modern eğitim sistemleri ekonomik sistemlere bağlı olduğundan dolayı piyasanın talep ettiği işgücünün yetiştirilmesi başlıca amaç olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla eğitim ekonomi ve iş piyasalarıyla bağlantılı bir kurum olarak varlığını sürdürmektedir. Günümüzde tüm bireylerin özgür ve eşitlikçi demokratik toplum dinamiklerini sürdürmeye yönelik sorumlulukları mevcuttur. Bu kapsamda eskiden ebeveynler aracılığıyla aktarılan değerler artık okulda verilen eğitimler yoluyla bireylere aktarılmaktadır. Ekonomik etkenler düşünüldüğünde okullardaki malzeme, sınıf yeterliliği, çeşitli araç-gereç imkânlarının da eğitimin kalitesini etkilediği söylenebilir (Çınar, 2007: 36).

Bireylerin sanat alanında yetkinliklerini, sanatsal yeteneklerinin yanı sıra yaratıcılık düzeyleri de belirlemektedir. Yaratıcılık doğuştan gelen duygusal zekaya sahip olmaktan da öte ailenin tutumu ve ebeveynlerin çocuklarına davranışları sayesinde de gelişebilen bir olgudur. Aynı zamanda okul ortamı gibi çevresel faktörler de çocuğun yaratıcılığını etkilemektedir. Yaratıcılık elde edilen kültürel birikimlerle de gelişir. Dolayısıyla eğitimin yaratıcılık üzerinde önemli bir etkisi vardır. Her toplum kendi bakış açısına eşdeğer tarzda bireyler yetiştirir. Bazı ebeveynler okullarda verilen sanat derslerini zaman kaybı olarak görmektedir. Esasında sanat derslerinin programa eklenmesinin nedeni ressam ya da müzisyen yetiştirmek değildir. Bunun yerine çocukların yaratıcılıklarını arttırmak, estetik beğeni kriterlerini üst seviyeye çekmek, görsel veya işitsel hafızalarını güçlendirmek vb. konuları hedef alan derslerdir. Sanat eğitimi bilinçli biçimde gerçekleştirilmeli, geleceğe toplumsal ve kültürel açıdan zengin bireyler yetiştirmek gerekmektedir (Düz, 2010: 7-10).

Sanat eğitimi açısından bakıldığında çocukların yaratıcı gücünün irdelenmesi gerekmektedir. Çocuklar bir resim çizerken çoğunlukla gerçekte gördüklerine odaklanmazlar. Yaptıkları figürler daire ve çizgiden ibaret olabilir veya gördükleri yaprakları pembe çizebilmektedirler. Çocuk için önemli olan içsel dünyasını yansıtabileceği bir alan yakalamış olmasıdır. Bu anlamda sanat eğitimi matematik, coğrafya, tarih vb. derslerin realistik bakış açısından farklılaşmaktadır. Sanat eğitiminde her bir çocuğun kendi öz anlatımını aktarması için rehberlik edilmesi söz konusudur. Modern yaşamın fabrika tipi yaşam tarzlarına adapte olmuş bireylerden oluştuğu düşünüldüğünde sanat eğitimi bireyleri tektipleştirmekten çok uzaktır (Kehnemuyi, 1995: 17-19).

2.2.3. Türkiye’de Sanat Eğitimi

Günümüzde MEB (Milli Eğitim Bakanlığı) kapsamında ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarında okutulan sanat derslerinin tarihine bakıldığında uzun bir geçmişi barındırmadığı görülmektedir. Her ne kadar Türk kültür ve sanatının Orta Asya’ya uzanan bir kökeni bulunsada Türkiye’de Batılı anlamda sanat eğitimi Cumhuriyet Dönemi’nde başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu’nun çöküşünü durdurma niyeti ile askeri alanda ve eğitim kapsamında gerçekleştirilen yeniliklerden olan Öğretmen Okullarının açılışı, sanat eğitiminde yaşanan ilk önemli gelişmedir. Böylece ülkenin tek öğretmen yetiştiren eğitim birimi olan medreseler yerini 1870’de açılan Darümuallimin-i Rüşdi ile Öğretmen Okullarına bırakmıştır. Ardından I. ve II. Meşrutiyet dönemlerinde ilkokul ve ortaokul eğitiminde bir güzel sanatlar dersi olarak Hüsn-ü Hat yani Güzel Yazı dersi okutulmaya başlamıştır. 19. yüzyılın sonlarına doğru bir Güzel Sanatlar Akademisi (Sanayi-i Nefise Mektebi) açılarak sanat eğitiminde önemli bir çığa atlanmıştır. Bu eğitim kurumlarının açılması ile İsmail Hakkı Tonguç, Malik Aksel ve diğer sanat eğitimcilerinin Batılı anlamdaki sanatı ülkede resmiyete taşınması, özellikle resim sanatı eğitiminde yeni bir sayfayı açmıştır (Özsoy ve Mamur, 2019: 84-88).

Cumhuriyet yıllarında ise Gazi Terbiye Enstitüsü’nün kurulması ve burada Resim-İş Bölümü’nün bulunması, Köy Enstitüleri’nde sanat eğitime yer verilmesi, ortaokul eğitim programlarına İş Bilgisi ve Yazı derslerinin eklenmesi, lise müfredatına Sanat Tarihi’nin dahil edilmesiyle halk sanat alanında ciddi gelişim sürecine girmiştir. 1980’li yıllardan sonra yeni kabul edilen Anayasa ile bütün yükseköğretim kurumları Yükseköğretim Kurulu’na (YÖK) bağlanmıştır. Bu yeni yapılanma sanat alanında da eğitim sürelerinin arttırılması ve 4 yıla yükseltilmesi şeklinde yansımıştır (Artut, 2004: 106-107; Özsoy ve Mamur, 2019: 89-92).

Ülkemizde Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren eğitimde gerçekleşen çağdaş hamlelerle birlikte sanat eğitimi veren yükseköğretim kurumlarında yenilenmeler gerçekleşmiştir. Günümüze yaklaştıkça eğitim kurumlarının sanatsal araç-gereç ihtiyaçları teknolojik alt-yapı ihtiyaçlarına evrilmiştir. Teknolojinin merkezde olduğu yeni kültürün beraberinde yeni teknolojik ürünler ve imkânlar getirmesi de gayet doğaldır. Çocukların televizyon, sinema, dijital sosyal platformlar, her türlü reklam ve afişler yoluyla maruz kaldığı görsel istila, karar alma mekanizmalarını etkilemektedir. Bu anlamda teknolojinin hakimiyeti ve küreselleşme olgusu ile birlikte görsel kültür, kitle kültürü veya popüler kültürü yönlendiren medya, toplumun başat unsurlarından biri haline gelmiştir. Dolayısıyla ölçekte etkisi bulunan modern tüketim kültürünü çocuklar için anlaşılabilir ve yönlendirilebilir duruma getirmek sanat eğitiminin son yıllardaki en önemli görevlerinden biridir (Azılıoğlu ve Yılmaz, 2021: 456-458).

Bugün Türkiye’de sanat eğitimi gittikçe yenilenerek modern yapıya ulaşma çabası içerisine girmektedir. Fakat hala okullarda verilen eğitimde sanat derslerinin süreleri yeterli miktarda değildir.

İlkokul seviyesi, ülke nüfusunun büyük kısmının bulunduğu eğitim kurumlarıdır. Fakat ilkokul düzeyindeki sanat derslerine alanında uzman olan sanat öğretmenleri yerine sınıf öğretmenleri girmektedir. Tüm bunlar Cumhuriyet yıllarındaki sanat eğitimi ile kıyaslandığında bazı eksiklikler gözlemlenmektedir. 1940’larda Köy Enstitüleri’nin varlığı ve sonrasında kurulan Öğretmen Okulları’nın yetiştirdiği bireylerle kıyaslandığında müzik aleti çalabilmekte, teknik resim yapabilmekteydi. Bugün ise Türkiye’de Güzel Sanatlar ve Eğitim Fakültelerinin sayısında artış gözlemlenmekte, bunun yanında Eğitim Fakültelerinde güzel sanatlar eğitimi alan öğrenciler artmaktadır; fakat lise düzeyinde Köy Enstitüleri’nin nitelikli sanat eğitimine sahip öğrencilerine benzer bir tablo bulunmamaktadır (Altınkurt, 2005).

Güzel Sanatlar Fakültelerinin yanında Milli Eğitim Bakanlığı’nda da sanatsal ve kültürel alanda etkinlikler yürüten kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bunlar “Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü”, “Devlet Tiyatroları Müdürlüğü”, “Müze Müdürlüğü”, “Meslek Edindirme Kursları”, “Gösteri Sanatları Merkezi”, “Fuar-Şenlik-Festivaller”, “Sanat Galerisi”, “Devlet Güzel Sanatlar Galerisi”, GÜSAD (Güzel Sanatlar Derneği), TAKSAV (Toplumsal Araştırmalar Kültür ve Sanat İçin Vakıf) gibi birçok birimi kapsamaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] 2011: 21-22).

Günümüz Türk toplumunda ebeveynler çocuklarının sorumluluklarını üstlenme bakımından çok daha hassastırlar. Bu hususta kendilerini çocuklarına adayan bireyler söz konusudur. Modernleşme ile birlikte anne-baba rollerinde bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Örneğin: Çocuğun bakımı artık sadece anne tarafından değil baba tarafından da karşılanmaya başlamıştır. Bunun yanında günümüzde ebeveynlerin rolleri anaokulu, kurslar, bakıcılar vb. farklı kurum ve kişilere dağılmıştır (Canatan ve Yıldırım, 2013: 140).

Çocuğun eğitimi açısından devlet kurum ve kuruluşlarının yanı sıra yaygın eğitim de ebeveynlerin yöneldiği bir alandır. Kamu kurumlarında ve özel kurumlarda tamamlayıcı ve avantaj sağlayıcı bir kurum olarak yer alan sanat kursları yaygın eğitim kapsamına girmektedir. Yaygın eğitim, toplumun ihtiyaçları doğrultusunda, belli bir amaca yönelik olan ve belli eğitim kurumlarının belirlediği takvim ve saate bağlı kalınarak gerçekleştirilen çeşitli eğitimlerin verildiği eğitim sürecidir. Bu süreçte eğitim kurumlarında yer almayı talep eden bireylerin başarılı olması durumunda sertifika verilmesi söz konusudur. Yaygın eğitim, toplum içerisinde görülen birtakım aksaklıklara yönelik ortaya çıkarılmış programları kapsamaktadır. Dolayısıyla sertifikalandırma işleminden ziyade, hedefe yöneliktir. Yaygın eğitim kurumlarında insan hayatına yararı olmayan bilgiler öğretilmez. Aksine bilgiler kişinin hayatını kaliteli şekilde devam ettirmeye yöneliktir. Bunun yanında yaygın eğitimin bir başka işlevi de eğitim kurumundan sertifika almış olan bir bireyin bir alanda vasıf kazanmış insan haline gelmesidir. Dolayısıyla kişinin bir meslek alanına dahil olması kolaylaşmaktadır ve uzmanlık kazandırabilen programlardır. Ayrıca yaygın eğitim bireyin ihtiyaçları doğrultusunda şekillenebilir (Yaygın Eğitim (t.y.), <https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/>).

Türkiye’de ortaöğretim sistemine genel olarak bakıldığında Anadolu ve Fen Liseleri adı altında toplanan, görece az sayıdaki devlet okullarının mezunlarının merkezi sınavlarda üstün performanslar gösterdikleri görülmektedir. Ayrıca üniversite sonrasında da bu liselerden mezun olanların mesleki anlamda daha çok arandıkları gözlemlenmiştir. Genel liselerden mezun olanlar ise diğer öğrencilere kıyasla az başarı göstermektedir. Devlet okullarında, ulusal bütçeye ayrılan kaynakların yetersiz olmasından kaynaklı olarak bazı dezavantajlar bulunmaktadır. Bunlar arasında kalabalıklaşmış sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin derse odaklanma güçlüğü çekmesi, ders dışı faaliyetlerin eksikliği, okulların fiziksel imkânlarının kısıtlılığı bulunmaktadır. Bunun yanında öğretmenlik mesleğinin itibarını yitirmesi, ve gelirlerinin tarihsel olarak incelendiğinde azalmış olması gibi etkenler sonucu giderek nitelikli personel alımının güçleşmesi de Türk eğitim sisteminin son yıllardaki mevcut durumunun yansımasıdır (Ayata ve Acar, 2022: 102).

2.2.4. Trabzon’da Sanat Eğitimi

Trabzon şehrindeki sanat hayatının tarihsel izlerine bakıldığında ilk olarak zengin bir kültürel geçmişe sahip olduğu görülmektedir. Yüzyıllardan beri çeşitli uygarlıkların öncelikle politik ve stratejik bakımdan avantajlı görmesi sebebiyle yerleşme kararı aldığı, sonrasında ise sanata ve kültüre verilen değerin göstergesi olarak çeşitli kültürel miras ürünlerini bıraktığı bir coğrafyadır. Önceleri Bizans İmparatorluğu’nun entelektüel birikimleri ile şekillenen şehir hayatı, ilerleyen dönemlerde Osmanlı İmparatorluğu’ndan Yavuz Sultan Selim ve Kanûnî Sultan Süleyman olmak üzere iki önemli padişahın yetiştirdiği mekan olarak kültürel birikimini katlamıştır (Trabzon Araştırmaları Merkezi Vakfı [TAMEV], 2013: 6-12).

Bunun yanında şehir 19. yüzyılın sonlarına doğru başlayan okullaşma faaliyeti ile birlikte tarihsel mirasın hazırladığı kültürel alt yapıya uygun olarak sanat alanında birçok figürle anılmaya başlamıştır. Bedri Rahmi Eyüboğlu, Orhan Peker, Süleyman Saim Tekcan, Zeki Kocamemi, Ceyhan Murathanoğlu, Kayıhan Keskinok gibi sanatçı kimliği veya sanat eğitimciliği yönüyle önemli işlev yüklenen bu isimler Türk sanatı ve sanat eğitimine büyük katkılar sağlamıştır. 1950’li yıllarda Trabzon Lisesi’nde öğretmenlik yapan Kayıhan Keskinok’un içlerinde Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun da bulunduğu öğrencilerine resim sanatını sevdirmesi ve onları resim mesleği konusunda yönlendirmesi yoluyla Trabzon’da sanatsal faaliyetlerin gelişimi açısından bir kapı daha açılmıştır. Daha sonraları Türkiye’nin ilk Grafik Sanatlar Müzesi’ni kuran Süleyman Saim Tekcan, Ankara’da Resim Heykel Müzesi binasını yaptıran Mustafa Ayaz gibi sanatçıların da destekleriyle ülke çapında Trabzonlu sanatçılar ön plana çıkmıştır. Bu anlamda Trabzonlu sanatçıların eserleri, müze galerileri ve sanata katkılarıyla Türkiye’de büyük bir paya sahip olduğu söylenebilir (Şen, 2019: 112-115).

Trabzon ili; Sümela Manastırı, Trabzon Kalesi, Ayasofya Müzesi, Trabzon Tarih Müzesi, Bedesten, Atatürk Köşkü, Kızlar Manastırı ve Gülbahar Hatun Cami gibi pek çok önemli kültür noktası barındırmaktadır. İlin nüfusu, işgücü, eğitim oranları, okul sayıları ve sosyal-kültürel

yapılanmasına ilişkin veriler şu şekildedir: Yaklaşık nüfus 2.317.640'tır. Buna oranla işgücüne katılma oranı %55,1 seviyesindedir. Trabzon'da okuma-yazma oranı erkeklerde %99,22 ve kadınlarda % 94,52 olup nüfusun genelinde ise %96,87'dir. 2022 verilerine göre şehirde yüksekokul, lisans ve daha üst düzeyde mezuniyeti olan 144.460 kişi bulunmaktadır. Sonuç olarak ilköğretim ve ortaöğretimde okullaşma oranı Türkiye'nin geneli ile kıyaslandığında ortalamanın üzerindedir. Ayrıca Trabzon'da Okul Öncesi, İlköğretim, Ortaöğretim ve Mesleki-Teknik Ortaöğretim kuruluşlarının toplam sayısı 843'tür. Trabzon'da kalifiye iş gücünün artmasında etkin olan 18 Halk Eğitim Merkezi mevcuttur. İlin devlet üniversiteleri Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) ve Trabzon Üniversitesinde (TRÜ) yaklaşık 41 bin öğrenci bulunmaktadır. Avrasya Üniversitesi ise Doğu Karadeniz Bölgesi'nde ilk vakıf üniversitesi olma özelliğine sahiptir. Trabzon sosyal ve kültürel yapısı itibarıyla Doğu Karadeniz Bölgesi'nde ön plana çıkmaktadır. Şehirde 2 tiyatro, 8 sinema, 19 kütüphane, 6 yerel gazete bulunmaktadır (Trabzon (t.y.), https://www.doka.org.tr/bolgemiz_trabzon-TR.html).

2.3. Araştırmanın Kuramsal Perspektifi

2.3.1. Pierre Bourdieu Sosyolojisi ve Kavramları

20. yüzyılın önde gelen Fransız sosyologlarından olan Pierre Bourdieu, Karl Marx, Max Weber ve Emile Durkheim gibi klasik sosyologların ekollerıyla boy ölçüşebilecek kadar kapsamlı çalışmalar ortaya koymuştur. Eserlerinin konu yelpazesi geniştir. Toplumsal sınıflar arasındaki ilişkilerden 19. Yüzyıl sanatçılarına, modern Fransız toplumunda eğitimden sömürge dönemi Cezayir'ine, dil sosyolojisinden kültürel beğenilere kadar hem kuramsal hem de ampirik alanda pek çok yapıt yayınlamıştır (Swartz, 2022: 11-13). Geniş ölçekli makro incelemeleri ve gündelik hayatın mikro düzenine dair görüşlerini sentezleyerek kendi kuramının temellerini atan Pierre Bourdieu, iktidar mekanizmalarına özel bir önem atfetmiştir. Bireylerin rolünü ve iradesini göz ardı etmeden toplumsal hiyerarşinin yeniden üretiminin nasıl şekillendiğini irdelenmiştir. Böylece toplumsal yapı ile bireylerin eylemleri arasındaki ilişkiyi kuramsallaştırmıştır (Smith, 2007: 185-187).

Pierre Bourdieu 1930'da Fransa'nın Bern kasabasında doğmuştur. İlerleyen yıllarda Bern kasabası, Bourdieu'nün etnografik çalışmaları ve Bekârlar Balosu eserinin merkezi olarak karşımıza çıkacaktır. Bourdieu'nün akademik hayatı bağlamında École Normale Supérieure'de aldığı eğitim, Cezayir'deki askerlik deneyimi, savaş sonrası Fransa'daki entelektüel ortam ve kendi dönemlerine hükmeden üç büyük klasik sosyoloğun görüşlerine olan ilgisi kendi yaklaşımının üzerinde belirgin etkiler yaratmıştır. Bourdieu 1950'de Fransa'nın en önde gelen okullarından École Normale Supérieure'i (ENS) kazanması bir dönüm noktası olur. ENS, onun için yalnızca önünde zorlu akademik eleme süreçlerinin açılması değil, kendi kültürel ve toplumsal yabancılığıyla yüzleştiği bir alandır (Swartz, 2018: 33). 1955-1960 yıllarında askerlik görevi için Cezayir'e giden Bourdieu, burada karşılaştığı sömürgecilik, ücretli çalışma ve milliyetçiliğin doğurduğu yıkıcı etkilerin

kökenlerini irdelemeye odaklanır. Böylece etnografik ve sosyolojik incelemeler yaparak, felsefeden uzaklaşmaya başlar. Bourdieu Cezayir deneyimini, ilk eseri Sociologie de l'Algérie ile taçlandırır. Ayrıca sahada incelediği olgularla bağlantılar kurarak yeni bir yaklaşım geliştirmeye yönelir. 1960'ta Fransa'ya dönen Bourdieu Raymond Aron'un asistanı olarak daha sonra ise çeşitli alanlarda çalışmalar üretmeye başlamıştır. 1975'te kendi dergisi Actes de la Recherche en Sciences Sociales'i çıkartarak ülkesinde kendi sosyal bilim dergisini çıkarabilen tek bilim insanı olmayı başarır (Bakı, 2021: 10-15).

Bourdieu'nün "habitus", "strateji", "alan", "doxa" vb. birçok kavramı bulunmakla beraber bu çalışmanın ana eksenini "kültürel sermaye"dir. Fakat Bourdieu'nün kültür sosyolojisinde her bir kavram birbiriyle iç içedir. Bu nedenle de sözgelimi habitus ya da kültürel alan kültürel sermayeden bağımsız ele alınamaz (Palabıyık, 2020: 138-139). Le Collège de France'ta verdiği derslerin dökümünü içeren *Genel Sosyoloji* eserinde (2021) temel kavramlarından bahsederken söylediği gibi "alan kavramı ile habitus kavramının birbirine eklenmesiyle ortaya çıkan eylem mantığı" onun esas odağıdır.

Onun Düşünümsel Sosyoloji anlayışında bilinçdışı yatkinlıklarla ilintili üç düzey bulunmaktadır. İlk düzey toplumsal alana entegrasyondur. Markist sınıf anlayışına veya toplumsal cinsiyet aidiyetlerine dair bakış açısıyla bakıldığında karşıdaki bireyin söyledikleri ile toplumsal konumu arasında bağ kurmamak oldukça zordur. İnsanın günlük yaşamından örnek verilirse bedenini kullanış ve giyimde bile kurulu sosyal yapıların katmanlarını görürüz. Üst sınıf bir bireyin belli mekanlardaki beden estetiği ve giyim tarzı ile alt sınıfsını benzeşmemektedir. Doğal olarak o kişilere gösterilen davranış stilleri de farklılaşmaktadır. İkinci olarak, insanlar söyledikleri ve gösterdikleri ile bulundukları toplumsal çevrelerde kapladıkları konum arasında bir ilinti olabileceğini göremeyebilirler. Bu anlamda alandaki mevcudiyetleri de bilinçdışı kalmaktadır. Üçüncü düzeyde ise olaylara ve durumlara skolastik bir düşünce ile yaklaşmak söz konusudur. Örneğin, bir sosyal bilimler araştırmacısının yazdığı şeylerde, bir belgeyi kayıt altına alırken veya görüşme gerçekleştirirken bakış açısı hep bulunduğu evrenin düşünceleriyle şekillenmiş durumdadır (Bourdieu, 2023b: 55-56).

Toplumsal failler meslek seçimi, okunacak okullar, arkadaş seçimleri, gündelik yaşam pratikleri vb. açısından kendi seçimlerini kendileri yaparlar fakat Bourdieu'ye göre bu özgür seçimler illüzyonunun arka planında kişinin tercihlerini yönlendiren bir toplumsal mekanizma vardır. İktidar mekanizmaları tarafından belirlenen bazı koşullar vardır. Bourdieu'ye göre toplumsal failler bulundukları konumun seçimleri olduğuna yönelik ifadelerde bulunurlar veyahut bazı yatkinlıklarının doğuştan geldiğini zannederler. Orta sınıftan bir kişi sahip olduğu meslek için yaratıldığını iddia edebilir; fakat Bourdieu'ye göre aslında yapmak zorunda kaldığı için o alanı tercih etmiştir (Bourdieu, 2021: 349).

Toplumsal arenayı bir oyun alanına benzeten Bourdieu, oyun içerisindeki aktörlerin sahip oldukları sermayeyi farklı alanlarda kullanarak avantaj elde edebileceğini öne sürer. İktidar alanı, bilim alanı, entelektüel alan gibi farklı alanların yanı sıra farklı sermaye biçimlerinin de olduğu vurgulamaktadır. Ona göre her toplumsal sınıfın ekonomik, toplumsal ve kültürel alanda belli birikimleri vardır. Bu birikimler yoluyla maddi imkanların yanında saygınlık, statü ve iktidar elde edilmektedir. Sahip olunan tüm birikimler kişinin sermayesini oluşturur. Bourdieu çalışmalarında ekonomik sermaye, sosyal sermaye ve kültürel sermaye olmak üzere üç sermaye türünü tanımlamıştır. Bireyin sahip olduğu sermaye ne kadar kapsamlıysa toplumsal arenadaki yeri ve statüsü o kadar yüksek olacaktır (Bourdieu, 2021: 238-245).

Bourdieu, toplumsal sınıfların çıkar çatışmalarına dayalı ideolojileri kapsamındaki çözümlemelere şiddetle karşı çıkmıştır. Eserlerinin büyük bir kısmı eğitim kurumu ve kültürel etkenlerin değişiminin etkileri üzerinedir. Bourdieu toplumları sınıf çatışmaları ile çözümlemeye çalışmak yerine toplumsal arenayı insanların manevra yaptıkları, strateji geliştirdikleri ve mücadele ettikleri bir alan olarak tanımlamaktadır. Toplumsal arenayı bir oyun olarak betimleyen Bourdieu akademik, dinsel, ekonomik vb. her yaşam birimini birer güç uzamı olarak açıklar. Her alan bir güç mücadelesi uzamıdır. Burada Karl Marx'ın ekonomi kurumu kapsamındaki üretim ilişkileri odağındaki güç mücadelesinden ziyade birçok farklı yaşam alanındaki mücadeleye yer verilmiştir. Pek çok toplumsal alanda avantaj sağlamaya yönelik hamlelerin gerçekleşmesi için bireyin edinmesi gereken sermaye biçimlerini ise ekonomik, toplumsal ve kültürel olmak üzere üçe ayırmaktadır. Bourdieu'nün en fazla odaklandığı sermaye biçimi kültürel sermayedir (Wallace ve Wolf, 2020: 163-166).

Bourdieu özellikle eğitim alanında her ebeveynin çocuklarının kültürel sermayesini arttırmak adına hamlelerde bulunduğunu vurgulamıştır. Böylece çocuklarının ileride belli toplumsal alanlarda seçkinlerin estetik zevklerine ulaşarak söz sahibi olma yolunda ilerlemesini istemektedirler. Bourdieu'nün kuramı, ekonomik üretim ilişkileri ile sınırlı olmamakla beraber bir toplumsal sınıf analizini içermektedir. Toplumun ekonomisi kadar sosyal ve kültürel öğelerine de önem veren Fransız sosyolog, eğitimdeki başarı oranlarını incelediğinde yüksek statülere sahip olmak için belli bir kültürlenme düzeyine erişmek gerektiği sonucuna varmıştır. Fakat bu kültürlenme süreci belli miktarda maliyet, zaman ve ilgi istemektedir ve genellikle üst sınıfın hakimiyeti altında toplanan bir olgudur. Bu anlamda Bourdieu akademik başarı ve yüksek seviyede kültürlenmenin toplumsal köken ve sınıflar ile olan bağlantısını açıklığa kavuşturmak üzere çeşitli çalışmalar yapmaya, derinlikli analizler ortaya koymaya yönelmiştir. Böylece habitus, alan ve sermaye kavramlarını literatüre kazandırarak geniş kapsamlı bir teorik düşünce sistemi oluşturmuştur (Wallace ve Wolf, 2020: 166-170).

2.3.1.1. Habitus

Bourdieu'ye göre habitus, sosyal yaşantıları içerisinde bireylerin dünyaya dair içselleştirilmiş bakış açılarından ve bu bakış açılarına yönelik kalıp davranışlarından oluşur. Habitus benzer toplumsal konuma sahip olan bireylerde benzer olabileceği gibi bireysel olarak da kazanılabilir. Diğer yandan Bourdieu bireylerin içinde yaşadıkları sosyal çevrenin davranış kalıplarını muhafaza etmeye yatkın olduklarını düşünür (Jourdain ve Naulin, 2016: 42-43).

Bourdieu'ye göre toplumsal arena, içerisinde özgürce hareket edemediğimiz bir arenadır. Bireyler toplumsal arenadaki unsurlara karşı gelmeye çalışsalar bile iktidar mekanizmaları tarafından değişikliğe uğratılacaklardır. Bu anlamda habitus, bireylerin tüm geçmiş deneyimlerini içeren bedenselleşmiş ve kalıcı hale getirilmiş alışkanlıklar bütünüdür. Bourdieu'ye göre toplumsal olan iki şekilde vuku bulmaktadır: Fiziksel var oluşa sahip olarak ve görünür olmayan şeylerle. Bourdieu'nün fiziksel var oluşla kastettiği yatkınlıklar sistemi olan habitustur. Konuşma tarzı, giyim stili vb. pek çok durumu kapsamaktadır. Diğer yandan Bourdieu toplumda görünür olmayanı habitus olarak adlandırmaktadır. Alanı bir oyunun kuralları ve oyunun işleyişine benzetmektedir (Bourdieu, 2021: 176-182).

Bourdieu, Fransa toplumundaki hayat dinamiklerini ve farklı sınıfların beğeni ve tercihlerinin altında yatan etkenleri açığa çıkarırken habitus kavramını sıkça kullanır. Sonuçta her bir sınıfın değişik kültürel kodlara sahip olduğu ve bunların gündelik yaşamın birçok alanına sirayet ettiğini vurgulamıştır. Her bir sınıfın benzer habitusu mevcuttur. Habitus toplumsal pratiklerle işlerlik kazanmakta fakat bilinçli olmadan gerçekleşmektedir (Bourdieu, 2015a).

2.3.1.2. Alan

Alan mücadelesi kültürel sermayeye doğuştan sahip olanlar ve olmayanları karşı karşıya getirir. Mücadele edilen konu toplumun hangi kısmını kapsıyorsa orada sermayenin dağıtımı üzerinde iktidar tekeli kurmuş olanlar mevcuttur. Burada yeni katılan oyuncuların hamleleri iktidar tekeli ele geçirmektir (Swartz, 2022: 176). Örnek vermek gerekirse eğitim fırsatlarının günümüze oranla daha az olduğu zamanlarda sanat okullarının sayısı çok azdı ve sanatçı kimliğine sahip bireyler genellikle üst-sınıflardan çıkmaktaydı. Fakat günümüzde sanat okulları çoğalmış, sanat dünyasında yer almak isteyen orta-sınıf sayısında artışlar meydana gelmiştir. Bu durum sanat alanında mücadeleye yol açmıştır (Bourdieu, 2021).

Alanların işleyebilmesi için mevcut habitusları belli alanlara yatırım amacıyla kullanılması gerekmektedir. Bourdieu'ye göre alanlara yeni giren bireyler oranın kurallarını ve stratejilerini kabul etmeli ve oyunu kurallarına göre oynamalıdır. Alanda belirli mücadele biçimleri kabul edilerek meşrulaştırılmıştır. Bu belli biçimlerin dışında kalan mücadele biçimleri ise dışlanmıştır. Böylece

toplumsal alan, bireylerin habituslarının işlev gördüğü toplumsal uzam olarak tanımlanır. Hizmetlerin, bilginin, statünün dolaşıma girdiği bu uzamda toplumsal failer, sahip oldukları her türlü sermayelerle iktidar mücadelesi arenasında yer alır ve rekabet ederler (Swartz, 2022: 167-179).

2.3.1.3. Sermaye

Bourdieu iktidar mücadelesi içerisinde olan toplumsal failerin belli alanlarda amaçsızca dolaşmadığını, etkin olarak birtakım donanımlara sahip olduğunu ve bunları çeşitli şekillerde aktardığını vurgular. Bu donanımların tümü sermayedir. İktidar sahipleri aynı zamanda sermaye gücünü elinde tutmaktadır. Diğer failer ise bu sermayeyi elde etmek için düzeni yıkmaya yönelik stratejiler geliştirmektedir (Bourdieu ve Wacquant, 2014: 93-94).

Bourdieu'ye göre toplumsal sınıflar sadece yaş, cinsiyet, gelir seviyesi, eğitim düzeyi vb. tanımlamalarla teker teker ele alınmamalıdır. Onun kuramında bir duruma göre ekonomik sermaye ön plandayken eğitim sermayesi arka planda olabilir ya da sosyal sermaye etkin bir şekilde kullanırken ekonomik sermaye arka planda kalabilir. Örneğin, ticaret patronları ekonomik sermaye ile işlerlik görürken sanatçılar kültürel sermayeyi işlerler (Bourdieu, 2015a: 164-181).

2.3.1.3.1. Ekonomik Sermaye

Bourdieu'ye göre her türlü ekonomik birikim ekonomik sermayenin kapsamına girmekle beraber biriktirilen bu sermayenin akıllıca harcanması ve diğer sermaye türlerine aktarılması söz konusudur. Örneğin, akademik sermayesini kullanarak yüksek maaşlı bir mesleğe yerleşmiş olan birey ekonomik sermayesini genişletmiş demektir (Bourdieu, 2023: 20).

Ekonomik sermayeye sahip olmak kaçınılmaz olarak hayatın diğer alanlarını da etkiler. Çağımızda, sanatçılar da ekonomik anlamda piyasa ve pazar ekonomisi ile çok daha fazla karşı karşıyadır. Bunun yanında sanat eserleri de ticari bir ürün olarak görülmektedir. Günümüzde her meslekte olduğu gibi sanatçı da toplumun devinim halindeki kültürel öğelerini kendi bireysel idealleri ve ihtiyaçları ile birlikte değerlendirerek ekonomik ve sosyal şartlar arasında bir denge kurmak durumunda kalmıştır (Ulusoy, 2005: 55-56).

2.3.1.3.2. Sosyal Sermaye

Bir başka sermaye türü olan sosyal sermaye incelenmesi en karmaşık olandır; çünkü başka bireylerle ve gruplarla ilişkiler yoluyla bir bireyin başına gelen her şeydir. Sosyal sermaye toplumsal yaşamda kredi, saygınlık ve güven olarak somutlaşır. Bir mücadele alanı, güç uzamı olan toplumsal dünyada var olan birey sermaye türleri arasında dolaşım sağlamak ve elindeki sermayeyi bir

diğerine dönüştürmektedir. Bourdieu'ye göre sosyal sermaye ekonomik sermayeyi fazlaca arttırma potansiyeline sahiptir (Bourdieu, 2021: 394-395).

Sosyal sermaye tek başına ele alınan bir kavram olmaktan ziyade ekonomik ve kültürel sermaye ile iç içedir. Bourdieu karmaşık toplumsal ilişkilerin iç yüzünü analiz etmeye çalışmış bu konuda sosyal sermaye kavramı onun eserlerinde yer bulmuştur. İnsan ilişkileri sosyal bağlamda değerli bir servettir. Bu anlamda insanlar sosyal ilişkilerini geliştirmek, ilerletmek için uğraşırlar. Her bir birey belli sosyal çevrenin içine doğmaktadır. Bu da aile ve akrabalık ilişkilerini içermektedir. Ayrıca siyasi partiler, arkadaşlıklar, dernekler gibi sosyal bağlantılarla da bütünleşmek istemektedir. Bourdieu'ye göre sosyal ilişkileri geliştirmek ise ekonomik ve kültürel sermayenin kapasitesiyle bağlantılıdır. Bourdieu sosyal sermayeyi toplumsal eşitsizliğin bir başka boyutu olarak ele almaktadır (Yarcı, 2011).

2.3.1.3.3. Simgesel Sermaye

Bourdieu'nün simgesel sermaye olarak adlandırdığı bir sermaye türü daha mevcuttur. Simgesel sermaye diğer sermaye biçimleri ile devamlı karşılıklı etkileşim içinde bulunan bir olgudur. Bourdieu simgesel sermaye olgusunu ampirik araştırmalarında geliştirerek kullanmaktadır. Simgesel sermaye ekonomik yapının dışında kalan bir sermaye türüdür. Bu sermaye türü, üretimin, pazarın, metaların, iktidarın ve bunlara bağlı olarak varlık bulan toplumsal yaşamın soyut boyutunda, yani simgesel düzeyde işleyen mekanizmalarında ortaya çıkan bir sermayedir. Simgesel sermaye, ele alınan ekonomik, sosyal ya da kültürel alandaki sermaye dağılımına göre şekillenmektedir. Bourdieu'ye göre simgesel sermaye, toplum tarafından onaylanmış ekonomik, sosyal ya da kültürel sermaye olarak ele alınmaktadır (Kaplan ve Yardımcıoğlu, 2020: 33-34).

Saygı gösterme ya da prestije dayanan otorite tamamen semboliktir. Sembolik sermaye, biriktirilmiş prestij ve şöhret derecelerini ifade etmektedir. Örneğin kültürel üretim alanındaki yüksek sanat denilen sanat eserlerinin üreticileri sembolik sermayeye sahiptirler. Bu alandaki rekabet sonucunda ekonomik kazancın yanında geniş kapsamlı toplumsal onayı da edinmiş olurlar. Böylece kültürel malların ticareti sembolik sermaye birikimine de imkan tanımaktadır (Bourdieu, 2014: 32-34).

2.3.1.3.4. Kültürel Sermaye

Eğitim kurumları içinde edinilen kültürün yanında ailelerin çocuklarına aktardıkları kültürel sermaye de bireyin ilerleyen eğitim hayatlarında önemli bir yer tutmaktadır. Örneğin: Üniversite mezunu olan eğitim düzeyi yüksek ebeveynlerin çocukları ile okuma-yazma bilmeyen ya da ilkökul mezunu olan ebeveynlerin çocukları arasında bariz kültürel sermaye farkı bulunmaktadır (Avcı, 2022).

Kültürlü olma merakındaki kimseler ekonomik, sosyal ve akademik alanlarda da daha değerli görülmektedir. Hatta iş ve kariyer konusunda şirketlerin gittikçe detaylanan kriterlerine yetişebilmek için insanlar kültürel anlamda da kendilerini geliştirmeye zaman ayırmaktadırlar. Bu tip kültürel sermayeye sahip olan bireyler toplumsal konum anlamında daha ön plana çıkmakta ve tercih edilmektedir. Üst sınıfın kültürel yaşantısı ulaşılması gerek bir konum olarak yerini korumaktadır (Gans, 2020: 51-64).

Kültürel bir ürünü, örneğin bir şiiri, bir resmi beğenerek tüketmek, onu somut duruma getiren kültürel kodun, sermaye biçimiyle çözümlenmesini gerektirir. Bu meziyet eğer kültürel ürüne ilişkin habitusa sahip olunursa mümkündür. Kültürel ürüne ait kodun işlenmesine ilişkin bilgi ya aileden miras kalan aşinalıkla ya eğitimle ya da her ikisiyle birden edilmektedir. Böylece kültürel kod, kültürel sermaye aracılığıyla çözümlenip kabul edilir, beğenmenin de temelini oluşturur. Aksi halde red söz konusu olur. Farklı beğeniler, farklı sınıfsal pozisyonu olan bireylerin varlığına işaret edebilir. Bourdieu, araştırma bulgularında farklı toplumsal grupları, birbirinden ayırt ederek yaşam tarzlarına ve sahip oldukları vasıflara göre tanımlamaya çalışmıştır. Beğeni kavramı, Bourdieu'nün çalışmalarında merkezi öneme sahiptir. Estetik beğeni ve beğenilere ilişkin yargı yetisi, bireyler arasındaki çatışma, mücadele ya da rekabet sırasında temel bir rol oynar. Böylece kültür, hem tahakküm edenin varlığını onaylar hem de tahakküm altında olan gruba dayattığı ve kabul ettirdiği alt kesim ve üst kesim ikiliğini yeniden üretir (Arun, 2014: 167-170).

Örnek vermek gerekirse Bourdieu için ortalama bir bireyin sahip olduğundan fazla ekonomik sermayesi olan, fakat nispeten daha düşük kültürel sermayesi bulunan bir işadınının beğenisi daha az ekonomik gelire ve daha fazla kültürel beğeniye sahip bir sanatçının beğenisinden farklıdır. Her iki durumdaki birey üst sınıf üyesidir fakat sahip oldukları sermayenin türü onları birbirinden ayırmaktadır. Böylece, beğeni kavramı toplumsal ayrımın kılavuzu bağlamında iş görür. Alanda belli statüler için mücadele veren bireyler bu kılavuzun yardımıyla tüketim pratiklerini gerçekleştirir. Bu anlamda sermaye türünün yanında sermaye hacmi de mücadele esnasında belirleyici unsurdur. Sonuç olarak beğeniler, sermayenin taşıyıcısı olarak işlev görmektedirler (Arun, 2014: 170-175).

Sanatsal ve kültürel faaliyetlerin toplumsal yapı içerisindeki konumlanışında tarihsel farklılıklar vardır. Sözelimi Ortaçağ Avrupa'sında sanatçının konumu ve sanat yapıtları loncalar tarafından konulan bazı kurallarla belirlenirken demokratik modern toplumlarda yasal düzenlemeler aracılığıyla devletin görevi haline gelmiştir. Çeşitli belgeler, profesyonel sergilere katılım izinleri, tanınmış üniversitelerden alınan diplomalar, müze kuruluşlarının seçimleri vb. aracılığıyla sanatçı kimliği ve sanat kurumu kompleks resmi süreçlere dayandırılmak zorunda kalmıştır. Günümüzde amatör ressamların artışı gözlemlense de sanatsal roller büyük oranda eğitim-öğretim süreçleri ile atanmaktadır. Piyasada çok beğenilen resimler yaparak popüler olmuş bir amatör sanatçı ile ressam sıfatını devlet onayıyla elde etmiş olan fakat pek de popüler olmayan sanatçı arasında bariz farklar vardır. Bunların en önemlilerinden biri sanat eleştirmenlerinin amatörleri eleştiri konusu dahi

yapmamasıdır. Entelektüel çevrelerce, kendini çeşitli kurumlardan alınan yeterlilik belgeleriyle tanımlamamış olan hiç kimse sanat alanında yetkin değildir (Ulusoy, 2005: 12-14).

Bourdieu'nün kültürel sermaye birikiminin dinamiklerini ortaya koyarken yaptığı analizler önem taşımaktadır. Ona göre gündelik hayatta bir birey hiçbir zaman kendiliğinden oluşmuş bir kişiliğe sahip değildir. Toplumun ona verdiği niteliklerle önceden belirlenmiş sosyal kimliğe sahiptir. Toplumsal failler profesör, din adamı, devlet memuru vb. ünvanlar, nişanlar, rütbelere yoluyla gelen nitelikler ile donanmıştır. Bu statü etiketleri karşımıza çoğunlukla konuşma zerafeti ve uygun kıyafet seçimi benzeri göstergelerle görünmez hale gelmiştir (Bourdieu, 2021: 25).

Aile, çocukları toplumsal hayata hazırlama bakımından üstlendiği görevi son yıllarda devlete devretmiştir. Bourdieu'ya göre hala kültürel sermaye aktarımı açısından aile önemli bir faktördür. Bunun yanında devletin okullar aracılığıyla kültürü yeniden üretme görevini üstlenmesi kültürün yanı sıra toplumsal eşitsizliğin de yeniden üretilmesine sebep olmuştur. Bourdieu'ye göre okul, toplumda bireylere özel bir konum sağlamaktadır. Okullar diplomanın niteliğini de meslek hayatına atılabilmek için ön koşul haline getirmiştir. Tüm bunların yanı sıra üst sınıftan olan bireylerin hayat tarzlarını da bir ideal haline getirerek toplumun diğer kesimlerine bu ideale ulaşılması gerektiğini aşılarmıştır. Böylece Bourdieu'ya göre okul hükmeden sınıfın baskınlığını da garanti altına almaya çalışmıştır (Jourdain ve Naulin, 2016: 51-65).

Bourdieu'nün sermaye kavramının üç türünden biri olan kültürel sermaye, kendini ifade yetisi, genel kültürel bilgilere sahip olmak, sanatsal beğeniler ve tercihler, eğitim sistemi hakkında bilgi sahibi olmak vb. geniş kapsamlı olanakları kapsar. Bourdieu'ya göre kültür de hakim sınıfın tahakküm altında tuttuğu unsurlardan biridir. Son yıllarda eğitilmiş insanların sayısındaki artışta gözlenmesine rağmen ortaya çıkan eşitsiz başarıyı kültürel sermayeye yeterli miktarda sahip olmamakla tanımlar. Ona göre okul başarısındaki farklılıklar da ekonomik imkânların yanında kültürel sermayenin ne derecede var olduğuyla belirlenmektedir. Sadece okullarda verilen eğitimle edinilemeyen kültürel sermaye, ileride yapılandırılacak olan kariyer hayatındaki rekabet ortamında da eşitsizlik yaratmaktadır (Swartz, 2022: 110-111).

Kültürel sermayenin sanat aracılığı ile toplumsal hiyerarşinin üretimine katkıda bulunduğunu öne süren Bourdieu, sanat kavramının hayata karşı heyecan duyma ile ilgili olduğunu ifade etmesine rağmen modern kapitalist toplumun ekonomi temelli mantığını da göz önüne alarak, kültürel sermayeyi sanat alanı üzerinden irdelemiştir. Bunun sonucunda sanatı bireylerin belli sermaye birikimleri için rekabet ettikleri bir alan olarak tanımlamıştır (Sam, 2007).

2.3.2. Pierre Bourdieu'nün Eğitime Bakışı

Eğitim Pierre Bourdieu'nün eserlerinde kilit bir öneme sahiptir. Modern toplumların sınıf ve iktidar dinamiklerini araştırırken kültürün toplumsal tabakalaşma üzerindeki önemine vurgu yapar. Modern toplumlarda statü ve ünvanlar rastgele dağılmazlar. Onları kontrol eden mekanizmalar bulunmaktadır ki Bourdieu'ye göre bunların en önemlilerinden biri eğitim kurumudur. Ona göre okullar iktidar mekanizmalarının fazlaca hakim olduğu alanlardan biridir. Demokratikleşme açısından oldukça gelişmiş ülkelerde bile eğitim seviyeleri yükselmesine rağmen hala toplumsal eşitsizlikleri çok yüksek oranda olduğu gözlemlenmektedir (Swartz, 2022: 263-264).

Bourdieu (2021: 41-42) eğitim ile kültürel sermaye arasındaki ilişkiyi açıklarken nesnel bir eğitim göstergesi olan diploma hakkında şunları der:

... eğitim süresi çok iyi bir göstergedir. Diploması apayrı bir şeydir, toplumsal onayı gösterir. Her ikisi de kültürlü iki kişi düşünün: Biri hiç eğitim tasdiki, hiçbir sertifikası olmadan, tamamen kendi kendini eğitmiş olsun; diğeryse aynı bilgi düzeyine sahip ama bilgisi tezlerle, okul diplomasıyla ölçülebilir olsun. Bu birbirine denk iki kültürün toplumsal kullanımları açısından muazzam farklılıklar olacaktır: Birinde sadece diploma göstererek iş, ayrıcalıklar, haklar, avantajlar, maaş vb. elde edilirken –ki kültürün yozlaştığı hipotezinde bile durum budur- diğeryinde ise kültürünü kanıtlamak, kültürünü ispat etmek zorunda kalınacaktır.

Buna rağmen günümüzde diplomalar da toplumsal yaşamda kârlı bir konum elde etmek için yeterli olmayabilir. Demokratikleşme ile birlikte okula giden bireylerin sayısında olan artış ve eğitimin yaygınlaşması söz konusu olsa da Bourdieu'ye göre bu durum kültürel sermayeyi elinde tutan üst sınıfın iktidarını yeniden üretmektedir. Eğitim imkanları bu kadar ulaşılabilir olmadan önce sadece mühendisler, sağlık alanında iş yapanlar vb. diplomaya ihtiyaç duymaktaydı. Bunun yanında zanaatkarlar veya tüccarlar okul yaşantısına girmeyen meslek icra edebiliyordu. Daha önceden kolayca ulaşılabilen pozisyonlar bugün neredeyse ulaşılabilir olmuştur. Diploma talebinde bulunan kurumlar sayıca artmış, iş arenası bir savaş meydanı haline gelmiştir. Bourdieu'ye göre eğitim alanındaki bu rekabetin sonucunda ünvanlar ve diplomalar piyasada değersizleşmiştir (Jourdain ve Naulin, 2016: 67-68).

Devletin tekelindeki eğitim sisteminin çocuklara hiçbir zaman öğretmedikleri özelliklerin büyük bir kısmına sahip olan üst sınıf mensupları böylece kendini diğerlerinden ayırır ve üstün tutar. Bourdieu'ye göre okulun yaptığı şey miras alınan kültürel sermayeyi onaylamak veya onaylamamaktır (Bourdieu, 2015a: 142-145). Bourdieu eğitim sistemine bütüncül bir bakış açısı ile yaklaştığında, eğitimde yaşanan eşitsizliklerin yeniden üretim işlevi gördüğünü, üst sınıflarda aynı oranda olmamasına karşın, orta sınıfa mensup çocukların eğitim kurumlarını başarılı şekilde tamamladıklarını ve edinilen kültürel sermaye ile bütünleşmekte olduğunu belirtmiştir. Orta ve üst sınıf üyelerinin, çocuklarını kültürel ve dilsel beceriler anlamında kapsayan kültürel sermayelerle donatmaları ve eğitim kurumları aracılığıyla sınıf konumlarını yeniden üretmeleri söz konusudur.

Böylece bu durum belli bir grubun habitusu halini almaktadır. Diğer taraftan fırsat eşitliği ve bireysel başarının ön plana çıkması, alt sınıf kökenli bazı öğrencilerin okulda başarılı olmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla Bourdieu aynı zamanda şu savı öne sürer: Eğitim sistemi, baskı altındaki grup üyelerinin toplumsal mobilitesini kolaylaştırarak tarafsız olduğu izlenimi uyandırmaktadır. Böylece kuşaklararası dikey hareketlilik sınırlı bir düzeyde kalmaktadır (Yanıklar, 2010: 129,131).

Kültürel sermaye aile içerisinde pek çok farklı şekilde var olabilir: Evde bulunan kitaplar, tablolar, koleksiyonlar, resim malzemeleri veya müzik aletleri, bilimsel alanda kazanılmış diplomalar, aile büyüklerinin soyluluk ünvanları. Kültürel sermayenin bir yönü olarak eğitim sermayesi de birey üzerinde aile kadar etkilidir. Aileden gelen kültürel aktarım ile okulun sağladığı kültürel aktarım ve imkanlar bireyin kültürel alanda kendi lehine birikim sağlamasına neden olur. Burada Bourdieu'nün vurguladığı şey okul tarafından verilen kültürel aktarımın, aile tarafından miras alınan kültürel sermaye miktarına bağlı olduğudur (Çolak, 2015: 9).

Bourdieu'ye göre eğitim sisteminin üç kilit işlevi bulunmaktadır. Bunlardan ilki kültürel mirası muhafaza etme ve yüceltme işlevidir. Okullarda verilen teknik bilgiler çoğu zaman asli bir hedef gibi görünse de aslında eğitim her şeyden önce bireylerin toplumsallaşmasını sağlayarak mevcut kültürü nesilden nesile aktarmakla görevlidir. İkinci olarak toplumsal sınıf dinamiklerini yeniden üretme işlevi bulunmaktadır. Bu durum da kaynakların eşitsiz dağılımını destekleyecek şekilde olmaktadır. Eğitim sistemi talep ettiği kültürel nitelikleri vermeyerek sadece belli kesime üye olan bireyleri toplumsal alanlara dahil etmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla kültürel anlamda sermayesi zengin olan üst kesimden bireyler, toplumsal arenada eğitim almış diğer bireylerden daha etkin olabilirler. Bu anlamda eğitim kurumları, kültürel sermayenin eşitsiz dağılımını tekrar üreterek düzenlemekte ve eğitim yoluyla bireylerin kabullenmelerini sağlamaktadır. Bourdieu'ye göre eğitimin üçüncü işlevi ise kültürel miras olarak yüceltilen değerlerin yeniden üretim işlevinin yanlış tanımlanmasına katkıda bulunmasıdır. Tahakküm eden sınıfın tekelinde bulunan mevcut kültüre sahip bireyler doğuştan yetenekli ve kültürlü diye nitelendirilmekte, geri kalan bireyler ise bu kültür seviyesine ulaşabilmek için mücadele etmek zorunda kalmaktadır (Bourdieu ve Passeron, 2015b: 170-176; Swartz, 2022: 265).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

3.1. Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

Araştırma kapsamında Trabzon’da ikamet eden ve çocuklarını son beş yıl içerisinde resim kursuna göndermiş veya halihazırda göndermekte olan ebeveynler arasından 23 katılımcı ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Katılımcılardan öncelikle kendilerini tanıtmaları istenmiş ve demografik özellikleri tespit edilmiştir. Verilen cevaplar doğrultusunda çalışma grubunun demografik özelliklerinin yer aldığı bir tablo oluşturulmuştur.

Tablo 1: Çalışma Grubunun Demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek
K1	Kadın	43	Lisans	Öğretmen
K2	Kadın	38	Lisans	Eczacı
K3	Kadın	38	Lisans	Mühendis
K4	Kadın	42	Lisans	Peyjaz Mimarı
K5	Kadın	39	Doktora	Öğretim Görevlisi
K6	Kadın	44	Lisans	Biyolog
K7	Kadın	45	Lisans	İdari Amir
K8	Kadın	40	Lise	Ev Hanımı
K9	Kadın	46	Lisans	Memur
K10	Kadın	45	Yüksek Lisans	Öğretim Görevlisi
K11	Erkek	43	Lisans	Öğretmen
K12	Kadın	33	Lise	Ev Hanımı
K13	Kadın	35	Lisans	Öğretmen
K14	Kadın	35	Lisans	Ev Hanımı
K15	Erkek	40	Lisans	Radyoloji Spikeri
K16	Kadın	38	Lisans	Tüccar
K17	Erkek	40	Lisans	Memur
K18	Kadın	30	Lisans	Avukat
K19	Kadın	42	Lisans	Öğretmen
K20	Kadın	45	Lisans	Öğretmen
K21	Kadın	33	Lisans	Öğretmen
K22	Kadın	42	Lisans	Öğretmen
K23	Erkek	38	Lisans	Öğretmen

Tablo 1’den anlaşılaçağı üzere, katılımcılar arasında öğretmen, biyolog, memur, avukat, öğretim görevlisi, spiker, tüccar, idari amir ve eczacı olmak üzere çeşitli meslek gruplarından bireyler mevcuttur. Bunun yanında üç katılımcı herhangi bir mesleğe sahip olmayıp ev hanımlığı yapmaktadırlar. Katılımcıların çoğu meslek sahibidir. Bu anlamda meslekleri dolayısıyla gelir düzeylerinin ve bireysel kültürel sermayelerinin orta sınıf dinamikleri bakımından yüksek olduğu söylenebilmektedir. Cinsiyet dağılımı bakımından kadın katılımcılar daha fazladır. 19 kadın ve 4 erkek katılımcı bulunmaktadır. Bunun yanında yaş aralıkları ise 30 ile 46 arasında seyretmektedir.

3.2. Çocukları Sanat Kurslarına Göndermedeki Temel Motivasyon

Okullarda ortaöğretim ve lise düzeylerinde resim dersleri mevcuttur. Buna rağmen ailelerin çocuklarını okullarda verilen resim eğitiminin yanı sıra resim kurslarına göndermelerinin sebeplerini ortaya koymak amacıyla karar alma süreçlerini ve çocuğun bu karara verdiği olumlu veya olumsuz tepki irdelenmiştir. Elde edilen verilerden yola çıkılarak ailelerin resim kurslarını öncelikle birer görsel yetenek geliştirme mekânı olarak ele aldıkları ve eğitim veren kurum olarak niteledikleri tespit edilmiştir. Kursların resim becerilerini geliştirmedeki rolünü ön plana alan pek çok ebeveyn aynı zamanda genel çerçeveden bakıldığında, çocuklara yönelik tüm kursların sosyalleşme imkanı da sunan bir faaliyet alanı olduğunu vurgulamıştır. Bunun yanında çocukların okuldan kalan boş zamanlarını değerlendirme amacıyla resim kursuna yazdırdıklarını söyleyen bazı ebeveynler olmuştur. Bazı katılımcılar ise sanatın psikolojik yararlarından bahsederek kursların terapi işlevini yerine getirdiğini ifade etmiştir.

Çocuğum kesip yapıştırmayı çok seviyordu. Nesneleri bakarak çizebiliyordu. Baktım güzel resimler çiziyor. Bir de onun için bir etkinlik, değişik ortam olsun dedim. Sonra yazdırdım. Beraber karar verdik. Benim karar vermemle olmuyor, çocuğun istemesi sevmesi lazım bazı şeyleri yapabilmesi için. Çok sevindi, çok istedi. Sadece resim değil, ortam da öneml. Çocukların yetenekleri gelişiyor. Zeka oyunları yapıyorlar kursta mesela. Yaptığı resimler yarışmaya gidince ve kazanınca, yani ödül alınca daha da mutlu oldu. Makedonya’dan iki tane belgesi var. Bir anda iki belge aldı. Aldıkça daha çok hoşuna gitti. Bir şeyleri başardıkça daha çok seviyor ve daha da gayret ediyor. Ebeveynlerim beni kursa göndermek isteseydi nasıl tepki verirdim diye düşündüğümde, benim resme yeteneğim yok açıkçası ama müzik kursuna gitmek isterdim. Hevesli olurdum ama benim zamanım ile onun zamanına baktığımda bu kadar çok imkan yoktu. (K8)

Katılımcılar arasından K8, resim kursuna yazdırma fikrinin esas sebebini çocuğunun resim yapmayı sevmesi ve güzel çizmesi olarak açıklamıştır. Fakat teknik becerinin yanında birkaç etken daha sıralamıştır. Bunlar resim kursunun çocuk için bir tür etkinlik olması, değişik ortam sağlaması ve kursta sunulan oyunlarla çocuğun zekasını geliştirmesi şeklindedir. Ayrıca K8’e göre resim kursunun başvurusu ile çocukların çalışmalarının uluslararası yarışmalara gönderilmesi, çocuğunun başarıma hırsını tetiklemiş ve motivasyonunu arttırmıştır. Bütün sayılan bu etkenler resim kurslarının tek bir ihtiyaca veya talebe hitap etmediğini düşündürmektedir. Kurslar çocukların bireysel yetilerini geliştirirken sosyal becerilerini de ilerletmektedir.

Zaten resim yapıyordu. “Bana yardım et” dedi. Ben de yardımcı olamadım. “Anne beni resim kursuna gönderirsen daha güzel resimler yaparım” dedi. Bir de anneler daha çok ilgili. Sıkıldıkça çocuklarını bazı etkinliklere hobi olarak gönderiyorlar. Ben de mesela önce onu piyanoya istedim. Bir iki gitti. Orada biraz sıkılır gibi oldu. Dedi ki “Anne resim kursuna gideyim”. İnternette dolaylı çocuklar bu tip kursları görüyorlar. Bir de anneler daha çok ilgili artık. Sıkıldıkça çocuklarını bazı etkinliklere hobi olarak gönderiyorlar. (K14)

Ben şimdi iki çocuğumu resim kursuna gönderdim. Sosyalleşmek, farklı bakış açılarını geliştirmek bir de derslerde kendilerini sadece sözle olarak değil de görsel olarak da ifade etmelerini istedim. Kurs önerilerini onlara sorunca resim kursu onlara daha cazip geldi. Bir de kursu ziyaret ettiğimiz zaman oradaki öğretmenlerin gösterdiği ilgi alaka oradaki çalışmalar bir de yatkın olmaları. Evde küçükten beri boyama, kesim, katlama çalışmaları yaptığı için bu fikir çok hoşlarına gitti. Kendi çevremizde bulunan o kursa giden insanlardan yönlendirme aldık. Bir de küçük kızım çizimi biraz gelişmiş, arkadaşlar da resim kursuna gitse kendini daha iyi ifade edebilir diye öyle düşündüm. Ve bu kursun sonunda da çok güzel şeyler kazandılar, ödüller kazandılar. Ben küçükken resim kursunu seçmezdim çünkü hiç yeteneğimin olmadığını düşünüyordum ama kursa gittikten sonra aslında öğrenilerek de bir şeyler ortaya konulacağını anladım. Üniversitede en çok zorlandığım ders resim dersiydi. Sınıf Öğretmenliği okurken o yüzden çocuklarımdan daha yetenekli olmalarını istedim. Şu anda kızım Fen Lisesi’ne gidiyor, ödevlerini o kadar iyi hazırlıyorlar ki ve ödevle ilgili o kadar güzel görseller çiziyorlar ki. Ben hiç yapamadım bunu ve onların yapmasını istedim. (K20)

Çocukların erken yaşta sosyal yetiler kazanmaları yoluyla sosyal sermaye kategorisinde avantaj elde etmeleri, ebeveynler tarafından iyi karşılanmıştır. K20 “Sosyalleşmek, farklı bakış açılarını geliştirmek bir de derslerde kendilerini sadece sözle olarak değil de görsel olarak da ifade etmelerini istedim. Kurs önerilerini onlara sorunca resim kursu onlara daha cazip geldi” ifadeleriyle resim kursuna yazdırma fikrinin ortaya çıkışında ilk önce sosyallik vurgusunu yapmaktadır. Aynı zamanda K20 çocuğunun resim yeteneğini ve çevreden etkilenme durumunu da diğer birçok katılımcı gibi bir neden olarak göstermektedir. Bunun yanında K14, piyano ve resim kursları gibi sanat eğitimi veren kurumların bir tür hobi mekanı olduğunu ifade etmiştir. Resim kursuna gönderme fikrinin nasıl oluştuğu sorusu yöneltildiğinde ise kendisinin piyano kursunu tercih ettiğini fakat çocuğun internet aracılığıyla kursu keşfetmesiyle oraya yöneldiğini anlatmıştır.

Hem okuldan hem de bizim üst komşumuzun arkadaşı ilk başladı. Zamanla çocuk da istedi. Arkadaşımdan heveslendi, özel bir yeteneği olduğundan değil. Bir de kızımın şöyle bir sıkıntısı oldu, okul döneminde karın ağrıları oluyordu. Doktora getirdik, fizyolojik bir sıkıntısı olmadığını da öğrenince psikolojiktir diye düşündüm. Bu konu resim kursuna gönderme konusunda beni tetikledi. Ondan dolayı yazdırdım. Faydasını da gördüm ve onun da artık bir yeteneği olduğunu keşfettik. Hatta bir tane belgesi bile oldu artık. “Anne gitmek istiyorum” dedi ve benim hiç aklıma gelmedi aslında. Öyle deyince ben de kabul ettim çünkü dediğim gibi hani karın ağrılarının psikolojik olduğunu sezinlediğim döneme denk geldi Bunlar hep peş peşe oldu. Olsun dedim yazdırdık öyle. Devam ediyoruz. Aslında çevrenin çok etkisi var. Bizim çevremizde belki de resim kursuna giden birileri olsaydı verebilirdik. Hatta benden sonra mesela arkadaşlarım bile buraya yazdırdı. Sürekli Instagramdan paylaşım yaptığım için görüyorlardı. Bir nevi de reklam oldu. Öyle onlar da kursa yazdırdılar. (K7)

Bir diğer sosyal medya ve tanıdıklar aracılığıyla yolu resim kursuna düşen ebeveyn K7 “Hem okuldan hem de bizim üst komşumuzun arkadaşı ilk başladı. Zamanla çocuk da istedi. Arkadaşımdan heveslendi, özel bir yeteneği olduğundan değil.” diyerek yaşanan çevrenin etkisine vurgu yapmıştır. Devamında ise “Aslında çevrenin çok etkisi var. Bizim çevremizde belki de resim kursuna giden

birileri olsaydı verebilirdik. Hatta benden sonra mesela arkadaşlarım bile buraya yazdırdı. Sürekli Instagramdan paylaşım yaptığım için görüyorlardı.” ifadeleriyle resim kursuna çocuğunu yazdırmasının ardından başka insanların da çocuklarını kurslara başlatmasından bahsetmektedir. Bu anlamda sınıfsal konumları ve sosyal sermayeleri ebeveynleri çocuklarını resim kursuna yazdırma konusunda güdülemiştir.

Öncelikle çocuğum resmi seven bir çocuktur. Bol bol kendi kendine çizimler yapıyordu. Benim de hoşuma gitti. Hem de hafta sonlarını değerlendirebilmek adına Meydan’da özel resim kursuna götürmeye karar verdik. İlk başta çok heyecanlandı. Benim küçük de bir kızım vardı, gittik bıraktık onu. Biraz gözlemledi çok hoşuna gitti aktiviteleri. Sadece resim kursu değil de akıl oyunları da vardı beraber bir yemek zamanları da oluyordu. Güzel bir zaman dilimiydi. Biraz uzun bir zaman dilimiydi, üç dört saatlik bir zaman. Onun için bizden ayrı kalmak onu biraz huzursuz yaptı açıkçası bir zamanlar. Sonra ise alıştı. Çocuklarımız yeni çağa ayak uydurmak için daha çok bir şeylere ihtiyaçları var. Sadece akademik anlamda başarılı olması değil de bunları destekleyecek şeyler olmalı. (K22)

Kızımın resme merakı vardı, boya yapmayı sever. Sonrasında renkleri daha iyi, çizgileri daha iyi çizmeye başladı. Gözüydü, saçıydı daha belirgin yaptığını gözlemledim, bu yeteneğini de değerlendirmek istedim. Ona da sorduğumda olumlu yanıt aldığım da resim kursları işine girdik. Benim teklifimle oldu aslında. “Olur mu?” diye sorduğumda tamam dedi. Olabildiğince çocukların hobileri, yetenekleri üzerine gitmeye çalışıyoruz. Varsa üzerine gidiyoruz yoksa bırakıyoruz. Kardeşi de resim kursuna gitti. Büyük ablanın gitmesi ve onun resim kursundaki deneyimlerini evde anlatması küçük kardeşinde gitmek istemesine neden oldu. Birlikte keyifle gidiyorlar. Ben resme yeteneğim olduğunu düşünmüyorum. Yeteneğim olmadığı için bir şey diyemiyorum ama olsaydı memnun olurum tabi ki bir yetenek kursuna gönderilmekten. Bizim yaşayamadıklarımızı yaşasınlar. Eskiye oranlar daha çok fazla uyarıcı var etrafta. Telefon, bilgisayar vb. var. O uyarıcılarla zaman kaybetmek yerine daha etkili daha fayda sağlayabilecek yerlere yönlensinler. (K11)

Evde sürekli kendi kendine resim çiziyordu “Anne sana resim yaptım” diye. Ben de öğretmen olduğu için böyle bir ortamda bulunsun istedim. Karar alma sürecinde eşimle ikimiz vardık, çocuğa da danıştık. Sevindi, o da gelmek istedi. Gelmeyi istediği için verdik. (K1)

Katılımcıların birçoğunun sanat kurslarına yönelme konusundaki temel motivasyonunun çocukların yetenek ve yönelimlerinin keşfi olduğu ortaya çıkmaktadır. Ebeveynler genel olarak çocuklarının gündelik yaşamlarını gözlemlemekte, olumlu davranışlarını desteklerken olumsuz davranışlarını denetlemektedir. Ayrıca ebeveynler çocuğun günlük sorunlarını çözmesine yardımcı olurken onların benlik gelişimleri için mevcut bulunan yeteneklerinin de ortaya çıkmasını desteklemektedirler. Bu anlamda çocukları dolu dolu yetiştirmeye yönelik bir motivasyona sahiptirler. K11 “Kızımın resme merakı vardı, boya yapmayı sever. Sonrasında renkleri daha iyi, çizgileri daha iyi çizmeye başladı. Gözüydü, saçıydı daha belirgin yaptığını gözlemledim, bu yeteneğini de değerlendirmek istedim.” ifadesi ile resim kursu arayışlarının hareket noktasının çocuğunun sanatsal yeteneği olduğunu vurgulamıştır.

3 buçuk yaşındayken kreşe gidiyordu. Zaten evde resim çiziyordu. Kreş öğretmeni bana dedi ki kızının buna yeteneği var. Yarım elma çiz dediğim zaman çekirdeğini çiziyor, yaprağını çiziyor, bu çocuğu ilerletmelisiniz. O şekilde başladık. Önce başka bir kursdaydı. (K3)

Resme ilgisi vardı, okulda öğretmeni de söyledi ilgisi olduğunu. Ben de fark etmişti. Baya bir araştırma süreci yaşadık sonra geldik kursa. Kendisi çok sevindi. Zaten istiyordu, dört-beş aydır sürekli soruyordu bana “Anne ne zaman başlayacağım” diye. Arkadaşlarımdan da çocuğunu gönderenler var. Bekliyorduk yani dört-beş aydır. Hevesle bekliyordu. Ben de severek yaklaşırdım diye düşünüyorum çünkü benim de ilgim var, ben de severim resmi. (K4).

Kızım resim yapmayı çok seviyor. Yani gördüğü şekilleri tekrar etmeyi, onları çıkarmayı, renklendirmeyi çok seviyor küçüklüğünden beri. O yüzden bu yeteneğinin üzerine gitmek gerektiğini düşündüm. Kreşe giderken oradaki öğretmenleri de “Resme yeteneği var, bu yeteneğinin üzerine gitmeniz lazım” dediler. Araştırdım ve başladık. Resim yapmayı çok seviyor o yüzden hoşuna gitti, denemek istedi. Başladığından beri de mutlu bir şekilde devam ediyor. Bir şeyler yapabilmek, çizebilmek hoşuna gidiyor. Ben de bir yeteneğim varsa onun ortaya çıkabilmesini isterdim. Yani ailemin beni bu konuda yönlendirmesini isterdim. Bir şeyler çizebiliyordum ama bir yeteneğim varsa bile keşfedilmediği için bu konuda bir şey söyleyemeyeceğim. Mesleğim gereği yapabildiğim çizimler var ama kızımda gördüğüm o yeteneğin keşfedilmesini yapabildiğim için mutluyum. (K5)

Çocukların ilk yöneldiği sanatlardan biri resim sanatıdır. Resim, çocukların başlangıçta kalem ya da benzeri aletlerle gelişigüzel çizimler yapabildikleri bir kendini ifade tarzıdır. Küçüklükte yapılan bu ilk çalışmalar benlik gelişimi ile orantılı olarak zaman geçtikçe gelişmektedir. Çocuklar sanat faaliyetleri yolu ile kendilerini daha iyi tanıyabilir, olumlu yönlerini keşfederken olumsuz davranışlarının istenmedik sonuçlarını erkenden terk edebilirler. Hayal gücünün en ileri düzeyde olduğu çocukluk çağında bireyin iç dünyasını kağıda dökmesi onu hayatının her döneminde hayal etme kabiliyetini kullanmaya itmektedir. Duygusal deşarj biçimi olması ve kişiliğin gelişiminde de etkili bir rol oynaması nedeniyle sanatın bir dalı olan resim uygulamalarının aileler tarafından tercih edilmesi söz konusudur (Ayaydın, 2011: 307-315).

Çok istekli ve hevesli. Evde boş zamanlarında sürekli böyle bir şeyler çiziyor. Dolayısıyla bir yatkınlığı var onu gördük. Geçen seneden beri geliyor, bu ikinci senesi çok mutlu çok keyifli, çok güzel zaman geçiriyor ve birçok şeyi de katkı ona. Burada sadece resim yapmıyorlar bence. Hocamızın misyonu, vizyonu gerçekten birçok şey katıyor. Daha bir olgun, verdiği kararların arkasında daha çok durabiliyor. Çok kararsız bir çocuktan mesela, resim çizerken bile çizip çizip siliyordu sürekli. Şurası şöyle oldu burası böyle oldu diye ama öyle oldu ki o yanlışın üzerini bile birkaç fırçayla düzelterip hemen böyle modunu toplayabiliyor. Çok sevindi. O gün de başladı ve ben hocaya bu kadar saat çocuklar sıkılmayacak mı diye sordum ama üç saatin ardından buradan alamadım. Çok keyifli zaman geçiriyorlar, oyunlar oynuyorlar, eğleniyorlar, atıştırıyorlar. Şu anki çocuklar çok şanslı. Seçenekleri fazla. Resim anlamında ben ailemle hiç öyle bir destek görmedim oysaki çok güzel çizerdim. Şimdi aileler de daha bilinçli, içinde bulunduğumuz şartlardan dolayı belki de. Çocuklarımızı daha dolu dolu yetiştirmek istiyoruz. Mutlaka bir sanatla, sporla, müzikle uğraşsınlar diye elimizden geldiğini yapmaya çalışıyoruz. Benimde vardı öyle bir kabiliyetim ama o zamanki şartlarda ailelerin yönlendirmesi az olabiliyordu. (K6)

Katılımcılar arasında kendi çocukluklarını düşündüklerinde, anne-babaların bu tip sanatsal ve kültürel faaliyetlere ya da kurslara yönlendirilme konusunda şimdiye oranla çok daha aktif olduğunu söyleyen ebeveynler olmuştur. K6 “Resim anlamında ben ailemle hiç öyle bir destek görmedim oysaki çok güzel çizerdim. Şimdi aileler de daha bilinçli, içinde bulunduğumuz şartlardan dolayı belki de. Çocuklarımızı daha dolu dolu yetiştirmek istiyoruz.” ifadeleriyle çocuğunun sanatsal yetenek anlamında başarılı olduğunu gördükçe kendinin de zamanında resim alanında başarılı olabileceğini fakat doğru yönlendirilmediği belirtmiştir.

Çocuğum resim yapmayı çok seviyordu. Bu konuda kendisini geliştirmesini istedim. Tekniklerini öğreysin, bir zevki olsun istedim. Boş zamanlarında televizyon, tablet izlemektense zamanı zevkli geçirsin istedim. Bu şekilde kaydettim. Önce çok sevindi, sonra “Ama anne tanı mıyorum orada hiç kimseyi” dedi. Gittikten sonra tabi ki sevdi. Benim kızım girdiği ortamla ilgili pek bir şey anlatmaz ama sadece o ortamdan mutlu çıkıyorsa sevdiğini anlarsın. Hocasını evde anlatırken çok sevgi dolu anlatıyor. “Biz orada sadece resim yapmıyoruz, öğretmenimiz zeka soruları soruyor” diyerek böyle bahsediyor. Ama özel olarak madalyayla geldi bir gün. Dedim “Bu nedir?”. “Bilmiyorum öğretmenin verdi” dedi Meğersem derece almış. Başka bir arkadaşımın kızı söyledi. Bu kadar bir şey anlatmayan bir çocuk. (K9)

Sanatsal ilgi ve beceri alanlarındaki yönelimleri inceleyerek farklılaştırıcı sosyal faktörlerin bireyler üzerindeki etkisini ortaya çıkaran Bourdieu, aynı veya benzer meslek gruplarına mensup ailelerin çocuklarının benzer kültürel faaliyetlere yöneldiklerini ve yaklaşık olarak eşit becerilere sahip olduğunu söylemektedir. Bu anlamda aile tarafından dolu bir kültürel sermaye ile kuşatılan çocukların sanat alanında diğer bireylere oranla daha yetkin biçimde yer aldığı söylenebilmektedir. Bourdieu’ye göre kişinin geldiği çevreye göre şekillenen sanatsal ön yatkınlıkları, ileride dahil olunacak olan kültürel ve sanatsal faaliyetlerde de sağlam bir yer edinilmesini sağlamaktadır (Bourdieu ve Passeron, 2022: 32-41). Katılımcı görüşlerine bakıldığında, K10’un çocuğunun küçüklüğünden beri her nesneyi olduğu gibi çizebildiğini ve bu yetisinin bir resim öğretmeni olan anneannesi tarafından erkenden keşfedildiğini görmekteyiz. Çocuk ebeveyni tarafından önce yetenek sınavlarına gönderilmiştir. Burada sınavda birkaç yanlış yapılması ile başvuru kuruma kabul edilmeyince ebeveyn resim kursları yoluyla çocuğun yeteneğini değerlendirmeyi uygun bulmuştur. Eğitimci bir aileden gelen ebeveynin görüşüne göre el kabiliyetleri tüm ailede mevcuttur. Görüldüğü üzere kültürel sermayenin aile bireyleri üzerinde pek çok tezahürü bulunmaktadır. Erkenden gelişmiş el becerilerinden çocuğun erken yaşta seçenekler doğrultusunda belli sanat kurumlarına yönlendirilmesine, kursa kayıt olduktan kısa süre sonra resim yarışmalarına katılmaya hak kazanmasından ebeveynin çocuğu resim sanatı ile birlikte müzik ve dans yetilerini geliştiren faaliyetlere de yönlendirmiş olmasına kadar birçok sanatsal yatkınlık desteklenerek gelecekteki toplumsal yaşantıya nitelikli bir birey yetiştirilmesi hedeflenmiştir.

Küçüklükten beri baktığı şeyleri olduğu gibi çizebiliyordu. Gördüğü veya hoşuna giden bir nesneyi alıyordu, kalemle beraber çiziyordu. İlk zamanlar pek dikkat etmemiştim buna. Annem resim öğretmeni. Annem fark etti onun yeteneğini. Onunla oynarken resimler çizmeye başladılar. İlkokul 1. Sınfa geldiğinde öğretmeni sınıfta renk tonajlamalarını çok iyi yaptığını, bu nedenle de resme özel bir yeteneği olduğunu yetenek sınavlarına sokmamız gerektiğini söyledi. Sınavlara soktuk fakat 4 yanlış yaptı bu yüzden giremedi ama kızım evde annemle resim çizmeye devam etti. Bir yerde oturduğumuzda ben Pinterest’ten herhangi bir resim açıyordum, onu olduğu gibi çiziyordu. Daha sonra kedimiz var bizim, bir gün canı sıkılmış. Kediye bakarak yüzünü çizmiş. Ben de “Bunu nerden baktın?” deyince “Kediye baktım sadece” dedi. Arkadaşımın kızı resim kursuna gidiyordu ve hocalarımız da bu konuda eğitimliydi. Arkadaşım kızıyla evde resim yaparken görmüş, “Neden göndermiyorsun?” diye bana ısrar etti. En sonunda ben de hocayla görüşüp ne yapıp yapamayacağımızı sorduk. Devam ediyor ve hemen ikinci günden bir resmi yarışmaya bile gönderildi. Kızım bu yönüyle biraz daha farklı. Görsel Sanatlara yeteneğimiz ailecek var. Onu annemden biliyorum. El kabiliyetlerimiz, motor yetilerimiz yüksektir. Çocuğumuzun müzik, dans bu tip şeylerle uğraşıyoruz. Eğitimci olanlarımız da mevcut o yüzden biz çocuğumu desteklemenin mantıklı olduğunu düşündük. Bu yola girmesini uygun gördük. (K10)

Çocukları resim kursuna gönderme fikrinin oluşumunda çevresel faktörlerin yanı sıra aileden getirilen sanatsal yönelimler vardır. K10 “El kabiliyetlerimiz, motor yetilerimiz yüksektir. Çocuğumuzun müzik, dans bu tip şeylerle uğraşıyoruz. Eğitimci olanlarımız da mevcut o yüzden biz çocuğumu desteklemenin mantıklı olduğunu düşündük” sözleriyle ailedeki pek çok kişinin sanata doğuştan yatkın olduğunu vurgulamıştır. Çocuk hoşuna giden nesneleri çizmekte ve gerçeğine yakın çalışmalar ortaya koymaktadır. Anne çocuğunun evdeki kediyi birebir çizebildiğine şahit olduğunda doğuştan gelen sanat yeteneğinin daha da ayırdına varmıştır. Bu durumu destekleyici olarak resim öğretmeni olan anneannenin ve okuldaki öğretmenin ebeveyni bilinçlendirmesi ile sanat eğitimi veren kurumlara yönelim başlamıştır. Tüm bunların yanında K10’un ifade ettiği üzere kursa yazdırma kararına son noktayı koyan durum, ebeveynin arkadaş çevresinin yönlendirmesi ve ısrarı olmuştur.

Pandemiden yeni çıkmıştık, anaokuluna da vermek istemiyordum. Ben çalışmadığım, evde olduğum için. Kurs önüme Instagram’da sponsorlu içerikten düştü. Sonra aradım. Kurs eve de yakındı. Bu da benim için cazip bir sebep oldu. Biz iki buçuk yıl oldu kursa devam ediyoruz. Zaten orada arkadaşı olduğu için istedi. Gruplar halinde alıyorlardı başta. Sonradan arkadaşlar katıldıkça “Arkadaşım olacak, gideyim, oyun oynayacağım” dedi. Anaokulu statüsü ya da kreş gibi orası. İki yıl oldu baya küçük başladık. Ben resim kursuna gitmek isterdim. Zaten bir taşrada eğitim gördük, köyde duruyorduk. Böyle bir imkân yoktu. Okul dersleriyle birlikte tamamladık eğitimimizi. Anaokulu da bizim dönemimizde yoktu, son zamanlarda başladı. Çocuğumu siteye bile tek başına çıkartamıyorum çocuğu. En azından bu kursta eğitimine katkı sağlayacak bir süreç oluyor hem de vakit dolduruyoruz. Gelişimine de katkı sağladı. Ben ilk verdiğimde resim kursundaki hocaya “Yeteneği var mı yok mu bilmiyorum ama bir yerden başlamak istiyoruz” dedim. Ama “Şu anki aşamada kesinlikle meslek olarak da edinebilir” dedi. (K12)

Kurs internet sitesi önüme düştü reklam olarak. Takip ettim. Daha sonra yaptıkları etkinlikleri hoşuma gitti. İlk aslında piyanoyla başladık. Sonra baktım oğlum resimdeki kişilere ilgi duymaya başladı. Resim dersi de aldırđım. Pişano bireyseldi, resimde bir grup çalışması vardı oraya yöneldi. Resim kursuna gitme fikrini aslında o bana söyledi. “Ben piyanoya gitmek istemiyorum resme gitmek istiyorum” dedi. Öyle olunca ilgisi madem o yönde piyanoyu bırakıp buna devam ettik. Ben de yağlı boya yaptım lisede çok uzun yıllar. O yüzden çok seviyorum. Hatta çocuğumun da isterse yağlı boyaya katılmasını, bir sonraki aşamaya geçmesini isterim. (K13)

Katılımcıların bazıları resim kursuna yazdırma fikrine sosyal medyalar aracılığıyla ısınmıştır. Sponsorlu içeriklerden karşlarına çıkan kurs reklamı onları bu fikre yönlendirmiştir. Bu konuda K13’ün belirttiğı “Kurs internet sitesi önüme düştü reklam olarak. Takip ettim. Daha sonra yaptıkları etkinlikleri hoşuma gitti. İlk aslında piyanoyla başladık. Sonra baktım oğlum resimdeki kişilere ilgi duymaya başladı. Resim dersi de aldırđım. Pişano bireyseldi, resimde bir grup çalışması vardı oraya yöneldi. Resim kursuna gitme fikrini aslında o bana söyledi” şeklindeki söylem de sosyal medyanın ebeveynler üzerindeki etkisini açığa çıkarmaktadır.

Bence artık ebeveynler daha bilinçli. Eskiden ebeveynler resim kursunu gereksiz görüp “Onu ben de yaptırırım, daha farklı bir şeye yönelsin” diye düşünüyor olabilirdi. Ayrıca bireylerin gelir durumlarından da kaynaklı da eskiden kurslara daha az gönderilmiş olabilir çünkü geliri düşük düzeyli biri “İki kurstan birini seçeceksin” der ve bu kendisinin yaptıramayacağı bir şey olur. Resimde de biz çok teorik bilgi veremeyiz ya da resim öğretmeni gibi anlatamayız ama sanki onu kendimiz verebilecekmişiz izlenimi uyanıyor insanda. Resim hocamızı izledim. Değişik bilgiler

veriyor. Ben onu öğretemem. Bence tamamen ekonomik durumla ve ebeveynlerin eğitim düzeyiyle ilgili. İnsanların çoğu çocukları bir yere gelsin istiyor. Biz çocuğumuz istediği için getiriyoruz buraya ama çok fazla ebeveyn tanıyorum çalıştığı için özel okullara verip kurslara yollayan. Çocuğun ilgisi olmadığı halde çalıştıkları için kurslara yollayan insanlar var. İnsanların artık okumadan bir şey yapamayacağını anlaşıldı. Daha fazla başarı üzerine odaklanmış bir süreç var artık. İnsanlar çocukları güzel bir yerlere gelsin güzel bir şeyler yapsın istiyorlar (K15)

Biz veliler olarak çocukta nasıl bir yetenek olduğunu fark edemiyoruz. Bunu okuldaki öğretmenlerimiz fark edip yönlendiriyor bizi. İlk kızımda öyle olmuştu. Öğretmeni fark etmişti. İnce motor gelişimi çok iyi demişti. “Kalem tutması, taşırmadan boyaması sanki yeteneği var.” demişti. Küçük çocuktaki gelişimi biz ablasından dolayı fark ettik. Çünkü evde beraber resim ve görseller yapıp kendi aralarında paylaşınca baktım ki yaşına göre o kalemi tutuşu ve bir gayret edip taşırmadan boyaması. “Beni resim kursuna getirin.” dedi. Çünkü ablası bir örnek teşkil etti. Kendisi talep etti. Çevrede çok giden olunca çocuklar çok etkileniyor bu konuda. Trabzon’da sosyallik açısından çok fazla seçeneğimiz yok bizim. Çocuğumuzu cumartesi-pazar alıp farklı yerlerde farklı etkinliklere götüremiyoruz, kurslar daha bağlayıcı oluyor. Benim yeteneğim vardı bence ama annem bende onu fark etmedi. Yani öyle bir arayışa girmedim. Ben resim yapardım lisede, abime verirdim abimin derece aldığını bilirim yani. Fakat fark edip beni yönlendirmedim. Yapmaya yapmaya artık geriledik. Biz de çocuklarımızda bunu fark edince desteklemeye çalışıyoruz. Şartlar her şeyi bağlıyor aslında bakarsanız. Geriye döndüğümüzde kaçımız gitti kursa onu düşünmek lazım. Ben mesela 40 yaşında oldum. Benim yaşıtı kaç tane arkadaşım gitmiş kursa dönüp bakıyorum. Çok az. Şu an gelişim çok fazla, farkındalık çok fazla. (K16)

Resim kurslarına olan talebin çıkış noktasındaki bir başka unsur çocukların profesyonellerle çalışma imkânını bulmasıdır. K15 “Resimde de biz çok teorik bilgi veremeyiz ya da resim öğretmeni gibi anlatamayız ama sanki onu kendimiz verebilecekmişiz izlenimi uyanıyor insanda. Resim hocamızı izledim. Değişik bilgiler veriyor. Ben onu öğretemem.” ifadesini kullanarak çocuğunun isteğinin yanında alanında uzman olan bir eğitmeni ile çalışmasının önemini vurgulamaktadır. Hemen ardından ise bazı ebeveynlerin çocuğunu isteği dışında profesyonel eğitimcilerin bulunduğu kurslara gönderdiğini belirterek bu durumun altında yatan motivasyonun toplumdaki başarı yarışında çocuğun sağlam bir konum elde etmesini sağlamak olduğunu eklemektedir. Burada Bourdieu’nün sanat alanındaki hiyerarşik yapı ve rekabet olgusuna dair tespitlerinin doğrulandığını görmekteyiz. Çocuklarını sanatsal bir alanda uzmanlaşmaya teşvik etmeyi amaçlayan veya onları bu alanda yetkin duruma getirerek ilerideki mesleki yaşamlarında ekonomik ve sosyal sermayelerinin artacağını düşünen aileler, resmi sanat kurumlarına yönelmektedir (Bourdieu, 2020).

Ben gençliğimde bu tür kurslara çok heves ediyordum, merak ediyordum. Ekonomik şartlardan dolayı gidemedik. Şimdi imkânımız oldu. Çocuğumuzun da o yönde bir eğilimi vardı. Ben de kullanmak istedim. Resimle ilgili bir eğilimi olduğu için biz söyleyince o da olumlu karşıladı. Çocuklar eğitim çağına çok genç yaşta başladığından ve o süreçte okuma-yazma değil de resme daha fazla yöneldiğinden bir eğilim olabilir. Ben lise zamanımda gitmek istedim de gidemedim ama o dönemde eğitim anlamında çok şey yoktu. Mesela köyde falan öyle bir kurs olması mümkün değil. Şimdi çocuklarımız 4 yaşından itibaren başlıyor hepsi kreşe gidiyor. (K17)

İlgisi vardı, seviyordu resim yapmayı. İsteği de vardı. Bir zaman böyle bir resim kursu nerede bulabiliriz, nasıl olur diye bakındık. Bulunca da madem ilgisi var, vakit de uydurabildik, o şekilde göndermeye karar verdik. Aslında kendisi de istiyordu. Hep de söylüyorduk bir kurs bulsak diye. Olumlu karşıladı. Çocukların oyun alanı eskiye göre azaldı. Hani sokakta oyun oynama, mahalle kültürü. Çocuk taşlarla yere bile resim çizebiliyordu. Biz çocukluğumuza yapıyorduk. Artık çocuğun hareket alanı kısıtlandı ve ebeveynler farklı arayışlar içerisine girmek zorunda kaldı. Evde olunca da apartman kültüründen dolayı aman hoplama, zıplama gibi söyleniliyor. Yapma etmeyle olmuyor yeni alternatifler sunmak gerekiyor çocuğa. (K19)

Çocuğumuzu sanata çok meraklı yetiştirdik. Çok kendisi de seviyor, kursa severek gidiyor Ailelerin daha bilinçli olduklarını düşünüyorum ve çocukların yetenekleri doğrultusunda aileler artık doğru yönlendirebiliyorlar. (K21)

K17'in "Ben gençliğimde bu tür kurslara çok heves ediyordum, merak ediyordum. Ekonomik şartlardan dolayı gidemedik. Şimdi imkânımız oldu. Çocuğumuzun da o yönde bir eğilimi vardı. Ben de kullanmak istedim." ifadeleri incelendiğinde ebeveynin kendi çocukluk döneminde sanata ilgi ve merakının olmasına rağmen ailesinin ekonomik sermayesinin yetersizliği nedeniyle kurslara katılım sağlayamadığını görmekteyiz. Katılımcı zamanında elde edemediği kültürel sermaye birikimini kendi ailesini kurduktan ve kendi mesleğini edindikten sonra çocuğunun kazanmasını istemektedir. Böylece ebeveynin ekonomik sermayesini sanat kurslarına yatırarak çocuğunun kültürel sermayesine artı kattığını tespit etmekteyiz.

Çocukların yetişme sürecinde her tür bilgiyi sünger gibi çektikleri ve içselleştirdikleri düşünüldüğünde okullarda uyulanan programlarda matematik, geometri, fen gibi beynin sol lobuna yönelik derslerin çoğunlukta olduğu fakat resim, müzik gibi beynin sağ lobuna hitap eden derslerin üzerine yeteri kadar gidilmediği gözlemlenmektedir. Okul programlarında sanat dersleri zorunlu olsa da ders saatleri kültürlü bireyler yetiştirme ideali ele alındığında yeterli olmamaktadır (Buyurgan ve Buyurgan, 2020: 3). Bunun sonucunda ebeveynler alternatif arayışlara girmektedirler. Resim kurslarına katılım kararı alma sürecinde ebeveynler öncelikle çocuklarının evdeki boyama, yapıştırma, kalem tutma becerileri gibi ince motor becerilerini gözlemlemişlerdir. Bunun sonucunda çocuğun resme yeteneğinin olduğunu düşünerek çeşitli kurs öğretmenleriyle veya resim alanında meslek sahibi olan tanıdıklar aracılığıyla çocuğun yeteneğini onaylatmışlardır. Bu noktada ebeveynler okulda verilen sanat eğitiminin, resim yapma konusunda küçük yaştan itibaren oldukça hevesli olan çocuklarına yetmediğini düşünmektedirler. K18 "Okullarda olan eğitimler yeterli gelmiyor bu nesil çocuklarına o nedenle resim kursuna başladık Resmi seviyor. Evde de zaten sürekli yapıyordu, ilgisi olduğu bir alandı" cümlelerini kurarak sanat kurslarının ek eğitim işlevi üzerinde durmaktadır.

Küçük yaştan beri özellikle boyama-çizme konusunda çok istekliydi. Daha sonradan da fark ettik ki az çok biraz yeteneği var. Eğitimci sayesinde daha iyi olabileceğini düşündük onun için verdik kursa. Şu an ki çağımızda çocukların sosyalleşme imkânı da çok yok. Anneyle babayla bir yerlere gidiyorlar. Onların gözetiminde oluyor ama kendi başına bir şey yapmak, kendini ifade etmek, duygu-düşüncelerini aktarması açısından çok iyi oluyor. Ebeveynler çevreden korkuyor, çocuklarını dışarı rahat bırakamıyorlar. Kendi gözetimlerinde kurslara götürüyorlar. Müzik kursu, resim kursu futbol kursu olsun. Ben zamanında böyle bir kursa gitme imkanına sahip olsaydım mutlu olurum. Öğretmenliğimin dışında kendimi mutlu edebilecek, duygu-düşüncelerimi aktarabileceğim bir sanat etkinliğimin olmasını ben de isterdim. (K23)

Çocuğa bir sosyal aktivite yaratmak istiyoruz. İlkokula başlamadan önce sosyalleşmesi, motor hareketlerinin gelişmesi, özgünlüğünü yansıtmaya becerisi kazandırıyor. Bunları geçtim spora da gidiyor. Jimnastiğe gidiyor, yüzmeye gidiyor, piyanoya başladık. Hepsine bir anda başlamadık geliştirdikçe diğerleri. İlkokul öncesi bir hazırlık olsun istedik. Evlerde sıkılıyor çocuklar. Okullarda olan eğitimler yeterli gelmiyor bu nesil çocuklarına o nedenle resim kursuna başladık Resmi seviyor. Evde de zaten sürekli yapıyordu, ilgisi olduğu bir alandı. Heyecanlandı ama o evdeki gibi bir ortam evdeki gibi bir rahatlık düşündü. "Ben kendi resimlerimi yapmak istiyorum

orda, öğretmenimin istediğini yapıyorum.” dedim ki “Kendi istediğini evde yaparsın. Öğretmenin dediğini yaparsan da geliştirirsin.” Razı geldi ve en çok severek geldiği yer oldu. Yüzmede hem efor sarf ediyor hem başta tedirgin oldu büyük bir havuz ya da işte jimnastikte yoruluyor kaslar acıyor. O nedenle onlara çok hevesli gitmemişti bir ağlama krizimiz vardı ama resimde bu olmadı. Şimdi piyanoya başladığı için bir şey diyemeyeceğim ama en hevesli oldu alan resim. Başarı sadece matematik çözmeyle oluyor gibi. Sosyalleşme ya da sanatsal becerilerimizi geliştirmek lüzumsuz şeylermiş gibi. Olmasa da olur ama matematik çok önemliymiş gibi bir yaklaşım vardı bizde. Benim sosyal bir yapım vardı bu ortamla ilgim fazlaydı, yetenek de vardı. “Derslerini yap ya da işte sınavların bitsin üniversitede yaparsın” gibi yaklaşımlar olmuştu. Biraz da onun etkisi var sanırım yönlendirmede. Kuralları daha az olan bir şey resim. Bir terapi gibi. (K18)

Bourdieu’nün çizdiği teorik çerçeve kapsamında ebeveyn uygulamaları ve çocuğun eğitim yaşantısı arasındaki ilişkinin incelenmesi sonucunda ailesel sermayenin ekonomik, sosyal ve kültürel bakımdan oldukça fazla rol oynadığı gözlemlenmiştir. K18’in belirttiği üzere çocuk belli zaman aralıkları ile jimnastik kursuna, yüzmeye ve piyano kursuna gitmiş, bunun yanında resim kursuna da yazılmıştır. Bu anlamda ailenin ekonomik sermayesinin çocuğu birçok özel kursa ve etkinliğe gönderebilme anlamında yeterli olduğu ve bu etkinliklere katılımda kendi tercihlerinden ziyade çocuğun isteklerine göre şekillendikleri görülmüştür. Ayrıca K18’in “İlkokul öncesi hazırlık olsun istedik” ve “İlkokula başlamadan önce sosyalleşmesi, motor hareketlerinin gelişmesi, özgünlüğünü yansıtmaya becerisi kazandırıyor” ifadeleriyle çocuğun eğitimsel ve kültürel anlamda da yetkinleşmesinin önünü açmaya çalıştıkları tespit edilmiştir. Burada orta sınıf ebeveynlerin sağladığı kültürel sermayenin çocuğun gelişimi için seferber edilmesi durumu ile karşı karşıyayız.

Türkiye’deki örgün eğitim sisteminde Görsel Sanatlar dersinin kazanımları toplumun ihtiyaçları ve bireyin yetenekleri doğrultusunda yapılandırılmıştır. Sanat eğitimi güzel resim yaptırabilmenin ötesinde öğrencilere yaratıcı fikirler üretebilme, yorum yapabilme, problem çözebilme ve değerlendirme yapabilme gibi üst düzey düşünme becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır. Fakat öğretim programlarında teorik olarak faydalı gözükken Görsel Sanatlar dersi, sınıf ortamının yetersizlikleri, sosyo-kültürel çevre ve öğretmen kadrosundaki yetersizlikleri nedeniyle istenilen düzeyde gerçekleşmemektedir (Akkurt ve Boratav, 2018: 59-60). Bu anlamda çocuklarının resim kabiliyetlerinin bulunduğunu düşünen ebeveynler, okullardaki eğitimin çocuklarının sanat alanındaki kapasitelerini ortaya çıkarmada yetersiz kaldığını düşünmektedirler. Böylece ek olarak sanat kurslarına yönelmeyi tercih etmişlerdir.

Bir başka önemli unsur okul öncesi hazırlık aşamasıdır. Ebeveynler çocuğun ilköğretim sürecine başlamadan önce belli niteliklerle donatılması gerektiğini düşünmektedir. Ebeveynler kendi çocukluk yaşantılarının yoksunluklarla dolu olmasından dolayı çocuklarının kurslar yoluyla edinebilecekleri avantajların farkına daha net şekilde varmaktadırlar. K23 “Ben zamanında böyle bir kursa gitme imkânına sahip olsaydım mutlu olurum. Öğretmenliğimin dışında kendimi mutlu edebilecek, duygu-düşüncelerimi aktarabileceğim bir sanat etkinliğimin olmasını ben de isterdim” ifadeleriyle gerek sosyal alanda olsun gerekse kültürel alanda olsun belli avantajlara sahip olmanın

önemini belirtmişlerdir. Yapılan görüşmelerden hareketle çocukları resim kursuna göndermeye dair karar alma sürecinde ebeveynlerin toplumsal yaşantıdaki deneyimlerinin önemli bir yer tuttuğu söylenebilir.

Bu bağlamda ebeveynlerin deneyimleri ve eğitim sistemi hakkında edindikleri önemli bilgiler çocuklarını avantajlı kılabilecek hale getirecek, maddi araçlar, sosyal bağlantılar ve statü anlamında daha etkin olmalarını sağlayacaktır. Ayrıca orta sınıf ailelerde çocuğun topluma kazandırılması yönünde okulun sorumluluğu altında olan alanlarda önceden hazırlık yapılması gerektiğini düşünülmektedir. Okulun dolduramadığı noktaları ebeveynlerin dışarıdan eğitim ile hizmet sunan kurumlardan satın almaya yönelmeleri söz konusudur. Bourdieu kültürel sermaye kavramının üç biçimi olarak somutlaşmış, nesneleşmiş ve kurumsallaşmış şeklindeki tanımlamalarında var olan bu çeşitliliği “bilgi semayesi” olarak adlandırmış ve ebeveynlerin eğitim alanında edindiği bilgilerin çocukları yönlendirmedeki etkisinin önemini vurgulamıştır. Bireyin kalıcı ilişkiler ağına, yani çoğu durumda kurumsallaşmış karşılıklı tanınmalara sahip olması sayesinde elde ettiği güçlerin toplamı anlamındaki bu epistemolojik avantaj, ebeveynlerin davranış biçimlerini ve tercihlerin yönünü tayin etmektedir (Bourdieu ve Wacquant, 2014: 108-109).

3.3. Resim Kursundan Beklentiler ve Hedefler

Resim kurslarında sanata dair teknik bilgi ve yetinin yanında sosyalleşme imkânı sunan bir kurum olmasıyla da çocukları eğitmektedir. Bunun yanında kurslar boş zamanları kaliteli geçirme yönünde katkı sağlamaktadır. Ebeveynlerin çocuklarının resim kurslarına ne tür beklentiler ile yazdırdıklarına baktığımızda bir kısmı sanatsal beceri gelişimini, bir kısmı sosyalleşme yetisini geliştirdiğini, bir kısmı da ileriye dönük olarak hayatlarında onlara avantaj sağlayacaklarını vurgulamıştır. Katılımcılardan çocuklarını resim kursu ile birlikte başka kurslara verenlerin sayısı da azımsanmayacak derecededir.

Ben daha çok hayal gücünü geliştirecek nitelikte olduğunu düşündüm, o yüzden vermeye karar verdim. Bir de sosyal ortam olarak da çok uygun bulduk sosyalleşmesi adına. Yaratıcı düşünmesini geliştirmek adına da çok katkı sağlayacağını düşündüm. Hem kas becerilerini de geliştirmesi için. Hayal gücü gelişti, sosyal becerileri, arkadaşlıkları gelişti. Mesela ilk başta tek boyutlu resimler çiziyordu, kursa gidip kursta hocası çizdiği resimleri gösterince şaşırdım. Gölgeleme yapıyor resimlerde mesela. Önceden yapmazdı. Uzman tarafından yönlendirilip çizilince başka oluyor. Onun için çizimleri, hayal gücü, orada yansıttığı şeyler benim çok hoşuma gitti. Hocalarına ve büyük ablalara söyleyince “Bunu yapabilir miyim?” diye sosyal açıdan biraz daha bağımsız olmaya itti çocuğumu. (K22)

Kursta resimden ziyade resimle birlikte görsel oyunlar da çok oynatılıyordu. Zeka oyunları, resimleri tamamlama... Ben istediğim verimi aldığımı düşünüyorum oradan. Kendimde gördüğüm eksikliklerim onlarda yok artık. Kendimi hiç ifade edemiyordum. Onların hepsini çocuklarımla tamamladığını düşünüyorum. Sosyalleştirdi onları. Kazandıkları ödüller onların özgüvenlerini yükseltti. Çok hoşlarına gitti bu durum. Herkesin önünde o ödülü alabilmek çok hoşlarına gitmişti. İyi ki göndermişim diyorum. Resim kursu eleştirel düşünce kazandırdı onlara. Gördükleri şeyi eleştirebiliyorlar. Şu renk şuraya uymadı veya bazen bulunduğu yerde kendinden küçük sınıflarda olan ya da yakınlarına bu konuda bilgi verebiliyorlar “Şurayı şöyle boyayabilirsin, şöyle bir resim

çizebilirsin.” diye yardımcı oldular. Sosyalleşmesi, çevresini geliştirmesi açısından çok şey kazandırdı. (K20)

Şu an için mutlu orada, hani mutlu olması, mutlu olduğu şeyi yapması daha çok isteğim ve düşüncem. Mutlaka sonunda yeni teknikler öğrenmesi ya da yeni arkadaşlıklar edinmesi, farklı bir sosyal çevreye girme de var. Sosyal olarak da faydası olacaktır. Ama daha çok mutlu olması, ilgi alanında olan bir şeyle ilgilenmesi. (K19)

Öncelikle bir şeyler yapabildiğini görmesi için özgüven kazanması. Sosyalleşmesi, çünkü grup halinde çalışıyorlar. Paylaşma, kurs bittiğinde birlikte bir şeyler yapabilmeyi, birlikte çalışabilmeyi öğrenmiş olmasını isterim. En çok oyun oynarken bir şeyleri çözebildiğinde onları anlatıyor. Oyunlar kuruyorlar, işte “Bugün beraber şu oyunları kurduk. Ben yaptım, başardım” ya da “Arkadaşımla şunu yaptık” gibi şeyleri anlatıyor. (K5)

Ebeveynlerin çocuklarını resim kurslarına gönderme sebepleri çeşitlense de çocukların sosyalleşmesine katkıda bulunması üzerinde fazlaca durulmaktadır. Bourdieu, sınıf rekabeti içerisinde olan bireyin toplumsal alandaki konumunu güvence altına alma amacıyla sosyal sermayesini arttırmaya yönelik çabalarından bahsetmektedir. Ekonomik sermaye ve kültürel sermayenin hacmi ve miktarı, insan ilişkilerinin genişlemesi, bireyin kendini ifade etme yetisi kazanılması, dernekler ve gruplarda faaliyet göstermek gibi sosyal sermaye unsurlarıyla bağlı olarak artmaktadır. Sosyal ağlar toplumda sürekli olarak yenilenmekte ve üretilmektedir. Günümüzde bireylerin elde ettikleri statüyü sürdürebilmesi, sosyal sermayesinin miktarına bağlıdır. Bunun yanında Bourdieu var olan sosyal ağların ve ilişkilerin toplumda üst seviyeye ulaşmak için kullanılan bir unsur olduğunu söylemektedir (Özpınar vd., 2016: 172-175). Yukarıdaki katılımcı ifadelerinden anlaşılacağı üzere birçok ebeveynin üzerinde durduğu konu resim kurslarının çocuğun sosyalleşme becerilerini geliştirmesidir.

Örgün ve yaygın eğitim kurumlarında verilen genel öğretim etkinliklerinin yöntem ve kavramları pek çok biçimde gerçekleştirilmekte olup sanat öğretiminin öğrenme süreçlerinden bariz şekilde farklılaşmaktadır. Sanat öğretimini diğer öğretim biçimlerinden ayıran en temel özelliklerden biri küçük gruplar halinde bir amaç doğrultusunda gerçekleştirilmesidir. Öğrenciler işbirlikçi öğrenme yöntemi ile sınıfta kümeler oluşturarak sanat etkinliklerini uygulamaktadırlar. Bu süreçte bireyler arasındaki iletişim yetenekleri ve sosyal becerilerin kullanımı üst seviyeye ulaşmaktadır. İşbirlikli öğrenme yöntemi, kişinin bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanlarda gelişimini desteklemekte ve özgüvenini, olaylara olan tutumunu ve kişilerarası iletişim becerilerini iyileştirmektedir. Gerek sanat öğretmeni gerekse öğrenciler odaklanılan ders programı kapsamında yaratıcılıklarını kullanarak kendi bireyselliklerini ön plana çıkarmaktadırlar. Dolayısıyla sanat eğitimi sosyal paylaşımın ve etkileşimin aktif olduğu bir süreçtir. Sanat eğitimi sırasında öğrencilerin kendini ifade yetisi ve özgüveni artmaktadır (Artut, 2004: 88-89; Kurtuluş, 2001: 204-205).

K5’in “Sosyalleşmesi, çünkü grup halinde çalışıyorlar. Paylaşma, kurs bittiğinde birlikte bir şeyler yapabilmeyi, birlikte çalışabilmeyi öğrenmiş olmasını isterim.” sözlerinden de anlaşıldığı gibi ebeveyn çocuğunun sosyalleşme yolu ile grup halinde çalışma yetisini kazanmasını istediğini

vurgulamaktadır. Grup halinde çalışma yetisinin toplumsal yaşamın, özellikle de iş hayatının, ayrılmaz bir parçası olması nedeniyle ebeveynin resim kursuna giden çocuğunun sanat eğitimi aldığı süreçte bu tip bir beklentisi olması doğal gözükmetedir. Böylece çocuk ileride yer alacağı toplumsal mücadele ortamında sosyal yetilerini birer strateji olarak kullanabilecektir.

Kendini ilerleteceğini düşünüyorum. Mesela çizim üzerine farklı bir şeyler yapabilecek. Veya mutlu olduğunu görüyoruz. Kursa gelince mutlu, resim yapmayı da sevdiğinden ileride bir şey olmasa bile bugün mutlu olması için yolluyoruz biz onu. (K15)

Yeteneğini ilerletebilir. Yeteneği olduğunu düşünüyorum çünkü ben hiçbir şekilde bir şey öğretmedim. Bakarak ve internetten resimler açarak kendi kendine yapmaya çalışıyor. Seviyor yani. Bir de arkadaş çevresi de etkin. Bir de hobi olarak da, evde durmaktansa neye ilgisi varsa ona gitsin. (K14)

Biz çok küçük yaşta eline kalem verdik. İnce motor becerileri gelişsin diye. Sürekli çizgiler çiziyordu, bir şeyler yapıyordu ama profesyonel elde ve gözden görülmesi çok daha farklıymış. Hep konu konu gidiyorlar. Burada konu konu gidiyorlar. Sadece geldik, resim yaptık, ev çizdik değil bir sürü sanatçılar tanıldılar. Van Gogh'tan Frida'ya, Chaplin ve Barış Manço. Benim bilmediğim sanatçıları da tanıdık. Profesyonel malzemelerde çalışılıyor. Aslında etkinlik olarak değil de kurs olarak vermişim. Renkleri çok güzel tanıdı. Sanatçıları çok güzel tanıdı. Bir beklentim yoktu ilk verdiğimde. Ben sadece dediğim gibi vakit dolduralım süreç geçsin biraz kaynaşsın arkadaşlarıyla öyle istemiştik ama şu an tabi meslek olabilir, hobi olarak gayet profesyonel bir şekilde devam edebilir. Bizim öğretmenimiz çok anaç. Bizi buraya en çok bağlayan da o oldu. Öğretmeniyle olan diyaloglarını sürekli anlatıyor. Hem oyun oynuyorlar hem resim yapıyorlar. Öğretmeniyle farklı bir bağı var. (K12)

Resim kurslarından beklentileri irdeleyen soru K12'ye yöneltildiğinde kendisi sanat kursunun çocuğunun ince motor becerilerinin gelişimine katkı sağlaması isteği içerisinde olduğunu belirtmiştir. Fakat süreçte bu psikomotor becerilerin yanında renkleri ayırt edebilmesinin, belli popüler sanatçıları tanımasının ve çocuğunun profesyonel bir ortamda, programlı çalışmasının kendisini memnun ettiğini belirtmiştir. Kurstaki sosyal ortamda öğretmenin sevildiğini ve ders süresinde oyun odaklı zamanların da çocuğuna katkı sağladığını vurgulamıştır. Bu anlamda resim kursunun ebeveynin fiziksel gelişim beklentisinin yanı sıra sosyal ve bilgi birikimi anlamında da birçok katkısı bulunduğu gözlemlenmiştir. Çocuğun fiziksel yeti, sosyal gelişim ve sanatsal birikim edinmesi bakımından çeşitli niteliklere sahip olması onun kültürel sermayesine katkı sağlamaktadır.

Çok somut bir beklentim yok çocuk ruhunu yansıtsın. Şunu diyoruz bazen “Spora gitsin, enerjisini boşaltsın buraya gelince de yaşadığı duygusal yoğunluğu kağıda döksün” Çok somut bir beklentim yok ama tabi ki geliştirmesini isteriz. İlerleyen zamanda beceri ve merakı devam ederse bu alanda meslek de edinebilir o artık o saatten sonra onun bileceği bir iş ama benim çok bir beklentim yok. (K17)

Özellikle kazandırmasını istediğim şey psikolojik. Yeteneğinden ziyade tamamen kafa rahatlığı, o haftanın okul stresi, yorgunluğunu atması. Şunu da isterim, bir yeteneği varsa geliştirsin. İleride Güzel Sanatlar Bölümü okumak isterse çok büyük katkısı olacağını düşünüyorum. (K7)

Hedef beklentim açıkçası iki çocuğumda da olmadı benim. Kendisi hobi olarak mı devam etmek ister yoksa bu yolda nasıl desem yarın bugün resim öğretmenliği, ressam mı olur o kendi tercihi. İlerdeki zamanlara geldiklerinde kendi yollarını kendileri seçecekler ama kursun gelişime katkısı çok fazla. Sosyal gelişimini de. Şu an biz dönüt olarak bunu kreşte de çok alıyoruz. Sanatsal faaliyetleri arkadaşlarından daha önce bitirip öğretmenine yardımcı oluyor. Destek oluyor

arkadaşlarına. Belki sevdiliyor da. Geçen bir kafeye gittik, Frida Kahlo'yu tanıdı, Van Gogh'u tanıdı. "Biz bunları görmüştük" dedi. (K16)

Hem sosyallik hem de özgüven kazandırmasını umuyorum. Bir şeyleri başarabiliyor olmanın getireceği özgüveni kazansın. Özgüveni daha çok arttı. Okulda öğretmeni bile ona resim kursunun iyi geldiğini söyledi. Daha çekingendi Şimdi daha iyi. Aynı şekilde devam etmesini umuyorum. Sadece bu aralar gelmek istemiyor. Hani biraz daha motive edici şeyler olsa daha iyi olur. (K2)

Farklı ortamlara girmiş olacak. Sosyalleşmesine her şeyden önce destek olmuş olacak. Gitmiş olduğu resim kursu rastgele bir resim kursu değil. Orada zihinsel gelişim için de destekleyen bir hocamız var. Onun yardımcıları var. Bilmecelerle bulmacalarla... Bulmaca gibi bir şey vardı. Onu çözdüğü için Veysel Hoca çocuğuma bir para vermişti. Ona çok uzun süre sahip çıktı. Başına bir şey gelmesin diye çok uğraştı sonrasında tekrar ona vermiş. Ödül gibi bir şeydi ama kim başarırsa ona giden bir paraydı. Kalıcı değildi. Atölyede zekâsal gelişimlerini destekledikleri için bunu pekiştirmek amacıyla verilmiş bir ödüldü. Biz gittiğimizde bile keyif aldığımız bir ortam var. Yılbaşında günün anlam ve önemini yaşatmaya çalışılan bir ortam var. Güzel bir ortam var. Sosyalleşmesi ve yeteneği açısından faydalı olacağını düşünüyorum. "Arkadaşlarım resim yapmamı beğeniyorlar ve beni takdir ediyorlar" demişti. Resim gelişimine etkisi olmuş olabilir. Resim yoluyla kendini ifade etme daha gelişmiş olabilir (K11)

Ebeveynlerin bazıları yüksek hedeflerinin olmadığını, resim kurslarından beklentilerinin kaliteli boş vakit geçirmek, psikolojik olarak rahatlamak, yetenekleri ilerletmek gibi unsurlar olduğunu vurgulamıştır. Bunun yanında K8 "Hedef olarak mesela öğretmene sorduğum zaman "Serbest çalışmayı seviyor, çok güzel mimar mühendis olur" dedi. Ayrıca daha fazla arkadaşı oluyor, daha farklı insanlar görüyor, daha farklı ortamlara giriyor. Yarışmalara gidiyor" ifadeleriyle, kurs öğretmenin tespit ve desteğiyle çocuğun meslek seçiminde resim kursuna katılımın yönlendirici bir unsur olarak yer alabileceği düşüncesini ortaya çıkarmaktadır.

Görsel Sanatlara yeteneğimiz ailecek var. El kabiliyetlerimiz, motor yetilerimiz yüksektir. Müzik, dans bu tip şeylerle uğraşıyoruz. Eğitimci olanlarımız da mevcut o yüzden biz çocuğumuzu desteklemenin mantıklı olduğunu düşündük. Bu yola girmesini uygun gördük. Bulundukları ortamı incelediğimde çocuğumun grupla birlikte çalışma yeteneğinin daha fazla arttığını görüyorum. Arkadaşlarıyla beraber iletişiminin daha iyi olduğunu görüyorum. Mesela oraya seversen gitmesinin birçok nedeni olduğunu farkındayım. Yemek yemesi grup içerisinde çok değişti ki hiç sevmez, beğenmez. Orada evde yemediği her şeyi yiyor. Orada daha mutlu, kendini ifade edebiliyor. Ayrıca renk skalasındaki değişikliği gördüm. Renkleri kullanma becerisinde öğretmenlerin yönlendirdiğine eminim. Bu konuda mesela boyama yaparken çok uzun boyardı anasınıfında. Öğretmeni bana derdi ki "Boyayı bitirmeden masadan kalkmıyor. Çok uzun sürede hiç taşırmadan ve renkleri o kadar güzel kullanarak boyuyor ki" dedi. Bunu çok uzun süre önce söylemişti ana sınıfı öğretmeni, ileriki senede 1. Sınıf öğretmenin de bunu fark etmiş olması, annemin fark etmiş olması ailedeki diğer çizim yapan yetenlerimizde de olması. Birçok şey etken oldu. Fotoğraflar veya da bazı görseller veriyorlar ve diyorlar ki "Bir vazoda bir çiçek çiz." Kızım bunu yarı hayali yarı gerçek çiziyor. Mesela odanın içerisindeki fincanı büyütüp vazoya yapmış. Kendince onu değiştirip çizmiş. Bunu çok yapmıyordu, olanı çiziyordu. Renklendirmiyordu, karakalem çiziyordu. Şimdi daha çok renklendirmek istiyor. (K10)

Sosyalleşecek her şeyden önce. Farklı bir ortam görecek. Sonuçta her girdiğimiz ortamda karşılaştığımız sorunlar farklıdır, insanlar farklıdır. Tabii ki bunlarla ilgili bir kazanım sağlayacak. Veya resimle ilgili iyi eğitim almış bir hocadan eğitim almak avantajına olacaktır ve bunların hepsini de karşıladığını düşünüyorum şu anda. (K9)

Hedef olarak mesela öğretmene sorduğum zaman "Serbest çalışmayı seviyor, çok güzel mimar mühendis olur" dedi. Ayrıca daha fazla arkadaşı oluyor, daha farklı insanlar görüyor, daha farklı ortamlara giriyor. Yarışmalara gidiyor, yurtdışına gitme imkanları oluyor onların. Mesela bir

defteri vardır evde, onu bitirdi. Başka aldık ona da aynı şekilde yüzler, dudaklar, elbise tasarımlar yapıyor. Bir de halamın oğlu çizgi film yapar. Ona ne deniliyordu. Animasyon. Kızımın resmini gördü. “Sen meyve çiz, ben canlandırırım” dedi. Kızım meyve çizdi ona attı halamın oğlu da onları uyarlar. Mesela mantar evler yapıyor. (K8)

Frida Kahlo’yu bile biliyor. Sokakta yürürken birden dedi ki “Anne bak Frida”. Ben de dedim ki “Frida kim?” “Bak diyor duvara resmini yapmışlar görmüyor musun?” ama ben fark etmiyorum çünkü sanatçıyı tanımıyorum. İsmen duymuşumdur belki ama özdeşleştiremedim. “Hani tren kazası geçirmiş” diyor ve anlatıyor Kültürel anlamda verilenleri almış. (K18)

Resim kurslarına yönelik çeşitli beklentiler sunulmakla beraber bazı katılımcılar resim kursunun şaşırtıcı ölçüde kültürel katkısı olduğundan bahsetmiştir. Kültürel sermaye edinme bağlamında resim kurslarının etkisini K18 “Frida Kahlo’yu bile biliyor. Sokakta yürürken birden dedi ki “Anne bak Frida”. Ben de dedim ki “Frida kim?”. “Bak diyor duvara resmini yapmışlar görmüyor musun?” dedi ama ben fark etmiyorum çünkü sanatçıyı tanımıyorum” ifadeleriyle dile getirmiştir. Böylece resim kursuna gitmeye başladıktan sonra tanınmış sanatçılar hakkında bilgi sahibi olan çocuğunun kültürel sermayesinin hacminin büyüdüğü doğrultusunda bilgiler aktarmıştır.

Çevredeki resimleri de görerek ilerlemesini, o ortamda bulunup hem çizim hem de renk olarak ilerlemesini bekliyorum. Yetenek anlamında kendini geliştireceğini düşünüyorum. Evde yaptığı resimlerde daha belirgin çiziyor. (K1)

Çok büyük hedefleri olan bir şey değildi. Keyif aldığı için aslında. Bunu evde keyifle yapıyor daha profesyonel anlamda da yapsın diyerek, destek alsın, teknik olarak da kendini geliştirsın diye. Kendi çok istediği için aslında. Şu anda kendisi resim öğretmeni olabilirim diyor, mimar olabilirim diyor şimdiden. Diğer çocuğum 16 yaşında ve hala bir meslek hedefi yok ama 10 yaşına girecek olan kızım mimar olabilirim, öğretmen olabilirim diyor. Gerçekten burada sadece resim yapmıyorlar bence. Hocamızın misyonu, vizyonu katıyor. Gerçekten birçok şey katıyor. Çocuğum daha bir olgun. Verdiği kararların arkasında daha çok durabiliyor. Çok kararsız bir çocuktuk mesela, resim çizerken bile çizip çizip siliyordu sürekli. Şurası şöyle oldu burası böyle oldu diye ama öyle oldu ki o yanlışın üzerini bile birkaç fırça ile düzeltip hemen böyle modunu toplayabiliyor. (K6)

Resim becerisini geliştirmesini, yeteneğinin ortaya çıkmasını istiyorum. Bir de burada sosyallik de çok önemli. Sadece resim değil sosyal anlamda da çocuklara bir şeyler katıyor burası onu da gözlemliyorum. Ben sosyal medya üzerinden de takip ediyorum sürekli. En çok aslında beni çeken şeylerden biri buydu. Evet resim çok önemli ama ekstra bunun olması da çok değerli. (K4)

Genel olarak değerlendirildiğinde ebeveynlerin resim kurslarından beklentilerinin başta oldukça az olduğu görülmüştür. Katılımcılar kursun başlangıcında çocuklarının resim aktivitesi aracılığı ile sosyalleşmesi, vakit doldurması, resim teknikleri anlamında gelişmesi ve bir hobi edinmiş olması beklentileri içerisinde iken ilerleyen süreçte çocuğun psikolojik sağlığına olan katkılarını gözlemlemişler, sanat tarihi bilgileri edindiğini anlamışlar ve özgüvenlerinde belirgin bir artış yaşadığını deneyimlemişlerdir. Bunun yanı sıra ebeveynler çocuğun kurstaki sanat uğraşının gelecekte bir meslek seçeneğine dönüşebilme olasılığını gündeme getirmeye başlamışlardır.

3.4. Kültürel Sermaye Kazanmanın Akademik Başarıya Olan Etkisi

Katılımlara resim kurslarının çocuklarının akademik başarılarına katkıları sorulduğunda çoğunlukla resim yarışmalarına katılımları, okul projelerindeki görsel öğeleri başarıyla yapmaları ve kursların özgüven kazandırmasının bir sonucu olarak akademik başarılarını etkileyecekleri yönünde yanıtlar vermişlerdir. Ebeveynler kültürel sermayenin farklı boyutlarına vurgu yapmışlardır. Bunlar kursta ve okuldaki resim yarışmalarına katılım sağlama yoluyla edinilen ödüller, sanatsal yetiler ve bilgiler edinmenin katkıları, kendini ifade ve disiplin oluşturma anlamında bireysel gelişim gösterme ve okul ödevleri, projeleri kapsamındaki akademik başarı olarak dört kategoride incelenebilir.

Üniversitede en çok zorlandığım ders resim dersiydi. Sınıf Öğretmeni'ni okurken o yüzden çocuklarımın daha yeterli olmalarını istedim. Şu anda kızım Fen Lisesi'ne gidiyor, ödevlerini o kadar iyi hazırlıyorlar ki ve onla ilgili o kadar güzel görseller çiziyorlar. Ben hiç yapamadım bunu ve onların yapmasını istedim. Hazırladıkları performans ödevlerinde mesela hücrenin yapısını çizerken o kadar detaylı ve güzel çiziyor ki onu. Ya da matematik dersinde olsun çizdikleri harika. Çizim yetenekleri farklı bakış açıları geliştirdi onlarda. Düşüncelerini farklı şekilde ifade etme yeteneği kazandılar. Bir de diğer okulda, ortaokula gittikleri zaman da, kursu bıraktık akademik derslere yönelince, mesela okul içerisinde bu yönde de onore ettiler. Kazandıkları ödüller onlara çok iyi geldi. Lisede de resim dersini seçtiler hani ek olarak (K20)

Katılımcılara resim kursunun çocuklarının akademik başarısına olan etkisi hakkındaki gözlemleri sorulduğunda akademik başarı kavramını öncelikle sınavlar olarak ele almışlardır. Bir kısmı çocuklarının okuma-yazmayı yeni söktüğünü belirterek bunu halihazırda gözlemleyemeyeceklerini söylemişlerdir. Sınav tarzı ölçme biçimlerinden ziyade akademik başarının kapsamı içerisinde yer alan okul projeleri, yarışmalar, resmi bayramlarda gösterilen performanslar vb. diğer unsurlar sıralandığında bunlara yönelik gelişmeleri sıralamışlardır. Bu anlamda sınav tarzı ölçme biçimlerinden ziyade çocuğun yaratıcı düşüncesi ve özgün bakış açısıyla şekillendirebileceği ödevler, projelerde ön plana çıkmaktadır.

Kesinlikle olumlu yönde kesinlikle. Bakış açısı olarak daha yaratıcı daha çözüm odaklı. Resim yarışmasına katıldı okulumuzda ve ondan bir ödül kazandı. Hediyesini de aldı çok mutlu oldu. (K21)

Ben Çoklu Zeka Kuramı'na inanan bir insanım. Çocuğun müzik becerisi, resim becerisi, yani sanatsal faaliyetlerle ilgilenmesinin çocuğun zekasını çok yönlü etkilediğini düşünüyorum. Bir Fen Dersi projesi yaptık. Bisikletin icadından başlayan aşamaları kendisi çıkardı. Küçük bir maket bisikleti onunla beraber tasarladık. Akademide başarılı olan çocuk müzikte de başarılı olur, resimde de. Bunlar birbirini destekleyecek kavramlar. Sporla ilgilenmek, tenis vb. tarz faaliyetler akademik başarısını da etkiliyor. İkisi birlikte yürütülebilecek faaliyet olarak görüyorum. Resim yarışmasına katıldı ama şöyle ben çok ilgilenemediğim için orada bir sonuç alamadı. (K22)

Olumlu olduğunu düşünüyorum. Önceden sınıfından daha sessiz olan, çok kendini ifade etmede sıkıntı yaşayan çocuğumuz vardı. Ama biz daha önce Drama düşünüyorduk ama kendi yeteneğini de fark edince resim kursuna gönderdik ama onun da etkisini gördük. Şu an zaten Okuma Bayramı var. Okuma Bayramı'na hazırlanıyor. (K23)

Resimlerini yurtdışına gönderiyor kurs hocamız. Oradan bir resmi ödül kazandı. Yurtdışından bir belge aldı. Ona çok daha motive edici bir durum oldu. Hatta ben ona şaka yollu seni alayım o

kurstan dedim. Kesinlikle istemiyor, kabul etmiyor. O belgeyi almak onu çok sevindirdi. Onun da artık bir yeteneği olduğunu keşfettik. Bir tane belgesi bile oldu artık. Bir yeteneği varsa kursta geliştirir, ileride Güzel Sanatlar okumak isterse çok büyük katkısı olacağını düşünüyorum. Psikolojik olan karın ağrıları azaldı ama zaten yapısal olarak da çok rahat bir çocuk o yüzden okul hayatında bir değişiklik olmadı. (K7)

Eğitim sistemi kültürel sermayenin en üst noktasını hedef almaktadır. Bourdieu'ye göre çelişkili olan ise orta sınıfa dahil olan bir bireyin kültürel alanda bu hedefi gerçekleşmesi için gerekli olan değerlerin çoğunlukla eğitim sisteminin dışında kalmasıdır. Konferanslara katılım, eğitim koşulları, ailevi değerler vb. konusunda her birey eşit noktada değildir. Bourdieu, okulda öğretilmeyen veya imkan sağlanmayan özelliklerin de öğrencilerden beklendiğini vurgulamaktadır (Bourdieu, 2015a: 139). Bu anlamda ebeveynler tarafından sanat kurslarının ek eğitim işlevinin yanı sıra yarışmalara ve sergilere katılım bağlamında da bir işleve sahip olduğu vurgulanmaktadır. Resim yarışmalarına katılım sağlayan çocuklar kültürel sermayelerini birer belge ile tasdik etmektedirler. Ebeveynler bu yarışmalardan kazanılan ödüllerin çocuklarını çok mutlu ettiğini özellikle belirtmişlerdir. Ayrıca çocuklarının sanat alanında yetenek sergileyebilme potansiyellerine olan inançlarının tazelendiğini ifade etmişlerdir. K7 “Resimlerini yurtdışına gönderiyor kurs hocamız. Oradan bir resmi ödül kazandı. Yurtdışından bir belge aldı. Ona çok daha motive edici bir durum oldu” diyerek çocukların belge benzeri somut ödüllerle kendilerini sanat alanında geliştirme konusunda motivasyon sağladığını belirtmektedir.

Bence olumlu etkisi var. yazısı çok çirkindi okulda yazısını bile düzeltti. Resim çok güzel yapardı ama yazısı yoktu. Kursa başladıktan sonra yazısı bile düzeldi. Ayrıca daha fazla arkadaşı oluyor, daha farklı insanlar görüyor, daha farklı ortamlara giriyor. Makedonya’da iki tane belgesi var. Bir anda iki belge aldı. Aldıkça daha çok hoşuna gitti. Bir şeyleri başardıkça daha çok seviyor ve daha da gayret ediyor. Yarışmalara gidiyor, yurtdışına gitme imkanları oluyor. Belgeyi aldığı zaman da çok mutlu oldu. Almadığı zaman da hırs yapıyor “Ben niye alamıyorum, yapamıyorum” diye. “Zamanla yapacaksın kızım” diyorum. Bir de öğretmenimiz, hem dayısının hem de teyzesinin resim öğretmeni. Onu duyduğu zaman da çok şaşırdı. Kursu iki yıldır gidiyor. 1. ve 2. Sınıfta sınav olmuyordu zaten pandemiydi. 3. Ve 4. Sınıfa geldi yine aynı düzeydeydi sınav notları. (K8)

Bir kere kursa geleceğim diyor ödevlerini bitiriyor. En başta o var, her şeyini planlıyor. Kendi planlamasını yaptı. Bu kursa gelecek, burada üç saat kalınacak, üç saat oradan, hafta sonum gidecek. Cuma gününü ödevlerimi yapayım da cumartesi gezebileyim Pazar günü kursa geleyim şeklinde. Çok olgun bir çocuk. (K3)

Resim kurslarından edinilen kültürel sermayenin okul içi ve okul dışındaki akademik alana katkıları incelendiğinde üç farklı kategoride değerlendirme yapılabilmektedir. Bunlar ödül ve yarışmalara katılım, sanatsal bilgi ve deneyim kazanma ve okul ödevleri ve projeleri şeklindedir. Katılımcılar çocuklarının resim kursuna gittikten sonra hem kurs aracılığıyla gerçekleştirilen hem de okullar arasında gerçekleştirilen resim yarışmalarına katılımının arttığını belirtmişlerdir. Bu yarışmalara katılımın yanında birçok ödül ve madalya ile geri dönen çocukların özgüvenlerinin de bir hayli arttığını eklemişlerdir. Burada çocukların kültürel sermayelerinin birer belge ile tasdik edilmesi söz konusudur. Bu belgeler ve madalyalar çocuğun özgeçmiş dosyasında yerini bulmasının

yanında her bir yarışma katılımında biriktirilmiş prestij elde etmiş olmaları bakımından simgesel sermayelerine de katkı sağlamaktadır.

Bunun yanında katılımcılar tarafından sanatsal bilgi ve deneyim sağlama konusunda resim kurslarının katkılarının belirgin bir şekilde görüldüğü ifade edilmektedir. Bu bilgi ve deneyimin hali hazırda görünür bir etkisi olmasa da ebeveynler ileride mutlaka çocuklarının akademik yaşantılarına artı katacaklarını düşünmektedirler. Resim kurslarına katılım ile birlikte çocukların yaratıcı düşünce gücünün gelişmiş olması, görsel hafıza ve zekalarında artış, sanat tarihi ve sanatçıların eserleri hakkında bilgi edinmiş olmaları sıralanan nitelikler arasındadır.

Muhakkak bu tip sosyal etkinliklerin çocuklara faydası vardır diye düşünüyorum. Görünürde olmasa bile mutlaka akademik başarısına faydalı olmuştur; çünkü sosyal etkinliklerin çoğunlukla akademik başarısına etkisi olduğunu düşünüyorum. (K19)

Sınıfta da daha girişken olmaya başladı. Buranın özgüven vermesi, paylaşım vermesi onu etkiledi. Okulda da aynı şekilde. Resimle ilgili herhangi bir yarışma olduğunda kendini daha güvenli bir şekilde gösteriyor. Parmağını kaldırıp “Ben de yapmak istiyorum” şeklinde kendini öne çıkarabiliyor. (K5)

Olumsuz etkisi olacağını düşünmüyorum, olumlu olur diye düşünüyorum çünkü burada hem sosyalliği artıyor. Görsel hafızası ve disiplini aratacak diye düşünüyorum. Çünkü resmi sadece çizim olarak göstermiyorlar kursa onu görüyorum. Bir disiplin de katıyorlar. Bunun da artısı olacaktır diye düşünüyorum. (K4)

İngilizce kursundan çıkıp resim kursuna kendisi yürüyerek gidiyor. Kendine güveninin olmasını sağladı. Ayrıca kursun hocaları yurtdışı kaynaklı bazı resim yarışmalarına resimlerini yolluyor. Bir şey yapınca sonucunu almayı görmüş oldu. Yaptığı bir şeyin beğenilebileceğini görmüş oldu. Ve tabi ki kendine güveni geldi. Okul notlarında zaten dersleri iyiydi. Bir düşüş olmadı. İyiydi ve iyi devam ediyor. (K9)

Akademik olarak şu an gözlemleyemem daha 1. Sınıf olduğu için ama şunu söyleyebilirim, futbol kartlarına ilgi duyuyor oradaki karakterlerin aynısını bakarak çizmiş bu da çizgilerinin geliştiğini bana gösteriyor. Şimdi üç boyutlu çocuk çizmeye başladı. Geçen gün okulda resimle ilgili bir yarışma oldu ona katılmak istedi. Ben ona “Birkaç slogan bulup resmet” demiştim. Hemen resmetmiş ve katıldık (K13)

İleride olacaktır. Bir ortama girdiğinizde, çocukları bir araya getirdiğinizde biri Frida Kahlo’yu tanıyorsa bu bence akademik başarı olduğunu düşünüyorum açıkçası. Büyük kızım yetenek sınavlarına gitti. Kazandı birinci aşamasını, mülakattan da geçti. Büyük kızım üç yaşından beri piyano çalıyordu. Onun dönütünü sınavla birlikte taçlandırdık diyelim. (K16)

Ebeveynlerde resim, müzik, drama tarzı sanatsal etkinliklerin mutlaka akademik başarıya etki edeceğine dair düşünce kalıbı keşfedilmiştir. Bu anlamda birkaçı kendi çocuklarının yaşantılarında gözlemleme imkânı bulamasa da bile akademik anlamda katkı sağlayacağı yönünde tespitte bulunmaktadırlar. Bunun yanında çocukların sanat tarihine adını kazınmış olan sanatçıları hakkında verdiği anekdotlar ebeveynlerin oldukça dikkatini çekmiştir. Ayrıca sanatsal yetiler edinme yoluyla çocukların yaratıcılıkları, kendini ifade yetenekleri, çok yönlü zeka kullanımları ve disiplinli davranışlar sergilemelerinin de arttığını gözlemlemişlerdir.

3.5. Kültürel Sermaye ve Gündelik Yaşam Pratikleri

Çocukları sanat kurslarına yönlendirme ile başlayan süreçte ebeveynlerin dahil oldukları alan sadece kursa getirmek ya da belli ücret vermek şeklinde değildir. Aynı zamanda çocuklar kurstaki ortamda öğrendiği ve içselleştirdiği davranış kalıplarını eve de taşırlar. Bu durumda gündelik yaşam pratikleri değişen çocuk ailesini de etkilemeye başlar.

23 katılımcıdan 12'si gündelik yaşam içerisinde tiyatrolar, müzeler ve çeşitli sanatsal faaliyetlerin içerisinde bulunduklarını ifade etmişlerdir. 9 katılımcı resim sergisi, müze gezileri ve tiyatro katılımı açısından resim kursundan önce ve sonrasında dahil olmak üzere her zaman aktif olduklarını söylemişlerdir. Bazı katılımcılar bu kültürel aktivitelere resim kursu aracılığıyla ya da okul etkinlikleri kapsamında hayatlarında yer verdiklerini belirtmiştir. Katılım sağlamayan ebeveynler ise zaman, iş temposu, şehrin sosyal imkan yetersizliğinden bahsetmişlerdir.

Genelde tiyatro gibi etkinlikleri okulda veriyorlar. Ben de baba da çalıştığı için onu alıp da çok nadir sinemaya götürüyoruz. Ama mesela okuldaki tiyatroları beğenmediğini söylüyor. “Çok can sıkıcıydı anne” diyor, yani yaşına göre biraz da küçük geliyor ona. Ben onu tiyatroya götürme niyetinde oluyorum ama bir türlü fırsat bulamıyorum. Ama seviyor aslında, götürsem sever. Mesela bu hafta müzeleri gezecekler. Okulda daha çok o etkinlikleri yaptıkları için o kadar çok da vakit bulamıyorum. (K7)

Bizim kursla birlikte iki kez sergimiz oldu. Gayet geniş kapsamlıydı, açılış da yaptılar. O açıdan gayet memnun oldu. Resimleri gezdi, yaptıklarıyla birlikte kıyasladı. Arkadaşlarını davet etti. Bu onu kendi içinde bir üst seviyeye çıkartmış gibi hissediyorum. Kendini ifade açısından da resme yansıtıkları açısından da. Bu kursta piyanoya da verdik ama kendisi istemedi resme devam etmek istedi. Sinema, tiyatro isteği de var. Küçüklüğünden beri götürüyoruz. Şimdi okulda da baya faaliyetler yapıyorlar. Tiyatroya özellikle ilgisi var. (K12)

Ben resim sergilerine getiriyorum onu arada. Her anlamda ilerlesin diye. Aynı zamanda basketbol kursuna götürüyoruz onu. Müziğe de ilgisi var. Biz de ilgili olduğumuz için yönlendiriyoruz çocuğumuzu. (K1)

Katılımcılar ister çocuklarla birlikte gündelik yaşamı kültürel faaliyetler anlamında programlıyor olsun isterse de okul, kurs gibi kurumların etkinliklerine ailece katılıyor olsunlar resim kursuna giden çocukların kursta edindikleri kültürel sermayenin aile ile etkileşim içerisindeyken ortaya çıktığı söylenebilmektedir. Bu anlamda çocukların müze gezileri, müzik etkinlikleri ve resim sergileri gibi kültürel faaliyetlere ilgilerinin olduğu belirtilmiştir. Kurslarda kazanılan bilgi birikimleri evde ebeveynler ile olan diyaloglarda ortaya çıkmaktadır.

Çok fazla gidiyoruz. İkinci çocuğum için söyleyemeyeceğim onunla biraz daha az gidiyoruz çünkü sıkılmaya başlıyor ama ben birinci çocuğumda bunun çok katkısını gördüm. Sergilere, müzelere gitmek istiyor. Mozaik müzelerine gidiyoruz, arkeoloji müzelerine gidiyoruz. Kim hangi dönemde ne yapmış nasıl yaşamış bunları merak ediyor. Yarın yine müze tarzında geziye gideceğiz. Sosyalik ön planda bizde. Gidiyoruz ama 5 yaşında gitmesiyle verdiği tepkiyle şu an 10-11 yaşında verdiği tepki aynı değil onu da gözlemliyoruz yani. “Sinema günümüz tiyatro günümüz ne zaman olacak?” diye soruyorlar. Tiyatroya da babaanneyle veya teyzeyle yani kim

müsaitse onunla gidiyorlar. Bizim zamanımızda spora daha çok önem veriliyordu. Ben lisanslı hentbol oyuncusuyum. Basketbolcular vardı voleybolcular vardı. (K16)

Kurstan döndüğünde “Bugün neler öğrendin?” diye sorduğumda bana, atıyorum bir ressamın eserini çalışıyorlarsa, ressamla ilgili bilgiler veriyor. O hoşuma gidiyor demek ki aklına kazıyor. Ya da bir resim gördüğünde “Bu şunun eseri mi?” diye soruyor. Yani çizgilerini öğrenmeye başlamış diye hissediyorum artık. Benden daha bilgili yani. (K13)

Gözlemlediğim kadarıyla yok. Bu Trabzon’un imkanlarının sınırlı olmasıyla alakalı olabilir. Ya da biz eşimle ikimiz de çalıştığımız için bizim imkansızlıklarımız yüzünden isteyip de dile getirmemiş olabilir. (K11)

Gittiğimiz her yerde müze gezilerine gidiyoruz ve orayla ilgili hepsine bakıyorlar gidip inceliyorlar. Tiyatroyu seviyorlar. Şu anda çok fırsatları yok o anlamda çünkü okuldan akademik olarak yönlendiriliyorlar. Fakat bunun ileride ona çok şey kazandıracasına inanıyorum. (K20)

Küçüklükten beri Trabzon’da gezmedikleri müze kalmadı. Her gezmede unuttuklarında da bir daha getirdim. Tekrar bu sefer anlattım, incelemelerini sağladım. Resimde de daha çok merkezde olan ya da benim katıldığım derneklerdeki projelerden varsa ben onları oraya götürdüm. Bunlar çok rutin olmadı. “Bak resim sergisi varmış burada bakalım, gidelim” şeklinde oldu. (K10)

Katılımcılardan bazıları resim kurslarına başvuru yapmadan önce de müze gezilerine, tiyatroya veya resim sergilerine gittiklerinden bahsetmişlerdir. K10 bu konu hakkında “Küçüklükten beri Trabzon’da gezmedikleri müze kalmadı. Her gezmede unuttuklarında da bir daha getirdim. Tekrar bu sefer anlattım, incelemelerini sağladım. Resimde de daha çok merkezde olan ya da benim katıldığım derneklerdeki projelerden varsa ben onları oraya götürdüm.” şeklindeki ifadeleriyle aile içerisinde zaman zaman bu tip faaliyetlere yer verdiklerini belirtmiştir. Bununla beraber sadece aile içerisinde kalmamış, akrabalık bağları olan kişilerin çocuklarıyla da toplu bir kültürel faaliyet gerçekleştirdiklerini söylemiştir. Bu anlamda aile bireyleri kültürel sermaye bakımından bir takım birikimlere sahiptirler.

Zaten normalde her gittiğimiz şehirde resim sergisi ya da müze görsek gideriz. O bağlamda alışkindı zaten müze gezmeye. Yurtdışında resim kursu hocası bir kere demişti ki “Gezi yapalım, müzelere gideceğiz” diye ona çok gitmek istemişti hocasıyla birlikte. (K9)

Öyle yerleri gezmeyi ben seviyorum. Daha dün akşam gitti tiyatroya. Kendisi söyledi. İlgisini çeken bir şey oldu mu söylüyor direkt. Dün akşam Savaş Çocukları’na gittiler. Kendi yaşına uygun her türlü tiyatroya gidiyor. Halasıyla benim çocuklarımızın yaşları çok yakın. Biz onları üç-dört yaşlarındaiken götürmeye başladık. (K3)

Resim kursunun öncesinde de vardı bu tarz ilgileri. Resim kursuyla birlikte o ilgileri devam ediyor. Hatta resim kursunda ilk dönemin sonunda bir sergileri oldu, bu dönemin sonunda da bir sergileri olacak. Bu onların hoşuna gidiyor. (K19)

Aile içerisinde tiyatro, müzik etkinlikleri, resim sergileri gibi kültürel faaliyetlere katılım gösteren bireylerin mevcudiyeti, çocuğu da kendiliğinden bu alana yöneltmektedir. Bu anlamda toplumsallaşma ve kültürel sermaye kazanımı açısından ailenin önemi tekrar vurgulanmıştır. K9’un kültürel faaliyetlere katılım konusundaki soruya cevabı, çocuğunun bu tür etkinliklere resim kursuna başlamadan önce de katıldığı yönündedir. Kültürel etkinliklere yönelimin resim kursundan bağımsız olarak bir tür alışkanlık şeklinde gerçekleştiği ifade edilmiştir. Bunun yanında K9 ve K19’un

üzerinde özellikle durduğu bir nokta vardır o da resim kursu ile birlikte çocuğun kültürel faaliyetlere katılmakla kalmayıp içerisinde de rol almaya başlamasıdır.

Müzeye götürdük, gezdirdik. Bir de 23 Nisan konusunda açık alanda birkaç tane resim sergisi oldu. Onları oturup incelemek istedi mesela. İlgisini çekti. Biz söyledik gitmek istedi. Ve orada durup baya resimleri inceledik. “Bu böyle çizilmiş ben bunu böyle çizirdim” diye yorumlar yaptı (K5)

Burada değil Ankara’ya gittiğimiz zaman İstiklal Marşı’nın yazıldığı yerlere girdiğimizde oraları çok sevdi. Mehmet Akif’in resmi, yatağı, mumyası vardı, oraları gezmeyi çok sevdi. Mumyaları inceledi, ayakları nasıl yapılmış, yüzü nasıl yapılmış baktı. “Anne baksana kılları, bıyıkları var, gerçek gibi” dedi. Daha fazla ilgisini çekiyor öyle üç boyutlu yerleri gezmek. Ankara’ya gitmeyi çok istiyor. Bir kere gitti ya iki kere üç kere gitse aynı yerden bıkmıyor, çok seviyor. Mesela Ankara Cezaevi’nde mumyalar var ya o mumyaları inceler, ayakları nasıl yapılmış, yüzü nasıl yapılmış. Gözlemliyor sürekli. Gözlemlediği zaman da “O resmi yapacağım” diyor ve sonrasında “Anne nasıl oldu benzedi mi?” diye soruyor. Sadece resim değil ki aynı anda İngilizce kursuna gidiyor, tekvandoya gidiyor. (K8)

Evet, oldu. O da bizim hocamızın bence yönlendirmesiyle. Farklı ülkelerde resim yarışmaları oluyor dünya genelinde ve kurstan katıldıklarında çok güzel ödüller kazanıyorlar. Hocamızla yurtdışına gidip orada hem oranın tarihi dokusu görelim, hem gezelim hem de ödüllerimizi orada alalım şeklinde böyle bir kapı da açtığı için çocuklarımıza, merak ediyorlar. Kızım gelince de anlatıyor oraları. Oranın tarihini, kültürünü görmeyi çok istiyor. Kızımda fark ediyorum bunu. Bizim daha yeni bir okul gezimiz oldu. Normalde çocuk için sadece bir gezi gibi görülür. Bir sürü müzeye gittik. O kadar ilgili ve meraklılar ki daha öğrenmeye açıkları. Böyle bir talebi olmaya da başladı gerçekten. “Bir yerde bir resim sergisi varmış anne oraya gidelim. Şuradaki müzede ne var ? Oraya da gidelim” gibi bir merak geliştirdi, onu hissediyorum. Mesela resim yarışmalarına daha gönüllü daha istekli katılmaya çalışıyor, o anlamda önemli. Okulda da öğretmeni “Resim kursuna giden, çok güzel resim çizin arkadaşlarınız var bakın onlardan bekliyoruz” dediğinde daha istekli ve onore de oluyorlar okulda. (K6)

Ebeveynler çocuklarının kültürel etkinliklere olan ilgilerini iyi karşılamakta ve desteklemektedirler. Bazı çocuklar resim kursundaki öğretmenleri ile çeşitli faaliyetlere ve yarışmalara katılmaktadır. Bu, farklı ülkelerdeki resim yarışmalarına katılma hakkı kazanmaktan yurtdışı seyahatinde tarihi müze gezileri gerçekleştirmeye kadar pek çok konuyu kapsamaktadır. Özellikle yurtdışı gezileri ve orada gerçekleşen yarışmalar aracılığıyla çocukların farklı kültürlerle etkileşim haline girerek küçük yaşta yaşam deneyimlerini arttırtmaları onları yetişkinliklerinde bekleyen toplumsal rekabet ortamında yetkin bir hale getirecektir.

Bunun yanında ebeveynlerden bazıları çocuklarının sanatsal ve kültürel alanlara olan merakını şaşkınlıkla ifade etmişlerdir. Katılımcılardan bazıları, çocuklarının kendilerinden daha fazla bilgiye sahip olduğunu söylemiş ve bu konuda resim kursunda geçirdikleri vakitlerin faydasını vurgulamışlardır. Bir diğer konu ise resim kursuna giden çocukların okul yaşantılarında gözlenen değişikliklerdir. K6’nın görüşme sorularına verdiği yanıtlarda belirttiği üzere çocuğun okuldaki öğretmeni sınıfta resim kursuna giden öğrencilerin varlığını vurgulayarak onlardan beklentilerinin yüksek olduğunu dile getirmiştir. Bu davranış katılımcının aktardığına göre çocuğun motivasyonunu yerine getirmiş ve sanat alanında uğraş vermesi için daha da tetiklemiştir.

Katılımcılar arasından küçük bir kısım hem kendisinin hem de eşinin çalışma temposu içerisinde olduklarından dolayı çocuklarının tiyatro, müze gezileri ve resim sergilerine gitme taleplerinin olup olmadığını bilmediklerini belirtmişlerdir. Bu anlamda K11 “Gözlemlediğim kadarıyla yok. Bu Trabzon’un imkânlarının sınırlı olmasıyla alakalı olabilir. Ya da biz eşimle ikimiz de çalıştığımız için bizim imkânsızlıklarımız yüzünden isteyip de dile getirmemiş olabilir” ifadeleriyle çocuklarını resim kursunu göndermelerine rağmen gerek bulundukları şehrin yeterli kültürel imkanları sağlamadığı hususunda gerekse iş tempolarının getirdiği zaman eksikliği konusunda fikirler öne sürmüşlerdir.

3.6. Orta Sınıf Ailelerin Sanat Alanında Meslek Edinmeye Bakış Açısı

Araştırmanın meslek seçimi kısmında ebeveynler birbirinden farklı görüşler belirtmişlerdir. Bazısı kesinlikle sanat alanında mesleği onayladığını söylerken bazısı ekonomik koşulları öne sürerek çekingen davrandıklarını belirttiler. Bunun yanında bazı katılımcıların mülakat içerisinde fikir değiştirmesi nedeniyle net olmayan cevaplara da rastlanmıştır. Ayrıca sanatın çocuğunun yaşantısında bir hobi ya da ek meslek olarak kalmasını isteyen 6 katılımcı tespit edilmiştir. Burada ekonomik sermayeye öncelik verildiğini görmekteyiz.

İsterim, olsun yani sonuçta bir şey yapacak ve istediği şeyi yapmasını isterim. Çocuk ne istiyorsa onu yapsın. Çocuklar ilkokula gidiyor ya yeteneklerini gözlemlemek lazım. Çocuk matematikten anlamıyorsa ben buna ne kadar özel matematik dersi aldırısam boş. Ama resmi güzel yapıyor benim onun üzerine gitmem lazım. Hedef olarak mesela öğretmene sorduğum zaman “serbest çalışmayı seviyor, çok güzel mimar mühendis olur” dedi. (K8)

Sanatçı olmasını isterim. Hobi olarak da yapmasını isterim. Kurs hocasına “Yeteneği var mı yok mu bilmiyorum ama bir yerden başlamak istiyoruz” demiştim fakat bana “Şu anki aşamada kesinlikle meslek olarak da edinebilir” dedi. (K12)

Ben zaten hangi meslekte olursa olsun mutlu olduğu işi yapmasını söylüyorum. Sonuçta hepimiz çalışıyoruz. Ben çocuğumun arkasında olurum. Bir de şey, önceden veteriner olmak istiyordu. Resim kursuna gittikten sonra seslendirme sanatçısı olmak istediğini söyledi. (K9)

Kültürel sermaye birikimi erken yaşlarda başlamakta ve ailenin pedagojik eylemi ile gerçekleşmektedir. Ebeveynler, çocuğun kültürel boyuttaki etkenlere alışması için zaman yatırımında bulunurlar. Kökeninde toplumsal sınıf eşitsizlikleri bulunan kültürel yatkınlıklar, maddi imkânsızlıklardan uzak olmayı gerektirir. Miras alınmış kültürel sermaye eğitim hayatında bireyi öne atar veya geri çeker. Yüksek kültürel sermayeye sahip bireyler ileride yaşayacakları kariyer, akademik ve iş hayatı için olumlu bir yapı oluştururlar. Bu anlamda sitem tarafından ödüllendirilmiş olurlar. Bu anlamda ebeveynler çocuklarının kültürel sermayelerini arttırmak amacıyla hamlelerde bulunurlar (Bourdieu, 1989c’den aktaran: Swartz, 2022: 112).

Resim yapmayı çok seviyor. Eğer sevdiği bir şeyi yaparsa iş yapmaz, onu aşkla yapar, onu sürekli yapmak ister. Ben mühendisim. Doktorlara bakıyorum. Sanatçı olanlara bakıyorum. Çok fark yok. Benim çocuğum oturup sanatını yapsın isterim. Ben de doktorlar da kıt kanaat geçiniyor.

Sanatçılar da öyle. Çocuğum da öyle geçinecek. Şu an psikiyatr olmak istiyor. Ben resimlerle çocuğu anlamaya yönelik bir tane kitap okuyordum. Baktım ki çocukların yaptığı resimlerle kimin ne sorunu var o anlaşılabilir. Çocuğuma bak annecim bu buymuş şu suymuş diye anlatıyordum derken dedi ki “O zaman ben bu mesleği yaparım” Hem resim hem psikoloji. Yani ikisinin arası bir meslek istiyor şu an. (K3)

İsterim neden olmasın ki. Ama şöyle de bir düşüncem var kendisini de çok etkilemek istemiyorum. Sanata da devam ettirmesini istiyorum ama bir mesleği olup da yanında devam ettirmesini tercih ederim. Onu hoş görüyle karşıladım, kabul ederdim yani onun istekleri de önemli yani. (K4)

Kendisi isterse, mutlu olacaksa isterim. Şöyle, seçtiği alana göre belki müdahil olabilirim. Mesela resim öğretmeni olmak isterse niye önünü kapatayım sonuçta öğretmenlik ve hatta şuan diyor. Ben büyüyünce resim kursu öğretmeni olacağım diyor. Büyük kızım liseye hazırlanırken pandemiye denk geldi. Büyüme zamanı, ergenliğe denk geldi. O zamanki stresi gerginliği ben yaşadım. Bu zamana kadar hiç psikolojik olarak bu kadar yorulmamıştım. Çok zor bir süreçti. Onun için meslek hayatında neyi severek yapmak istiyorsa onu yapsın istiyorum. Yoksa bir hukuk, tıp okuyup da ben o çocuğu psikolojik olarak kaybedeceksem kendine faydası olmayacaksa kimseye faydası olmayacaktır. Ben diyorum kızım bir sınıf öğretmeni olsan bile kendi hayatını, kendi bağımsızlığını kazanmasını isterim. (K7)

Desteklerdik ama şöyle de bir gerçek var “Bunu hobi olarak da yapabilirsin” dediğimi de hatırlıyorum hani esas bir meslek sahibi olması. Bu durumu bir meslek olarak görmekten ziyade bir hobi olarak görmek zorunda kalıyoruz ülkenin şartları nedeniyle. Onun için yüzde yüz diyemiyorum ama yüzde elli desteklerdim. Ama sonuçta kararı çocuğumuza bırakıyoruz. Mutlu olabileceği, yeteneğinin olduğu bir meslekte ilerlemesi en büyük isteğimiz olurdu. (K11)

İnsan direkt meslek olarak düşünmüyor çünkü ekonomik şartlar söz konusu. Bir mesleği olsun resmi de yanında yapsın diye düşünüyorsunuz. Ama sanatçılara baktığım zaman gerçekten hayranlıkla eserlerini istiyorum. Yani neyde mutlu olursa onda olsun diyorum ama ileride düşüncem değişir mi, ekonomik olarak kendini idame ettirmesini de ister miyim bilmiyorum. (K13)

Bizim ülkemizde sanatçılara çok önem verilmiyor. Sevdiği mesleği yapsın isterim ama her şeyden önce geçim derdi diye bir şey var. Ben de müzikle uğraşan biriyim. Daha öncesinde öğrenciyken gitar çaldım, gruplarımız vardı. Hala seviyorum ve hala gitar çalıyorum ama ömür boyu yapılabilecek bir iş değil maalesef. Meslek getirisi olması gereken bir durum. Değer görmeyeceğini düşündüğüm için sadece sanat üstüne yapmasını istemem. Ama hobi olarak tabi ki yapsın veya ikinci bir alan olarak. Yoksa tek başına bu iş zor. (K15)

Çocukların sanatla iç içe olması ve bu alanda yaygın eğitim kurumlarına gönderilmesinin doğru bir karar olduğuna kanaat getiren ebeveynlere sanat alanında meslek edinme ile ilgili sorular sorulduğunda meselenin ekonomik getirisine odaklandıkları tespit edilmiştir. Verilen yanıtlarda sanat mesleğine olumlu ya da olumsuz bakılması fark etmeksizin konuyu ele alırken ekonomik anlamda hayatı idame ettirmeye yönelik tereddütler yer almıştır. Bunun yanında çocuğun isteklerini de ön plana alan bir veli profili saptanmıştır.

Katılımcılar arasından K15 “Bizim ülkemizde sanatçılara çok önem verilmiyor. Sevdiği mesleği yapsın isterim ama her şeyden önce geçim derdi diye bir şey var. Ben de müzikle uğraşan biriyim. Daha öncesinde öğrenciyken gitar çaldım, gruplarımız vardı.” şeklindeki vurgusuyla kendi deneyimleri ile çocuğunun ilerideki mesleki deneyimi arasında bağ kurmuştur. Ebeveyn olumsuz sonuçlanan mesleki deneyimlerinden yola çıkarak çocuğunun sanat alanında meslek edinmesini istemediğini söylemiştir. Burada katılımcının Türkiye’de sanatın değer görmediği düşüncesini yazılı

olmayan bir kural gibi ifade ederek çocuğunun mesleki seçiminde ekonomik getiriye ön plana almıştır.

Pierre Bourdieu'nün de öne sürdüğü gibi bireyleri mesleki hayata hazırlama işlevi olduğu iddia edilen eğitim kurumu öğrencilere sonsuz seçenekler havuzundan seçim yapma şansı sunmamaktadır. Esasında toplumda görünmez kültürel yasalar işlemektedir (Murphy, 2018: 191-192; Bourdieu, 2023: 46). Bu yasalar, “Ders saatleri içerisinde hiçbir öğrenci okul bahçesinin dışına çıkamaz” kuralı gibi net ve açık şekilde ifade edilmiş olmasa da orta sınıf bir ailenin çocuğu ile sanat mesleği arasına aşılmaz gibi görünen bir sınır kapısı koymaya yetmektedir. Bu durumda yaratıcı yeteneğe sahip olan bir bireyin sanatsal faaliyetleri bir hobi düzeyinde devam ettirmesine yöneltilmesi söz konusudur. Dolayısıyla belli kesimler sanatı sadece ek meslek veya hobi şeklinde yaşantısına katabilecek ve toplumsal hiyerarşinin bahçesinden dışarıya adım atamayacaktır. Diğer bir seçenek ise kişinin kısıtlı imkanlarla kendinden daha avantajlı kesimlerin de bulunduğu kültürel alanda rekabet etmeye yönelmesi olacaktır.

Resim yapmayı çok seviyor. Eğer sevdiği bir şeyi yaparsa iş yapmaz, onunla aşk yapar, onu sürekli yapmak ister. Ben mühendisim. Doktorlara bakıyorum. Sanatçı olanlara bakıyorum. Çok fark yok. Benim çocuğum oturup sanatını yapsın isterim. Ben de doktorlar da kıt kanaat geçiniyor. Sanatçılar da öyle. Çocuğum da öyle geçinecek. Şu an psikiyatr olmak istiyor. Ben resimlerle çocuğu anlamaya yönelik bir tane kitap okuyordum. Baktım ki çocukların yaptığı resimlerle kimin ne sorunu var o anlaşılabilir. Çocuğuma bak annecim bu buymuş şu şuymuş diye anlatıyordum derken dedi ki “O zaman ben bu mesleği yaparım” Hem resim hem psikoloji. Yani ikisinin arası bir meslek istiyor şu an. (K3)

İsterim neden olmasın ki. Ama şöyle de bir düşüncem var kendisini de çok etkilemek istemiyorum. Sanata da devam ettirmesini istiyorum ama bir mesleği olup da yanında devam ettirmesini tercih ederim. Onu hoş görüyle karşıladım, kabul ederdim yani onun istekleri de önemli yani. (K4)

Desteklerdik ama şöyle de bir gerçek var “Bunu hobi olarak da yapabilirsin” dediğimi de hatırlıyorum hani esas bir meslek sahibi olması. Bu durumu bir meslek olarak görmekten ziyade bir hobi olarak görmek zorunda kalıyoruz ülkenin şartları nedeniyle. Onun için yüzde yüz diyemiyorum ama yüzde elli desteklerdim. Ama sonuçta kararı çocuğumuza bırakıyoruz. Mutlu olabileceği, yeteneğinin olduğu bir meslekte ilerlemesi en büyük isteğimiz olurdu. (K11)

İnsan direkt meslek olarak düşünmüyor çünkü ekonomik şartlar söz konusu. Bir mesleği olsun resmi de yanında yapsın diye düşünüyorsunuz. Ama sanatçılara baktığım zaman gerçekten hayranlıkla eserlerini istiyorum. Yani neyde mutlu olursa onda olsun diyorum ama ileride düşüncem değişir mi, ekonomik olarak kendini idame ettirmesini de ister miyim bilmiyorum. (K13)

Türkiye’de giderek özelleştirilen sanat sistemi, sergiler ve sanat üretimlerinin birbirine benzer haline gelmesi ve bunun yanında kamu kaynaklarından sanata çok az pay düşmesi gibi birçok nedenden dolayı sanatçıların özgür ifade alanları daralmıştır. Sanat piyasasının tek tipleşmiş yapısından dolayı belli sanatçı grupları bir araya gelerek kümelenmeler oluşturmuşlardır. Vurgulanması gereken bir başka durum da Türkiye’deki mevcut sanat sistemine alternatif yaratma konusundaki isteklerin bir süre sonra ekonomik sıkıntılar nedeniyle sönmesidir. Sanatçı gruplarında esas olan sürekliliktir. Yani birlikte var olabilme ve böylece daha güçlü hissetmektir. Ayrıca

gönüllülük ve esnek yapıları onları cazip hale getirmektedir. Fakat bağımsız sanat tarzlarına yönelen genç sanatçılar özgür iradeleri ile yapıtlar ortaya çıkarmak istediklerinde bazı sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Sanatçılar bireyselliklerini bir kenara koymadan sanat kümesinin içerisinde farklı düşünce ve üretimler ile var olmaya çalışmaktadırlar (Bunulday, 2021: 241-242).

Bizim ülkemizde sanatçılara çok önem verilmiyor. Sevdiği mesleği yapsın isterim ama her şeyden önce geçim derdi diye bir şey var. Ben de müzikle uğraşan biriyim. Daha öncesinde öğrenciyken gitar çaldım, gruplarımız vardı. Hala seviyorum ve hala gitar çalıyorum ama ömür boyu yapılabilecek bir iş değil maalesef. Meslek getirisi olması gereken bir durum. Değer görmeyeceğini düşündüğüm için sadece sanat üstüne yapmasını istemem. Ama hobi olarak tabi ki yapsın veya ikinci bir alan olarak. Yoksa tek başına bu iş zor. (K15)

5 yaşındaki çocukta akademik başarıdan söz edemeyiz ama ileride olacaktır. Mesela bir ortama girdiğinde biri Frida Kahlo'yu tanıyorsa bu bence akademik başarı olduğunu düşünüyorum açıkçası. Yarışmalara büyük kızım katıldı. Okula mülakatla alınan Bilim-Sanat Merkezi'nde öyle bir sınava gitti. Kazandı birinci aşamasını, mülakattan da geçti Bilim-Sanat'ta şimdi. Seyran üç yaşından beri piyano çalıyordu. Onun dönütünü sınavla birlikte taçlandırdık diyelim. (K16)

Ben açıkçası akademik olarak gelişip bir yerlere gitmesinden ne istiyorsa onu yapmasından yanayım. Nerde başarılı olacaksa oraya gitsin. Hiç okumamış araba ustaları bile okuyanlardan fazla alıyor. Çok müdahale etmemek gerekiyor. (K17)

Sevdiği mesleği yapmasını isterim ama onun zeminini de hazırlamak isterim. Okumak ya da meslek edinmek tek başına yeterli olmuyor. Alt zemini gerekiyor. “Bu alanda ne yapabilir?” bunu sorgulamak isteriz. Meslek ediniyor ya “Acaba o alanda para kazanabilir mi?”, “Ne olabilir?” soruları geliyor. Sonuç itibarıyla yıllarca emek vereceğiniz bir alan oluyor bunun sonucunda da evinizi geçindirecek bir geliri kazanmanız beklenir. Bunun zeminini oluşturmak isterim. Avukat, hakim, savcı, doktor vb. isimler oturmuş. Meslekler sadece bunlar değil. Bir çocuk sevmediği bir alanda meslek edinse başarılı ve mutlu olmuyor. Neyde mutlu olacaksa onun yapmasını isterim. Ama dönemin şartlarında tabi ki. (K18)

Sanat alanındaki meslekler doğaları gereği kişinin kendini özgürce ifade etmesi ile bağlantılıdır. Bir çalışmasını toplumsal arenada sergileyen sanatçının yaptığı şey esasında kendi içsel yaşantısını dışa yansıtmaktan ibarettir. Fakat günümüzün piyasa ekonomisi mantığı ile ilerleyen meslek yaşantılarında gelir elde etmek isteyen sanatçı için toplumsal yaşamda varlık bulmak oldukça zordur. Bourdieu'ye göre sanat alanında meslek edinmek isteyen biri belli ölçüde ekonomik yeterliliğe sahip olma koşulunun yanında sanatsal üretim için belli kültürel özerkliğe de sahip olmalıdır. Günümüzde sanatçıların sembolik anlamda başarı kazanmaları söz konusu olsa bile ekonomik bazdaki karşılığını yeterli miktarda alamamaktadırlar. Bu bakımdan modern demokratik toplumlardaki eğitim ve fırsat eşitlikleri her fırsatta ilerleme kaydetse de belli mesleklere erişim toplumun bazı kesimleri açısından hala düşük ihtimaldir (Bourdieu, 2020: 156-161).

Ebeveynlerin çocuklarının sanat alanında meslek edinmelerine karşı olan tutumları incelendiğinde, Tüm katılımcılar fikrinsel bağlamda her çocuğun kendi potansiyeli ve ilgisi doğrultusunda ilerlemesi gerektiğini vurgulamıştır. Bununla beraber bazı katılımcılar çocuklarının sanat alanındaki mesleklere yönelmesinin gerçek dışı bir karar olacağını vurgulamış ve kendi çocuklarının mesleki planlamasında birtakım yönlendirmeler yaptıklarını ve yapabileceklerini de eklemişlerdir. Buna sebep olarak da ekonomik sebepleri öne sürmüşlerdir. Görüşmelerin bütünü

değerlendirildiğinde ise 23 katılımcıdan 15'i çocuğu sanat alanında bir meslek edinmek istemesi durumunda destekleyeceğini söylemiştir. Diğer katılımcılar ise ülkemizde sanatın gerektiği değeri görmediğini ifade ederek çocuklarının bu alanda meslek edinmesini istemediklerini fakat eğer ki farklı alanda bir meslek edinirlerse ikinci meslek alanın olarak sanat konusunda ilerleyebileceklerini belirtmişlerdir.

Sonuçta kendi yeteneğinin olduğunu düşündüğü bir alanda olsaydı onun tercihi olduğu için saygıyla karşılardım. Büyük kızım tiyatrocu olmak istiyor. Kendisi “Ben aslında tiyatrocu olmalıydım” diyor ama ben de şöyle bir şey diyorum “Akademik olarak da eğitimini tamamla. Tiyatrocu olmak istersen ilerde de bu alanda kendini yönlendirebilirsin” Tiyatroyla ilgilenmek istiyor ama ilerde üniversiteyi kazandığı zaman okulun tiyatro kısımlarına girebilir hobi olarak. Bence insanlar resimden de hem eğlenerek hem yaparak çok para kazanıyorlar. Yani maddi olarak da gelir elde eden insanlar var çevremden de örnekleri var. Resim kursundaki öğretmen benim eski çalıştığım yerdeki öğretmen ve iyi gelirleri vardı ve şu anda sosyal medya aracılığıyla da yaptıklarını çok güzel bir şekilde sergileyip oradan da maddi gelir elde edebiliyorlar. (K20)

Ben her zaman şunu diyorum “Mutlu olabileceği bir mesleği olsun da önemli değil” çünkü görüyoruz Türkiye’nin durumunu da. Şöyle, şartlar yine bağlıyor sizi. Geçim derdine düşüp sanatçı olup geçinemeyecekse ne yazık ki ek bir şey yapması gerekiyor. Kızım” ben doktor olmak istiyorum, geçimimi oradan sağlayacağım” diyor “ama kesinlikle müzik alanını bırakmayacağım, piyano çalmak istiyorum hatta konser vermek istiyorum” ki buna örnekler de var. (K16)

Öyle bir şey isterse sıkıntı olacağını düşünmüyorum. Mutlu olduğu işi yapsın. Sanat alanında ilerlemek istiyorsa sanat alanında ilerlesin. Kendisi zaten şu an yazar olmak istediğini söylüyor. Çocuk kitabı yazmak istiyor. (K19)

Resim Öğretmeni arkadaşımız vardı ve aramız da iyiydi sürekli beraber olunca. Kızım buradaki kursa da geldi katıldı ve “Anne ben Yeşim öğretmenim gibi Resim Öğretmeni olsam” dedi. Bir eğitimci olarak yaklaşıncı tamam diyorum ama veli olarak da bakınca “Kızım tamam bunda da ilerele ama akademik olarak da ilerle. Resim, müzik sporda da bir şey yap. İkisi eş değer olsun” diyorum. Benim gerçekçi düşüncem “Akademik olarak ilerle. Resim de ek meslek olarak gelsin”. (K22)

Mutlu olurdum. Kendimin de böyle bir yeteneğimin olmasını çok isterdim. Öğretmenliğimin dışında kendimi mutlu edebilecek, duygu-düşüncelerimi aktarabileceğim bir sanat etkinliğimin olmasını ben de isterdim. Sanatçı olmanın ekonomik olarak getirisi çok olmayabilir ama en azından mutlu olur. (K23)

Kendisi isterse, mutlu olacaksa isterim. Şöyle, seçtiği alana göre belki müdahil olabilirim. Mesela resim öğretmeni olmak isterse niye önünü kapatayım sonuçta öğretmenlik ve hatta şu an diyor. Ben büyüyünce resim kursu öğretmeni olacağım diyor. Büyük kızım liseye hazırlanırken pandemiye denk geldi. Büyüme zamanı, ergenliğe denk geldi. O zamanki stresi gerginliği ben yaşadım. Bu zamana kadar hiç psikolojik olarak bu kadar yorulmamıştım. Çok zor bir süreçti. Onun için meslek hayatında neyi severek yapmak istiyorsa onu yapsın istiyorum. Yoksa bir hukuk, tıp okuyup da ben o çocuğu psikolojik olarak kaybedeceksem kendine faydası olmayacaksa kimseye faydası olmayacaktır. Ben diyorum kızım bir sınıf öğretmeni olsan bile kendi hayatını, kendi bağımsızlığını kazanmasını isterim. (K7)

K7 çocuğunun sanat alanında meslek edinmesi hususunda iki seçeneği birlikte değerlendirip karşılaştırmıştır. Çocuğunun resim öğretmenliği yapmasını destekleyebileceğini fakat memuriyet dışındaki sanat alanlarında olmasına karışabileceğini belirtmiştir. Bu noktada ebeveynin belli sanat alanlarındaki rekabete katılımdaki çocuğunun geride kalma endişesi taşıdığı tespit edilmiştir.

3.7. Resim Kurslarının Beğeni ve Tercihlere Etkisi

Çocuklar küçük yaşlarda açık olan algıları sayesinde etraflarında olup biten her şeyi bir sünger gibi çekmektedirler. Özellikle kendilerine rol model olarak gördükleri kişiler varsa onları detaylıca incelemektedirler. Bu bölümde resim kursuna giden çocukların kültürel sermayelerinin dönüşümünü ortaya koymak amacıyla gerçekleşen mülakatta daha çok çocukların beğeni ve tercihleri üzerine odaklanmış sorular sorulmuştur. Görüşmeler neticesinde çocukların estetik algılarında ve beğenilerinde değişiklikler meydana geldiği tespit edilmiştir.

Değişiklik renklerde oldu. Önceden koyu tonlar, siyah, griydi onun seçtikleri şimdi ara tonlar. Bakıyorum daha farklı tonları çıkarıyor, onları kıyafetlerde olsun boyamalarda olsun yapıyor. Benim çocuğum yemekli aktiviteleri çok seviyor. Meydanda gittiğimiz özel kursta ilk başta çocukları hazırladılar ve deneyler yaptılar. Bu çok hoşuna gitmişti. Deneyler hazırlıyordu hocamız. Orada değişik simetrik, geometrik şekiller vardı. Değişik bir deneydi tam da hatırlamıyorum. O deney çok tuhafına gitmişti ve ilgisini çekmişti. (K22)

Özellikle giyim şu anda onlar için önde olan bir şey ya da aksesuar, oda düzeni. Çok dikkat ediyorlar. Mesela renklerin uyumu, kıyafetlerde beni bile eleştiriyorlar. Herkes gibi bakmıyorlar. Buna görsel bakış açıları diyoruz herhalde. Odadaki renk uyumu çok önemli onlar için ya da çantası. (K20)

Çok belirgin diyemeyeceğim ama tarzında ve giyim-kuşamda incelediği sanat eserine bakıp işte “Şapka takayım, kolyemi takayım” gibi şeyler söyledi. O anlamda bir değişiklik oldu. (K6)

Daha özgür ve renkli giyinmek istiyor ve kendine bir stil oluşturmaya çalışıyor. Tabi bu yaşı itibarıyla ön-ergenlik süreci de olabilir ama ben resim kursundan kaynaklı olduğunu düşünüyorum. Daha renkli, daha değişik. Saçına taktığı tokayı veya kıyafetini bereyle, tokayla tamamlamak istiyor. En çok dikkatimi çeken şey bu oldu sanırım. (K9)

Kıyafetlerini kendisi seçiyor. Şunu giymek istiyorum, bu renk olsun, arabada da bu müziği açalım gibi beğenilerini dile getiriyor. Biz de olumlu etki veriyoruz. Onun beğenilerine göre ilerliyoruz. (K1)

Kızımın öğretmenini salaş giyiniyor. Kurstaki öğretmenini salaş giyiniyor, şapka takıyor. Kızımın giyiminde tokası, ayakkabı çok değişti. Tayt giyer mesela üzerine salaş giyecektir. Ayakkabısını uyduracaktır. Şapka uyduracaktır. Bunlar kurstan sonra oldu. Çok fazla arkadaşı yok ama kurstaki ablalarını çok seviyor. Farklı arkadaşları var kursta, fark ediyor tabi. Küçük de olduğu için o kadar kestiremiyorum aslında. (K8)

Biraz daha renkli şeyler giymeye başladı. Öncesinde pek önemsemiyordu, şimdi daha renkli giymek istiyor. Resimlerinde de fark ediyorum bunu. Daha renkli boyuyor. Arkadaş tercihlerinde bir değişiklik olmadı (K5)

Gitmek istediği yer olarak çocuk olduğu için eğlence yerlerini tercih ediyor ama giyimde değişiklik oldu. “Bugün renkli giyineyim anne” dedi mesela. Renkli kıyafet giydirdik kursa gelirken. Ne istiyorsa renkleriyle birlikte söylüyor artık. Zaten biz gelmeden de öğretmiştik ama burada renk karışımlarını da öğrendiler. Onları da söylüyor: “Şu iki rengi karıştıralım” diyor ve kombinlere yansıtıyor. (K12)

Katılımcıların çocuklarının resim kursuna gitmeye başladıktan sonra beğeni ve tercihlerinde oluşan değişikliklerle ilgili gözlemleri genel olarak giyim-kuşam üzerinedir. Bunun yanında resim kursunda gitmeden önce çocukların renk seçimlerinde özensiz ve rastgele seçimler yaptıkları fakat

resim kursundaki sanatsal faaliyetler, sosyal ve kültürel deneyimlerin ardından çocukların daha renkli nesnelere, giysilere, takılara, tokalara, ayakkabılara ve çantalara ilgi gösterdiği ebeveynler tarafından dile getirilmiştir. Bunun yanında çocukların kurslarda öğrendikleri teknik renk bilgilerini gündelik yaşamlarına yansıttıkları ortaya çıkmıştır. Resim kursuna başladıktan sonra çocukların özellikle giyimlerinde renk uyumu olmasına çok dikkat ettikleri ifade edilmiştir.

Kursla alakalı mıdır bilmiyorum ama o tarz değişkenlik gösteren beğenileri oluyordu. Kendi kararlarını kendi vermesi, “Kıyafetimi bunla bu daha iyi uyar.”, “Şunu giymesem, bunu giysem” diye tarz tercihleri oluyordu. Kursla birlikte arttı mı diye düşünecek olursam çok fazla gözlem yapamadım o konuda galiba. Benim çocuğum çok fazla bir şey anlatmayı sevmez. Düşünüyorum. Bazen tuvallere çalışmalar yapıyorlardı, farklı materyaller kullanıldığı için o onu heyecanlandırıyordu. (K19)

Görsel olarak hep dikkatliydi. Birini gördü diyelim saçından ayakkabısına kadar fotokopi çeker. Sonra bir bakmışsınız bunu resimlerine yansıtıyor. Bizim en büyük savaşımlar benim giyimimi beğenmemesi “Anne sen süslü değilsin”, “Anne sen neden makyaj yapmıyorsun?” ya da kendi giyinirken “Ben hiç süslü olamadım” diyor. Bu yaştan da kaynaklanıyor olabilir ama görsel bir durum da var. Öğretmenleri de söylüyor biz de görüyoruz. Yaşıtlarına göre değerlendirdiğimizde bizim için yorucu bir durum oluyor (K18)

İki çocuğumda bunun farklılığını yaşıyorum. Çok sosyal çocuklar zaten ama küçük çocuğum “Ben kendim giyineyim, renk uyumunu yakalayayım” diyebiliyor. Kıyafet giyiyor sonra kıyafetinin renginde bir çorap arıyor evde. Herhalde bu da sanatsal yönünün ağır basmasından. Bilirkişiler daha iyi açıklayabilir diye düşünüyorum. (K16)

Arkadaş tercihlerinde değil de giyiminde değişiklik oluyor. Onu ben resim kursuna bağlamamıştım ama belki de öyledir. Bir de ister istemez internete de bakıyorlar. Oradaki sanatçıların, japon kızların yani animelerin kıyafetlerine özendiğini görebiliyorum. Tabi yaşı küçük olduğu için ona engel olabiliyorum. Daha bol tarzda giymek istiyor. Büyüyor onun için ekranda gördüklerine bağladım ben bunu açıkçası. Önceden daha koyu renkler giyerdi. Renklere de ilgisi arttı. (K7)

Bazı katılımcılar çocuklarının resim kursuna gitmeye başladıktan sonra beğeni ve tercihlerinde oluşan değişiklikleri aktarırken bu gözlemlerinin resim kursu ile bağlantılı olup olmadıklarına karar verememiştir. Biraz düşündükten sonra değişikliklerin yaş ile bağlantılı ya da çocuklarına özel bir durum olabileceğini ifade etmişlerdir.

K18 “Görsel olarak hep dikkatliydi. Birini gördü diyelim saçından ayakkabısına kadar fotokopi çeker. Sonra bir bakmışsınız bunu resimlerine yansıtıyor. Bizim en büyük savaşımlar benim giyimimi beğenmemesi.” şeklindeki ifadesiyle çocuğunun doğuştan görsel bir duyarlılığa sahip olduğunu ve ebeveyninin giyimine karşı tutumunun da bu sebeple ortaya çıktığını anlatmaktadır.

K16’nın düşüncesine göre ise çocuğunun resim kursuna gittikten sonra değişen giyim tercihleri sanatsal yönünün ağır basması ile ilgili bir konudur. Bu anlamda katılımcının kendisi bir açıklama getiremeye de alanında uzman kişilerin görüşleri ile çocuğunun son zamanlarda geliştirdiği davranış değişikliğinin açıklanabileceğini öne sürmektedir.

Onu etkileyen sadece resim kursu mu bilemiyorum çünkü öğleden sonra Yaratıcı Drama kursuna da gidiyor. Haftada iki gün spora da gidiyor. O yüzden değişiklikler resimle bağdaştırılabilir mi yoksa sınıf ortamı mı ve arkadaşlıkların verdiği etki mi bilemiyorum. Değişiklikleri sadece resimle kısıtlayamıyorum. Kıyafetlerinde uyumlu-uyumsuz oluşuna dikkat ediyor. Resimleri büyük bir dikkatle yapıyor ve okulda da yapıyor. (K11)

Arkadaş tercihleri konusunda kendi gibi olanlar değil, zıt karakterler seviyor. Onun pasif olduğu yerde diğeri aktif olmalı. Tam olarak o kursa ait olduğunu anladığı andan sonra “Rahat olayım” demeye başladı. Galiba hocasını ya da kursa gelen giden abileri ve ablaları görüyor. Dış görünüşe artık o kadar önem vermiyor. (K3)

Katılımcıların yaklaşık yarısının çocuğunu resim kursunun yanında müzik ve yaratıcı drama gibi kültürel faaliyetler içeren kurslara veya tekvando, yüzme, dans gibi sportif faaliyetlerin olduğu kurslara yazdırdığı görülmektedir. Bazı ebeveynler de resim kurslarının yanında akademik alanda gelişebilmeleri için İngilizce kurslarına da göndermektedir. Bunun yanında pek çok ebeveyn resim kurslarına başladıktan sonra çocukların kültürel faaliyetlere olan ilgilerinin arttığını ve bu yönde faaliyetlere ilgi geliştirdiklerini gözlemlemiştir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu çocuklarının estetik beğeni ve tercihlerinde değişiklikler gözlemlemişlerdir. Bu değişim daha çok giyim konusundadır. Çocukların resim kursuna gitmeye başlamalarıyla birlikte renk algılarında genişleme ve seçimlerinde detaylı bakış açısı gerçekleşmiştir. Bu anlamda çocukların kültürel sermaye birikimlerinin artışı ile birlikte orta sınıf alışkanlıklarından giyim ve estetik algısının yeniden üretiminin söz konusu olduğu görülmektedir.

3.8. Değerlendirme

Bourdieu'nün görüşüne göre bireyin sahip olduğu kültürel sermaye, mesleki yönelimi doğrudan etkilemektedir. Orta sınıf aileler çocuklarının statüsü ve maddi getirisi yüksek meslekler edinmelerini, başarılı olmalarını istemektedirler. Çocuklarının ekonomik, toplumsal ve kültürel sermayelerinin yüksek olması amacıyla okul yaşantısının yanında kurslar, sosyal etkinlikler vb. faaliyetlere yönlendirerek ilerideki yaşantılarını olumlu yönde şekillendirmeye çalışmaktadırlar. Böylece çocukların eğitim ve kültür-sanat alanında sahip olduğu kültürel ve sosyal sermaye ileride ekonomik sermayeye dönüşebilmektedir.

Trabzon'daki aileleri kapsayan araştırmada elde edilen verilerden çıkarılanlara göre resim kursları yoluyla edinilen kültürel sermaye, çocukların okul yaşantısına katkı sağlamakta, sosyal hayatında aktif rol oynamasına yardımcı olmakta ve kültür haznesini genişletmektedir. Bunun yanında ebeveynler kendi çocukluk yaşantılarında mahrum kaldıklarını düşündükleri sanatsal aktiviteleri çocukları ile birlikte gerçekleştirmekte ve çocuklarının yeteneklerini değerlendirmesini sağlayarak potansiyellerini açığa çıkarmalarına yardımcı olmaktadır. Bu anlamda ailelerin kültürel sermaye edinme ve aktarma sürecinde resim kurslarının olumlu anlamda etkisi tespit edilmiştir.

Yapılan mülakatlarda bazı ebeveynler ilköğretim ve lise dönemlerinde iken kendilerinin de sanata eğilimli olduklarını belirtmiş fakat bu alanda bir aktiviteye ya da mesleğe yönlendirilmediklerini dile getirmişlerdir. Ana etken olarak ise kendi anne-babalarının onları sanat kurslarına gönderecek maddi imkânının olmamasını öne sürmekle birlikte eskiden bu tip kursların yaygın olmadığını ya da kendilerinin kurslar hakkında bilgilerinin olmadığını da eklemişlerdir. Bu anlamda orta sınıf ailelerin ekonomik sermaye eksikliği nedeniyle sanatsal faaliyetler içeren kurumlara olan erişiminde dezavantaj yaşadığı görülmektedir. Ebeveynler son yıllarda iletişim araçlarının yaygınlık göstermesi nedeniyle çeşitli sanat kursları ile ilgili bilgi akışı elde edebildiklerini belirterek çocukları için en doğru eğitim kurumunu seçmeye yöneldiklerini ifade etmişlerdir. Bununla beraber gittikçe artan teknolojik alet kullanımının çocukların sosyal faaliyet alanını fazlaca daralttığını, dolayısıyla evde bir teknolojik aletin başında internet ortamında saatler geçiren çocukların farklı alanlara yönlendirilmesinin en sağlıklı karar olacağını belirttikleri görülmüştür.

Çocuklarının resim yeteneklerinin bulunduğunu düşünen ebeveynler, okullardaki eğitimin çocuklarının sanat alanındaki kapasitelerini ortaya çıkarmada yetersiz kaldığını düşünmektedirler. Böylece ek eğitim olarak sanat kurslarına yönelmeyi tercih etmişlerdir. Öğrencilerin yükseköğrenim tercihlerinde ailenin etkisini araştıran bir saha araştırmasında orta sınıf ailelerin sahip olduğu sermayelerin çocuklarının eğitim seçeneklerini arttırmak amacıyla kullandığı ve böylece çocukların sertifikalar edinerek eğitim bakımında birikim sağladığı tespit edilmiştir. Ulaşılan veriler öğrencilerin gördüğü özel dersleri ve başka eğitim imkânlarını satın almada etkili olan ekonomik sermayenin sosyal ve kültürel sermayeye dönüşümüne ışık tutmaktadır (Murphy, 2018: 251-268). Dolayısıyla bu araştırmada ulaşılan sonuçlara benzer şekilde orta sınıf ailelerin ekonomik sermayelerini kullanarak çocuklarının eğitim hayatlarına ve gelecekteki kariyer yaşantılarına katkı sağlamaya çalıştıkları saptanmıştır. Böylece ekonomik sermaye sosyal ve kültürel sermaye edinme anlamında bir zemin hazırlamaktadır.

Orta sınıf ailelerin müze gezileri, tiyatroya katılım, resim sergileri vb. sanat etkinliklerine katılımı konusunda genel olarak aktif oldukları tespit edilmiştir. Aileler çocukları ile birlikte sanatsal faaliyetlere katılmanın onların kültürel hayatlarına olumlu etki ettiği hususunda hemfikirdirler. Fakat bu etkinliklere katılım konusunda bazı ebeveynler oldukça bilinçli ve istekli iken diğer katılımcılar şehrin sosyal imkânlarının azlığı, iş temposu dolayısıyla bu tür faaliyetlere yer verememe gibi sebeplerle gündelik hayatta pek yer bulamamasından şikayetçi olmaktadır. Ailelerle yapılan görüşmelerde düzenli olarak müze ve sergi gezme alışkanlığı olan anne-babaların çocuklarının da sanatsal faaliyetlere katılım isteğinin yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Diğer yandan bazı çocukların ebeveynlerinin alışkanlıklarından farklı olarak sanatsal faaliyetlere önem verdiği ve bu önemin resim kursuna yazıldıktan sonra başladığı tespit edilmiştir. Bu anlamda kültürel sermaye açısından resim kurslarının kültürel alandaki rekabette avantaj kazanma bağlamında olumlu yönde nitelik kazandığı söylenebilir.

Okulöncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerin sanat etkinliklerine yaklaşımlarının incelendiği bir araştırmada, çocukların sanat etkinliklerine ne derecede ve hangi sıklıkla katıldığı konusu irdelenmiştir. Ebeveynlerin öğrenim durumlarındaki farklılaşma ve sanata ilgi dereceleri ile çocuklarını sanat etkinliklerine yönlendirme arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Sanata ilgi duyan ebeveynlerin çocuklarını sanat etkinliklerine götürdükleri ve sanatçılarla ilgili konuşmalar yaptıkları görülmüştür. Ayrıca çocuklarını istekleri doğrultusunda bir sanat dalını uygulamaya yönlendirdikleri tespit edilmiştir. Sanata ilgi duyan ebeveynler çocuklarının yeteneklerini fark ettiklerinde sanat alanında uzman bir kişiye danıştıkları ve onları destekledikleri ortaya çıkmıştır (Dinçer vd., 2003: 60). Böylece bu araştırmanın da gösterdiği üzere aile üyelerinin haznesinde kültürel sermaye birikimi ne derece varsa çocuğun sanatsal gelişimine de o kadar katkı sağlamakta ve birey toplumsal alanlardaki sınıfsal mücadelelerle baş etmeye hazır hale gelmektedir.

Gündelik yaşamda da resim kurslarının bazı etkileri mevcuttur. Ailelerin çocukları resim kursuna yazıldıktan sonra kültürel ve sanatsal konuşmalar yaptıkları, bu anlamda kursun çocuklarını bu alanlarda bilinçlendirdikleri söylemişlerdir. Çocuklar dünyaca tanınmış bazı sanatçılar hakkında ebeveynlerine bilgiler aktarmakta, gündelik hayatın içerisinde bir sanat eseri ile karşılaştığında bunu hemen tanıyıp kurs öğretmenlerinin aktardığı sanat tarihi bilgilerini sıralayabilmektedir. Ayrıca bir sanat çalışmasında hangi renklerin, tekniğin ve materyalin kullanıldığını da tespit edebilmektedirler. Ebeveynler çocuklarının diğer akranları ile karşılaştırıldığında bu tip yetkinliklere sahip olmasından gurur duyduklarını belirtmişler ve ilerleyen süreçte resim kurslarının çocuklara pek çok yeti katacağını düşündüklerini de belirtmişlerdir. Bu anlamda Bourdieu'nün toplumsal alanlar içerisinde sanat alanına özgü bilgi ve dili kazanmanın o alandaki rekabet ve çatışma arenasına dahil olmaya yardımcı olduğu vurgusu da önemlidir (Bourdieu, 2020).

Pierre Bourdieu'nün de öne sürdüğü gibi bireyleri mesleki hayata hazırlama işlevi olduğu iddia edilen eğitim kurumu öğrencilere sonsuz seçenekler havuzundan seçim yapma şansı sunmamaktadır. Esasında toplumda görünmez kültürel yasalar işlemektedir (Murphy, 2018: 191-192; Bourdieu, 2023: 46). Bu yasalar, “Ders saatleri içerisinde hiçbir öğrenci okul bahçesinin dışına çıkamaz” kuralı gibi net ve açık şekilde ifade edilmiş olmasa da orta sınıf bir ailenin çocuğu ile sanat mesleği arasına aşılmaz gibi görünen bir sınır kapısı koymaya yetmektedir. Bu durumda yaratıcı yeteneğe sahip olan bir bireyin sanatsal faaliyetleri bir hobi düzeyinde devam ettirmesine yöneltilmesi söz konusudur. Dolayısıyla belli kesimler sanatı sadece ek meslek veya hobi şeklinde yaşantısına katabilecek ve toplumsal hiyerarşinin bahçesinden dışarıya adım atamayacaktır. Diğer bir seçenek ise kişinin kısıtlı imkânlarla kendinden daha avantajlı kesimlerin de bulunduğu kültürel alanda rekabet etmeye yönelmesi olacaktır.

Araştırmada katılımcıların çocuklarının sanat alanında meslek edinmesine bakış açısına dair sorular yöneltildiğinde alınan yanıtlar çeşitlilik göstermiştir. Bazı ebeveynler kendilerinin sürece dahil olacaklarını belirterek çocuklarının maddi refahını sağlamak adına bazı yönlendirmeler

yapacaklarını söylerken bazı katılımcılar çocuklarının isteklerinin onlar için her şartta kabul göreceğini belirtmiştir. Bunun yanında ebeveynlerin bir bölümü çocuklarının sanat alanında ek meslek edinmesini olumlu karşılayacaklarını öne sürmüşlerdir. Burada orta sınıf ebeveynler öncelikle çocukların ekonomik anlamda getirisinin yüksek olduğu herkesçe bilinen bir mesleği edinmesini sağlayarak ekonomik kazancı garanti altına almak istemektedirler. Sonrasında ise sanatı hobi düzeyinde veya ek olarak icra etmeye yönelmelerini bir seçenek olarak belirtmektedirler. Dolayısıyla orta sınıf bireylere ait habitusların kendini tekrar ettiğini görmekteyiz. Diğer yandan ebeveynlerin mesleki anlamda ikinci bir olasılığa kapı açması orta sınıf dinamikleri açısından toplumsal yeniden üretim mekanizmalarında bir değişim yaşanabileceğine dair düşünceyi akla getirmektedir. Ebeveynler ekonomik getirisini yeterli bulmadıkları fakat kültürel anlamda dolu bir alan olan sanat alanını çocuklarının geleceklerinde bir noktaya taşımak konusunda seçeneklere açıktırlar.

Bourdieu'nün eğitim sistemine bakış açısından yola çıkarak hazırlanmış olan bir araştırmada üniversiteye hazırlık sürecinde olan öğrencilerin ailelerin mesleki seçime etkisine dair saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda ailelerin çocuklarının meslek seçimlerinde belli miktarda doğrudan ve dolaylı olarak etkilerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Eğitim seviyesi ortaöğretim düzeyinde olan ve orta sınıfı oluşturan ailelerin çocuklarının sınıf atlamaları için çocuklarını yönlendirdikleri görülmüştür. Kültürel sermayesi yüksek olan üst sınıf mensubu aileler ise çocuklarının mevcut kültürel sermayelerini koruma amacıyla sürece dahil olmaktadır. Orta sınıf aileler çocuklarına yaptıkları bu yönlendirmeleri habituslarında taşıdıkları bilgilerin yanı sıra sahip oldukları kültürel sermaye ile birlikte mevcut ekonomik sermayelerini göz önünde bulundurarak gerçekleştirmektedirler (Omurtak, 2019: 77). Bourdieu'nün eğitim sistemine bakış açısından yola çıkarak hazırlanmış bu araştırmadan hareketle düşünüldüğünde ebeveynlerin çocukların mesleki seçimlerine etkilerinin bulunması hususunda bir benzerlik görülmektedir. Diğer yandan orta sınıf ailelerin çocuklarını yönlendirmelerinin altında yatan motivasyonu açığa çıkarma konusunda net bir paralellik tespit edilmemektedir. Söz konusu araştırmada ailelerin çocukları yönlendirmelerinin altında yatan neden sınıfsal yükseliş istenci ile açıklanmakta iken bu araştırmada katılımcıların tek tip bir görüşte birleşmediği tespit edilmiş, çeşitli motivasyonlarla çocuklarını akademik veya mesleki alanlara yönlendirecekleri sonucuna varılmıştır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma kapsamına çocuklarını resim kursuna gönderen orta sınıf ailelerin kültürel dönüşümleri ve çocuğun kültürel sermayesinin zenginleştirilmesi yönündeki pratikler, Pierre Bourdieu'nün kültürel sermaye kavramı dahilinde incelenmiştir. Yapılan görüşmelerde on soruluk bir mülakat formu uygulanmış ve mülakatlardan elde edilen veriler aracılığıyla Bourdieu'nun toplumsal sınıf analizinin kültürel boyutu kapsamında derinlikli bir nitel araştırma ortaya koyulmuştur. Bu araştırmanın özgün tarafı, Trabzon'da resim sanatına yönelik eğitim veren kurslarına giden orta sınıf bireylerin kültür odaklı toplumsal sınıf analizleri ile birlikte incelenmiş olmasıdır.

Araştırma kapsamında ebeveynlerin çocuklarının eğitsel anlamdaki gelişimlerinde okulun sunduğu pedagojik faaliyetlerin sınırlı kapasitesine ek olarak okul dışı öğrenme alanlarına yöneldikleri tespit edilmiştir. Okulda belli programlar dahilinde öğrenilen sanatsal bilgilerin, çocuklar için yeterli olmadığının farkına varan veliler, çocuklarını çeşitli kurslara yazdırmaktadırlar. Araştırmanın genel kapsamında değerlendirildiğinde gözlemlenen husus, katılımcıların yaklaşık yarısının çocuklarını resim kursunun yanında müzik ve yaratıcı drama gibi kültürel faaliyetler içeren kurslara veya tekvando, yüzme, dans gibi sportif faaliyetlerin olduğu kurslara yazdırmasıdır. Böylece çocuklarının vizyonlarını genişleterek ve kültürel sermaye birikimini en yüksek seviyeye çekerek çocuklarının gelecekte yer bulacakları mücadele alanlarında kendi avantajları için bugünden yatırım yapmaktadırlar. Bunun yanında pek çok ebeveyn resim kurslarına başladıktan sonra çocukların kültürel faaliyetlere olan ilgilerinin arttığını gözlemlemiştir.

Ayrıca Bourdieu'nün sermaye türleri arasındaki ilişkilere dair analizleri de bu araştırma kapsamında yapılan görüşmelerle tekrar teyit edilmiştir. Bu bağlamda çocuklarının kültürel sermayelerinin genişlemesi doğrultusunda katkı sağlayan kurslar aynı zamanda ilerideki mesleki alt yapılarını da hazırlama konusunda destek olmaktadır. Diğer yandan çocukların kurslar aracılığıyla çeşitli ülkelere giderek yarışmalara katılmaları ve ödüller kazanmaları onların özgüvenlerini tazelemekte, okul yaşantılarında da diğer öğrencilerden daha aktif katılım sağlamalarına katkıda bulunarak sosyal sermaye kazanımları elde etmelerine neden olmaktadır.

Resim kurslarının sadece el yeteneklerini geliştirme konusunda değil çocuklara sanat eserlerini ve tanınmış sanatçıları öğretme konusunda da katkı sağladıkları gözlemlenmiştir. Bu anlamda çocukların sanat tarihindeki tanınmış eserleri ve sanatçıları öğrenmesi ve gündelik yaşamda bu bilgileri kullanması anlamında kültürel dönüşümlerine olumlu anlamda katkı sağlamıştır. Aileler ise

hem sanatsal beceri anlamında hem de kültürel bilgi kapasitesine sahip olma anlamında kendi dönemlerinden çok daha ileride olduklarını ifade etmişlerdir. Kendi çocukluk yaşantıları ike mukayese ettiklerinde benzer kültürel ve sanatsal imkânların mevcut olmadığını, eğer böyle bir fırsat sunulsaydı mutlaka değerlendireceklerini belirterek günümüzdeki ebeveynlerin çocuklarını sanat ve kültür alanlarına çocukları yöneltme açısından çok daha bilinçli olduklarını vurgulamışlardır.

Bourdieu'nün bireylerin ilgili alana dair bilgiye sahip olmasının sınıfsal rekabet açısından ne tür avantajlar sağladığını göz önüne serdiği çalışmalarından faydalanan bu araştırma, sanat kurslarına giden çocukların kültürel sermayelerinin pek çok açıdan değişime uğradığını göstermiştir. Özel eğitim kurumları tarafından profesyonellerle çalışma imkanı bulan öğrenciler kursun bitiminde resmi belge yoluyla sanatsal becerilerinin tasdiklenmesi ile kültürel bir başarı nesnesine sahip olmaktadır. Çocukların kurs boyunca edindikleri sanatsal beceriler ve bilgiler onlara sınıfsal tahakküm dinamiklerinin içerisinde sağlam bir yer edinmeleri yolunda destekleyici olmaktadır. Böylece okul çağının başında olan çocuklar edindikleri dil kullanımı, el becerisi ve sanat eserlerini yorumlama ve üretme yeteneğini kültürel manada bedenselleştirmiştir. Kendi ebeveynlerine ise kültürel malları tanıma ve edinme konusunda motive edici davranışlar kazandırmalarına yardımcı olmaktadır. Sonuç olarak ebeveynler çocuklarının toplumsal uzamdaki yerlerini sağlamlaştırmak adına resim kurslarını birer kültürel sermaye yatırımı olarak görmektedir.

KAYNAKÇA

- Akkol, Mümtaz Levent (2021), “Sanat Eğitimi Üzerinden Bir Değerlendirme”, Mehmet Sağlam ve Ejder Çelik (Ed.), **Eğitim Sosyolojisi**, 1. Baskı, içinde (149-163), Vize Basın Yayın, Ankara.
- Akman, Mahmut Kubilay (2013), “İçtimai Bir Müessese Olarak Sanatın İşleyişi Sanat Sosyolojisi’nin Fikri Dairesi İçinde Bir Analiz”, **Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (6), 145-148.
- Altınkurt, Lale (2005), “Türkiye’de Sanat Eğitiminin Gelişimi”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, (12).
- Artut, Kazım (2004), **Sanat Eğitimi: Kuramları ve Yöntemleri**, 3. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Arun, Özgür (2014), “İnce Zevkler – Olağan Beğeniler: Çağdaş Türkiye’de Kültürel Eşitsizliğin Yansımaları”, **Cogito Dergisi**, (76), 167-192.
- Avcı, Yunus Emre (2022), “Öğretmenlerin Kültürel Sermaye Yeterliliklerinin İncelenmesi”, **Ekev Akademi Dergisi**, (89), 361-378.
- Ayata, Ayşe Güneş ve Acar, Feride (2022), “Disiplin, Başarı ve İstikrar: Türk Orta Öğretiminde Toplumsal Cinsiyet ve Sınıfın Yeniden Üretimi”, Deniz Kandiyoti ve Ayşe Saktanber (Der.), **Kültür Fragmanları**, 5. Baskı, içinde (101-123), Metis Yayınları, İstanbul.
- Ayaydın, Abdullah (2011), “Çocuk Gelişiminde Bir Oyun Olarak Sanat ve Resim”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, 10(37), 303-316.
- Azılıoğlu, Kürşat ve Yılmaz, Meliha (2021). “Toplumsal ve Kültürel Değişimlerin Sanat Eğitimine Yansımaları” **JRES**, 8(2), 443-461.
- Bal, Hüseyin (2014), **Hukuk Sosyolojisi**, 4. Baskı, Sentez Yayıncılık, Ankara.
- Balcı, Ali (2006), **Sosyal Bilimlerde Araştırma: Yöntem, Teknik, ve İlkeler**, 6. Baskı, Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Ballantine, Jeanne H. vd. (2022), **The Sociology of Education A Systematic Analysis**, Routledge, New York.
- Bakı, Nesrin (2021), **Pierre Bourdieu’de Klasik İzler: Emile Durkheim-Max Weber- Karl Marx**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi – Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Bauman, Zygmunt (2014), **Sosyolojik Düşünmek**, (Çev. Abdullah Yılmaz), 10. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

- Akkurt, Selim ve Boratav, Olcay (2018), “Neden Sanat Eğitimi?”, Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Dergisi, 1(1), 54-60.
- Bourdieu, Pierre ve Wacquant, Loic (2014), **Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar**, (Çev. Nazlı Ökten), 7. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bourdieu, Pierre (2015a), **Ayrım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi**, (Çev. Derya Fırat ve Günce Berkkurt), 1. Baskı, Heretik Yayınları, Ankara.
- _____ ve Passeron, Jean-Claude (2015b), **Yeniden Üretim: Eğitim Sistemine İlişkin Bir Teorinin İlkeleri**, (Çev. Levent Ünsaldı ve Aslı Sümer), 1. Baskı, Heretik Yayınları, Ankara.
- _____ (2020), **Sanatın Kuralları**, (Çev. Necmettin Kamil Sevil), 1. Baskı, Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul.
- _____ (2021), **Genel Sosyoloji: College de France Dersleri (1981-1983)**, (Çev. Zuhale Emirosmanoğlu), 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- _____ ve Passeron, Jean-Claude (2022), **Vârisler: Öğrenciler ve Kültür**, (Çev. Levent Ünsaldı ve Aslı Sümer), 5. Baskı, Heretik Yayınları, Ankara.
- _____ (2023a), **Kültür Üretimi: Sembolik Ürünler, Sembolik Sermaye**, (Çev. Sibel Yardımcı ve Elçin Gen), 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- _____ (2023b), **Sosyolojiyi Düşünmek: Düşünümselliğe Dönüş**, (Çev. Aslı Sümer), 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul.
- Bozkurt, Veysel (2013), **Değişen Dünyada Sosyoloji: Temeller, Kavramlar, Kurumlar**, 9. Baskı, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Buyurgan, Serap ve Buyurgan Ufuk (2020), **Sanat Eğitimi ve Öğretimi**, 7. Baskı, Pegem Akademi, Ankara.
- Büyüköztürk, Şener vd. (2014), **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, 17. Baskı, Pegem Akademi, Ankara.
- Canatan, Kadir ve Yıldırım, Ergün (2013), **Aile Sosyolojisi**, 3. Baskı, Pegem Yayınları, İstanbul.
- Cansız, Mehmet vd. (2018), “Türkiye’de Kültürel Sermayenin Öğrenim Başarısı Üzerine Etkisi”, **Journal of Economy Culture and Society** (58), 127-152.
- Creswell, John W. (2017), **Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları**, (Çev. Selçuk Beşir Demir vd.), 3. Baskı, Eğiten Kitap, Ankara.
- _____ (2018), **Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni**, (Çev. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir), 4. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara.

- Çağan, Kenan (2006), “Sanat Sosyolojisinin İmkanına ve İnşasına Dair”, **Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi**, (2), 11-31.
- Çelikkaya, Hasan (2014), **Fonksiyonel Eğitim Sosyolojisi: Pedagojik Formasyon Amaçlı**, 7. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Çınar, Sema (2007), “Talcott Parsons ve İşlevselci Kuram”, **Sosyoloji Notları Dergisi**, (3).
- Çolak, Ezgi Bakçay (2015), “Sanat Eğitiminde Toplumsal Eşitsizliğin Yeniden Üretimi”, **Sanat-Tasarım Dergisi**, (6), 7-16.
- Dalgıç, Tevfik (1977), “Türkiye’de Yaygın Eğitim Sorunu...”, **Eğitim ve Bilim**, 1(6), <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/5575/1719> (21.10.2023).
- Doğan, İsmail (2018), **Eğitim Sosyolojisi: Kavramlar ve Sorunlar**, 1. Baskı, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Dikmen, Benal (2012), “Değişen Dünyada Kültür, Sanat ve Bilim İlişkisi”, **Journal of Life Science**, (1), 137-144.
- Dinçer, Çağlayan vd. (2003), “Okulöncesi Dönem Çocuğu Olan Ebeveynlerin Sanat Etkinliklerine Yaklaşımlarının İncelenmesi”, **Eğitim ve Bilim**, 28(129), 50-63.
- Düz, Nazan (2010), “Çevrenin Sanatçı Yaratıcılığına Etkileri ve Sanat Eğitimi”, **Akademik Bakış Dergisi**, (19), 1-15.
- Gans, Herbert J. (2020), **Popüler Kültür ve Yüksek Kültür**, (Çev. Emine Onaran İncirlioğlu), 6. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Geniş, Şerife (2011), “Küreselleşme, Kent ve Kültür”, **İdealkent**, 2(3), 48-61.
- Giddens, Anthony (2012), **Sosyoloji**, (Haz. Cemal Güzel), 1. Baskı, Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- Gözlü, Ahmet ve Yılmazcan, Defne (2017), “Antik Yunan’da Kölelik: Atina ve Sparta Örneği”, **Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 5(2), 117-136.
- Hauser, Arnold (2006), **Sanatın Toplumsal Tarihi**, (Çev. Yıldız Gölönü), 1. Baskı, Deniz Kitabevi, Ankara.
- Haviland, William A. vd. (2008), **Kültürel Antropoloji**, (Çev. İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu), 1. Baskı, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Hazar, Murat (2011), “Sosyal Medya Bağımlılığı-Bir Alan Çalışması”, **İletişim, Kuram ve Araştırma Dergisi**, 32, 151-175.
- İnal, İnel (2015), “Tasarım ve Sanat Pratiklerinin, Tarihsel Süreç Üzerinden, Toplumla İlişkilenecekleri”, **Eğitim Bilim Toplum Dergisi**, 13(2), 43-69.
- İnce, Murat (2017), “Toplumsal Tabakalaşma ve Eşitsizlik”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 19(1), 294-319.

- Johnston, Hank vd. (1999), “Kimlikler, Şikayetler ve Yeni Sosyal Hareketler”, Kenan Çayır (Der.), **Yeni Sosyal Hareketler**, 1. Baskı, içinde (81-107), Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Jourdain, Anne ve Naulin, Sidonie (2016), **Pierre Bourdieu’nün Kuramı ve Sosyolojik Kullanımları**, (Çev. Öykü Elitez), 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Karasar, Niyazi (2005), **Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Kavramlar, İlkeler, Teknikler**, 15. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kaplan, Merve ve Yardımcıoğlu, Mahmut (2020), “Alan, Habitus ve Sermaye Kavramlarıyla Pierre Bourdieu”, **Habitus Toplumbilim Dergisi**, (1), 23-37.
- Kehnemuyi, Zerrin (1995), **Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi**, 1. Baskı, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kılıç, Selim (2008), “Küreselleşme Sürecinde Ekonomik, Ekolojik ve Toplumsal Riskler”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, 3(1), 31-54.
- Köse, Erdoğan ve Genç, Salih Zeki (2021), **Eğitim Sosyolojisi**, 6. Baskı, Pegem Akademi, Ankara.
- Kurt, Abdurrahman (2015), **Din Sosyolojisi**, 8. Baskı, Sentez Yayıncılık, İstanbul.
- Kurt, İbrahim (2012), “Toplumsallaşma Sürecinin ‘Toplumsanallaşma’ Bağlamındaki Yolculuğu”, **Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi**, 7 (1), 1-10.
- Kurtuluş, Yıldız (2001), “Sanat Eğitiminde İşbirlikçi Öğrenme”, **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, (20), 201-205.
- Lodziak, Conrad (2003), **İhtiyaçların Manipülasyonu: Kapitalizm ve Kültür**, (Çev. Berna Kurt), 1. Baskı, Çitlembik Yayınları, İstanbul.
- Melucci, Alberto (1999), “Çağdaş Hareketlerin Sembolik Meydan Okuması”, Kenan Çayır (Der.), **Yeni Sosyal Hareketler**, 1. Baskı, içinde (81-107), Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Murphy, Mark (Ed.) (2018), **Sosyal Teori ve Eğitim: Foucault, Habermas, Bourdieu ve Derrida’yı Anlamak**, (Çev. Mithat Korkmaz ve Yunus Emre Ömür), Eğitim Yayınevi, Konya.
- Neuman, W. Lawrance (2012), **Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nitel ve Nicel Yaklaşımlar Cilt 1**, (Çev. Sedef Özge), 5. Baskı, Yayınodası, Ankara.
- Omurtak, Gamze (2019), **Eğitim-Öğretim Sistemine Bourdieu’cu Bakış: Lise Öğrencilerinin Sınava Hazırlık Sürecinde Ailelerin Meslek Seçimlerindeki Rolü, İstanbul Örneği**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi – Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Örnek, Sedat Veyis (1971), **Etnoloji Sözlüğü**, 1. Baskı, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara.

- Özpınar, Şansel vd. (2016), “Türkiye’de Üç Büyük Kentte Sosyal Sermayenin Bourdieu’nün Kavramsallaştırması Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 31(1), 167-199.
- Özsoy, Vedat ve Mamur, Nuray (2019), **Görsel Sanatlar Öğrenme ve Öğretim Yaklaşımları**, 1. Baskı, Pegem Akademi, Ankara.
- Öztaş, Şeyda ve Kıyılıoğlu, Levent (2021), Kapitalizmle İlişkisi Bağlamında Boş Zaman ve Gençlik”, **Kültür Araştırmaları Dergisi**, (9), 338-358.
- Palabıyık, Adem (2011), “Pierre Bourdieu Sosyolojisinde “Habitus”, “Sermaye” ve “Alan” Üzerine”, **Liberal Düşünce**, (62), 121-141.
- Postman, Neil (2014), **Televizyon: Öldüren Eğlence**, (Çev. Osman Akınhay), 5. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Sam, Rıza (2007), “Pierre Bourdieu ve Sanatın Kuralları Üzerine”, **Kaygı: Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi**, (8), 69-83.
- Sennett, Richard (2016), **Kamusal İnsanın Çöküşü**, (Çev. Serpil Durak ve Abdullah Yılmaz), 5. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Simmel, Georg (2006), **Modern Kültürde Çatışma**, (Çev. Tanıl Bora vd.), 4. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Smith, Philip (2007), **Kültürel Kuram**, (Çev. Selime Güzelsarı ve İbrahim Gündoğdu), 2. Baskı, Babil Yayınları, İstanbul.
- Sönmez, Veysel ve Alacapınar, Füsün (2019), **Örneklendirilmiş Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, 7. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Swartz, David (2022), **Kültür ve İktidar**, (Çev. Elçin Gen), 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Şen, Emre (2009), **Trabzon Yöresi Sanatçılarının (Ressamların) Çağdaş Türk Resmindeki Yeri ve Sanat Eğitimine Katkıları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi – Güzel Sanatlar Eğitimi Ana Bilim Dalı Resim-İş Öğretmenliği Bilim Dalı.
- Tezcan, Mahmut (2008), **Kültürel Antropoloji**, 1. Baskı, Maya Akademi, Ankara.
- Trabzon Araştırmaları Merkezi Vakfı (2013), **Yolu Trabzon’dan Geçen Sanatçılar**, 1. Baskı, Promat Basım Yayın Sanayii ve Ticaret A.Ş., İstanbul.
- Turhan, Mümtaz (1987), **Kültür Değişimleri: Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik**, 1. Baskı, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Türkdoğan, Orhan (2007), **Kültür-Değişme ve Toplumsal Çözülme**, 2. Baskı, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.

- _____ (2013), **Sosyal Hareketlerin Sosyolojisi**, 1. Baskı, Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul.
- Ulusoy, M. Demet (2005), **Sanatın Sosyal Sınırları**, 1. Baskı, topya Yayınevi, Ankara.
- URL, “Sanatsal ve Kültürel Etkinlikler” (t.y.), https://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Sanatsal%20Ve%20K%C3%BClt%C3%BCrel%20Etkinlikler.pdf (23.10.2023).
- URL, “Yaygın Eğitim” (t.y.), <https://meslegimhayatim.meb.gov.tr/> (25.10.2023).
- URL, “Trabzon” (t.y.), https://www.doka.org.tr/bolgemiz_trabzon-TR.html (29.01.2024).
- nal, Ahmet Zeki (2004), **Sosyal Tabakalaşma Bağlamında Pierre Bourdieu’nün Kültürel Sermaye Kavramı**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- _____ (2014), **Toplumda Tabakalaşma ve Hareketlilik**, 2. Baskı, Ankara.
- Wallace, Ruth A. ve Wolf Alison (2020), **Çağdaş Sosyoloji Kuramları: Klasik Geleneđin Geliřtirilmesi**, (Çev. M. Rami Ayas ve Leyla Elburuz), 8. Baskı, Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Yaman, Fedai ve Yavuz, Kenan (2023), “Yaygın Eğitime Yönelik Sosyal Kabul”, **Bılar: Bilim Armonisi Dergisi**, 6 (1), 92-99.
- Yanıklar, Cengiz (2010), “Kültürel Sermaye, Eğitim ve Toplumsal Tabakalaşma: Pierre Bourdieu’nn Yeniden retim Kuramına Eleştirel Bir Bakış”, **Sosyoloji Dergisi**, (22), 121-138.
- Yarcı, Selman (2011), “Pierre Bourdieu’da Sosyal Sermaye Kavramı”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, 6(1), 125-135.
- Yıldırım, Ali ve şimşek, Hasan (2013), **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, 9. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- Yrkođlu, Atalay (2002), **Çocuk Ruh Sağlığı: Çocuğun Kiřilik Gelişimi, Eğitimi ve Ruhsal Sorunları**, 25. Baskı, zgr Yayınları, İstanbul.

EKLER

Ek 1: Mülakat Formu

Resim Kursuna Giden Çocukların ve Ebeveynlerinin Kültürel Dönüşümleri Görüşme Formu

.../.../20...

Görüşme Soruları

1. Kendinizi tanıtır mısınız?
2. Çocuğunuzu resim kursuna gönderme fikrinin nasıl oluştuğunu, kursa gönderme sebeplerinizi ve karar alma sürecinizi aktaracak şekilde anlatır mısınız?
3. Çocuğunuzu resim kursuna gönderme fikrini ona açtığınızda kendisinin nasıl tepki verdiğinden bahseder misiniz?
4. Resim kursunun çocuğunuza kazandırmasını umduğunuz öğelerin neler olduğunu, şu ana kadar gerçekleşenleri ve süreç sonundaki nihai beklentilerinizi anlatır mısınız?
5. Gittiği kursun çocuğunuza kültürel anlamda katkılarına dair düşüncelerinizi aktaracak şekilde paylaşır mısınız?
6. Resim kursunun çocuğunuzun akademik başarısını olumlu veya olumsuz yönde nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz, anlatır mısınız?
7. Kursa gitmeye başladığından bu yana çocuğunuzun beğeni ve tercihlerinde gözlemlediğiniz değişiklikleri anlatır mısınız?
8. Çocuğunuzun kursa gitmeye başladıktan sonra resim sergilerine, müze gezilerine veya herhangi bir kültürel ve sanatsal faaliyete katılım pratiğinde ne tür değişimler söz konusu olduğundan bahseder misiniz?
9. Çocuğunuz sanat alanında bir meslek edinmek istediğini söyleseydi tepkiniz ne olurdu, paylaşır mısınız?
10. Çocuğunuzun resim kursu ile ilgili size aktardığı, ilginizi çeken bir anısı varsa anlatır mısınız?

Ek 2: Üniversite Etik Kurul Onay Kararı

03971302

GİZLİ

T.C.

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : E-82554930-050.01.04-355282 - 772
Konu : [ ]'nin Etik Kurul Kararı

22.03.2023

İlgi : 21.03.2023 tarihli ve E-26014373-050.01.04-354833 sayılı yazı.

Sn. Burcu AYDOĞDU

[ ] KTÜ-Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Yüksek Lisans Programı öğrencisi [ ]
[ ]'nin "**Pierre Bourdieu'nün Kültürel Sermaye Kavramı Kapsamında Resim Kursuna**
Giden Çocukların ve Ebeveynlerinin Kültürel Dönüşümleri" adlı yüksek lisans tezi
çalışmasında Etik Kurul incelemesi yapılmış ve başvurunuza onay verilmiştir.
Bilgilerinize ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. [ ]
Rektör Yardımcısı

EK: [ ]'nin Etik Kurul Kararı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.
Doğrulama Kod: 978040CC-C426-42F6-A629-153511D9E49E Doğrulama Adres: <https://www.turkiye.gov.tr/karadeniz-teknik-universitesi-ebv>

GİZLİ

61080 – Trabzon /
TÜRKİYE
Tel: 04623772107

Faks: 04623774399

www.ktu.edu.tr

Ayrıntılı Bilgi İçin İrtibat
[ ]
hukukmusavirligi@ktu.edu.tr

Sayfa
1 / 1

ÖZGEÇMİŞ

2008 yılında Ayfer Karakullukçu İlköğretim Okulu'nu; 2012 yılında 88. Yıl Cumhuriyet Anadolu Lisesi'ni; 2017 yılında da Karadeniz Teknik Üniversitesi – Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü'nü bitirdi. 2019 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi - Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalında yüksek lisans programına başladı. 2021 yılında Trabzon Üniversitesi – Fatih Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Resim-İş Öğretmenliği Programında lisans eğitimine başladı.

AYDOĞDU, bekar olup, orta derecede İngilizce bilmektedir.